ÎNȚELEPCIUNE ȘI CREDINȚĂ

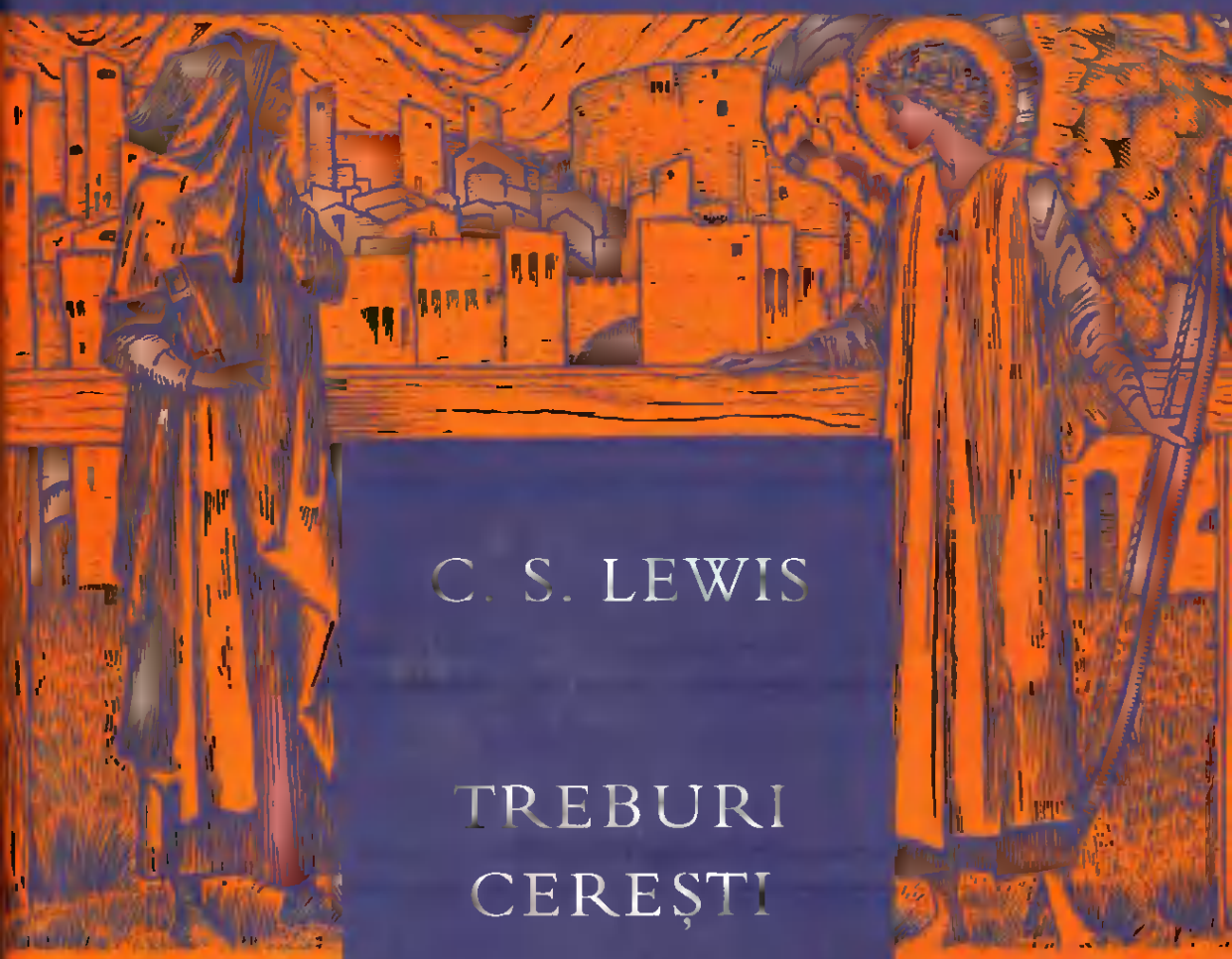

C. S. LEWIS

TREBURI CEREȘTI

1

Lecturi zilnice

HUMANITAS

HUMANITAS
citim de 15 ani împreună

HANS VON CAMPENHAUSEN
PĂRINȚII GRECI AI BISERICII

Se vede limpede că lui Hans von Campenhausen, unul dintre marii istorici ai gândirii patristice, îi face plăcere să vorbească despre personajele sale, să ni le „povestească" cu lumina, căutările și penumbrele lor. Intelectuali îndrăzneți, impregnați de cultura greacă, asceți riguroși sau politicieni ecleziastici, unii destul de duri, exegeți, teologi, „filozofi" creștini sau organizatori ai Bisericii, ei caută, pentru a adânci limpezimea misterioasă a revelației christice, să îmbine pasiunea monoteistă a Vechiului Testament cu ampla, rafinata gândire și cultură elenă. Prin ei iau chip o nouă tradiție și o nouă cultură. Schițându-le profilul intelectual și spiritual, autorul descrie, fără idolatrie și mumificări hieratice, epoca în care tradiția creștină se căuta și se construia pe sine, cu fundamentele, întrebările și crizele ei, cu libertatea și responsabilitatea pe care le cere Adevărul revelat.

Cuprins

Prefață. 5
Lecturi zilnice pentru
lunile ianuarie–iunie. 15

Născut în Irlanda în 1898, C.S. Lewis este educat la Colegiul Malvern timp de un an, după care își continuă studiile în particular. Obținând cea mai mare distincție de absolvire acordată de Universitatea Oxford (*triple First*), rămâne în cadrul universității ca *Fellow* al colegiului Magdalen, funcționând ca tutore, în perioada 1925–1954. În 1954 devine profesor de literatură medievală și renascentistă la Universitatea Cambridge. Cursurile ținute de el, remarcabile și populare, au influențat în mod profund și durabil generații de studenți.

Ateu până la maturitate, C.S. Lewis își descrie convertirea în *Surprised by Joy* (*Surprins de bucurie*): „În 1929, pe la Rusalii, m-am dat bătut și am admis că Dumnezeu este Dumnezeu... eram, poate, cel mai descurajat și mai nehotărât convertit din toată Anglia." Această experiență a fost cea care l-a făcut să înțeleagă nu doar apatia, ci și refuzul activ de a accepta religia; pornind de aici, în ipostaza de scriitor creștin înzestrat cu o minte excepțional de ascuțită și de logică și cu un stil lucid și înviorător, C.S. Lewis a fost fără egal. *The Problem of Pain* (*Problema durerii*), *The Screwtape Letters* (*Scrisorile lui Sfredelin* sau *Sfaturile unui diavol bătrân către unul mai tânăr*), *Mere Christianity* (*Creștinism. Pur și simplu*), *The Four Loves* (*Cele patru iubiri*), precum și postuma *Prayer: Letters to Malcolm* (*Rugăciune: Scrisori către Malcolm*) nu sunt decât o parte din operele sale cele mai vândute. A scris și cărți pentru copii și science-fiction, în paralel cu multele sale lucrări de critică literară. Operele sale sunt cunoscute de milioane de oameni, pretutindeni în lume, prin traduceri. S-a stins din viață în 22 noiembrie 1963, în locuința sa din Oxford.

Walter Hooper a fost secretarul său și este în prezent consilier literar al patrimoniului C.S. Lewis. El își are reședința în Oxford.

C.S. LEWIS

Treburi cerești

Lecturi zilnice

I

Traducere din engleză de
MIRELA ADĂSCĂLIȚEI

HUMANITAS
BUCUREȘTI

Colecţie coordonată de
ANCA MANOLESCU

Coperta
IOANA DRAGOMIRESCU MARDARE

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
LEWIS, C.S.
Treburi cereşti: lecturi zilnice / C.S. Lewis;
trad. de Mirela Adăscăliţei. – Bucureşti: Humanitas, 2005
2 vol.
ISBN 973-50-1006-2
Vol. 1. – Bibliogr. – ISBN 973-50-1007-0

I. Adăscăliţei, Mirela (trad.)

821.111-97=135.1

C.S. LEWIS
THE BUSINESS OF HEAVEN
© C.S. Lewis Pte Ltd 1942

© HUMANITAS, 2005, pentru prezenta versiune românească

EDITURA HUMANITAS
Piaţa Presei Libere 1, 013701 Bucureşti, România
tel. 021/317 18 19 fax 021/317 18 24
www.humanitas.ro
Comenzi CARTE PRIN POŞTĂ: tel. 021/311 23 30,
fax 021/313 50 35, C.P.C.E. – CP 14, Bucureşti
e-mail: cpp@humanitas.ro
www.librariilehumanitas.ro

ISBN 973-50-1006-2
ISBN 973-50-1007-0

Prefață

„Omenirea nu trece prin faze ca un tren prin gări: fiind vie, ea are privilegiul de a fi mereu în mișcare fără a lăsa totuși ceva în urmă. Tot ceea ce am fost, într-un sens încă suntem." Aceste cuvinte provin din paragraful de deschidere al cărții lui C.S. Lewis *The Allegory of love* (*Alegoria dragostei*). Am meditat asupra acestei observații atât de des încât, chiar din momentul în care mi s-a cerut să compilez din scrierile teologice ale lui C.S. Lewis o antologie de zi cu zi, cele două idei mi-au fost prezente în minte aproape instantaneu. Ideea de tren o sugera pe cea de călătorie. O călătorie încotro? În timp ce reflectam asupra acestui lucru, mi-am amintit următorul pasaj dintr-o carte a lui C.S. Lewis, *Reflections on the Psalms* (*Reflecții asupra Psalmilor*): „Atunci când ne îndeplinim «îndatoririle religioase» suntem precum cei care sapă canale într-un ținut deșert, pentru ca, atunci când apa va veni în sfârșit, să-i găsească pregătiți... Există momente fericite, chiar și acum, când câte un firicel de apă își găsește loc pe furiș de-a lungul brazdelor uscate; ferice de acele suflete care au parte adesea de această întâmplare."

Am găsit alăturarea de idei irezistibilă și am început să-mi imaginez cu ce plăcere aveam să

torn din scrierile lui C.S. Lewis în „canalul" numit Anul Creștin. Anul Creștin este precum un tren care se bucură *tocmai* de „privilegiul de a fi mereu în mișcare fără a lăsa ceva în urmă", pentru că se bazează pe cele două mari evenimente ale istoriei, Nașterea și Învierea Mântuitorului nostru. În sens strict, Anul Creștin începe cu prima duminică din Advent — cuvânt care înseamnă „venirea" lui Christos[1]. Sărbătorile Crăciunului culminează la 6 ianuarie cu sărbătoarea Botezului Domnului, care celebrează „arătarea" lui Christos în fața străinilor de neamul evreiesc, în persoana Magilor. Următoarea sărbătoare, și cea mai mare, a Bisericii este cea a Paștelui, care durează patruzeci de zile și este urmată de sărbătoarea Înălțării, a Rusaliilor și a Sfintei Treimi. În mod obișnuit, se vorbește de săptămânile dintre Rusalii și Advent ca despre cutare sau cutare săptămână de „după Rusalii" sau de „după Sfânta Treime". Numărătoarea merge astfel mai departe până ne întoarcem la Advent, când totul începe din nou. Aceia dintre noi care fac această călătorie ciclică a Anului Creștin descoperă că ea este atemporală și, cu toate acestea, înviorător de nouă, de fiecare dată.

Se vor fi găsind pe ici pe colo indivizi care să spună: „Nouă? Ce poate să fie atât de nou într-o călătorie cu trenul care revine la punctul de plecare?" Însă mă îndoiesc că un om trăit în turma creștină va ridica vreodată o asemenea

---

[1] *Advent*: perioada care începe cu duminica cea mai apropiată de sărbătoarea Sfântului Andrei (30 noiembrie) și cuprinde patru duminici consecutive. În bisericile occidentale, el marchează începutul anului bisericesc, fiind totodată o pregătire spirituală pentru întâmpinarea Nașterii Domnului (*n. t.*).

obiecţie. Sunt conştient că există mulţi creştini aparţinând unor biserici mai puţin liturgice, dar nu mai puţin pioase, cărora vechea formă a Anului Creştin li se va părea cam deconcertantă. Însă dacă urmăresc ordinea în care aceste scrieri sunt aşezate, mă îndoiesc că vor rămâne deconcertaţi mult timp. În măsura în care pot eu să emit o judecată, Anul Creştin nu îi privează de nici una din credinţele lor. Mai mult, cred că îşi vor da seama că tot ceea ce pentru ei este mai de preţ şi mai apropiat de suflet dintre evenimentele din viaţa pământească a Domnului nostru urmează să capete o şi mai mare tărie. Atât credinţa noastră, cât şi felul în care ne arătăm recunoscători pentru Învierea lui Iisus nu pot fi *decât* întărite atunci când respectăm cele patruzeci de zile de aducere-aminte, în loc de a limita acest mare eveniment la o singură zi.

Nu am auzit nici un creştin să se plângă „Iarăşi e Crăciunul! Iarăşi e Paştele!" Aceasta pentru că majoritatea dintre noi ştim că viaţa omenească, chiar şi cea mai lungă, nu este suficientă pentru ca vreun creştin cu luare-aminte să-şi poată imagina că sărbătoarea Învierii ar fi „epuizabilă". În cartea sa *Letters to Malcolm* (*Scrisori către Malcolm*), C.S. Lewis a spus: „Este bine să avem locuri sfinte, ca şi lucruri şi zile sfinte, pentru că, fără aceste puncte de reper sau aduceri-aminte, credinţa că totul este sfânt şi «plin de Dumnezeu» ar slăbi şi ar deveni curând un simplu sentiment." Aceste lucruri au fost spuse ca reacţie la panteism, care este poate cea mai atractivă erezie din câte există. Lewis, cel puţin, aşa o considera, din moment ce ea i-a amânat o perioadă convertirea la creştinism.

Lewis, care el însuși se nutrea atât de profund din Anul Creștin, îi aduce elogii chiar în cartea în care ne-am fi așteptat cel mai puțin să găsim așa ceva — *Scrisorile lui Sfredelin* (*Scrisorile unui diavol bătrân către unul mai tânăr*). Pentru acei eventuali cititori care ar face pentru prima dată cunoștință cu aceste scrisori în antologia de față, ar trebui să precizez că Sfredelin este un diavol mai bătrân, a cărui sarcină este să câștige pentru Iad sufletul unui tânăr prin „Scrisori" adresate unui diavol mai tânăr, Pelin. Vă amintiți probabil că atunci când vorbește despre „Tatăl Nostru de Jos", Sfredelin se referă la Satan, iar când folosește cuvintele „El" sau „Inamicul", la Dumnezeu. În fragmentul din 17 ianuarie, Sfredelin îl îndeamnă pe Pelin să insufle în noi, oamenii, oroarea de „Același Lucru Binecunoscut", împreună cu o nesățioasă dorință de Noutate. Toate acestea, admite Sfredelin, ar fi mai lesne de înfăptuit dacă Inamicul nu ar fi contrabalansat „dragostea de schimbare" din noi cu o „dragoste de permanență". „El le dă", se lamentează Sfredelin, „anotimpurile, fiecare diferit și totuși același în fiecare an, în așa fel încât primăvara este întotdeauna resimțită ca o noutate, deși de fiecare dată este și repetiția unei teme imemoriale. Le dă, în Biserica Lui, un an spiritual; trec de la post la sărbătoare, dar sărbătoarea este aceeași ca întotdeauna."

Mi-a părut, apoi, că tema Anului Creștin ar fi de cel mai mare folos acelor persoane cărora le sunt pe plac lecturile zilnice. Însă, pe când începusem deja să selectez pasaje separate, am ajuns la convingerea că această temă ar putea, cu condiția să fie urmărită cum se cuvine, să folosească în chipul cel mai interesant și mai

diversificat scrierile lui C.S. Lewis. Am tras, totodată, nădejde că ar putea fi o armă de temut în lupta împotriva planurilor lui Sfredelin de a anihila „anul spiritual" al lui Dumnezeu și de a ațâța oroarea noastră de „Același Lucru Binecunoscut". „Inamicul", arată Sfredelin în continuare, „iubește platitudinile. În legătură cu un plan de acțiune care le-ar sta oamenilor înainte, El vrea, din câte îmi dau eu seama, ca ei să-și pună întrebări foarte simple; este cinstit? este prudent? este posibil? Dacă însă noi îi putem face de fiecare dată să se întrebe: «Este în conformitate cu mișcarea generală a timpului nostru? Este progresiv sau reacționar? Este aceasta direcția în care se îndreaptă Istoria?», atunci ei vor neglija întrebările relevante. Iar întrebările pe care ei și le pun în *locul celorlalte* sunt, desigur, fără răspuns; fiindcă ei nu cunosc viitorul, iar cum va arăta acesta depinde în foarte mare măsură tocmai de acele hotărâri pentru luarea cărora ei cheamă astăzi în ajutor viitorul. Drept urmare, în timp ce mințile lor se zbuciumă în acest vid, avem șanse mai mari de a ne strecura și a-i convinge să întreprindă acțiunile pe care *noi* le-am hotărât."

Ar trebui ca cineva să fie extrem de orb ca să nu vadă cât de multe suflete a cucerit Sfredelin. Mă gândesc în special la apostazia atât de răspândită în rândurile clerului. Nu pot uita cât de uimit am fost când am auzit un episcop dedicându-și în totalitate predica de Paști Cercetării Psihice. El ne raporta în culmea bucuriei că niște reziduuri a ceea ce suntem acum, dumneavoastră și cu mine, s-ar putea — există această mică șansă — să „supraviețuiască". Lewis nu l-a cunoscut pe acest episcop, însă în

fragmentele dintre 22 și 25 mai se găsește un portret al său izbitor de fidel. Sunteți norocos dacă în acest portret nu identificați și vreun cunoscut de-al dumneavoastră.

Până la urmă, acest „episcop al Cercetării Psihice" mi-a făcut un serviciu. El m-a făcut să-mi amintesc un lucru de mare importanță. Dacă aveți cunoștințe de istorie a Bisericii, știți desigur că ori de câte ori vreo erezie și-a ridicat capul și a pretins că este felul în care gândesc toți oamenii cu bun-simț, urmarea acestui fapt a fost o stimulare a doctrinei creștine ortodoxe. Nu ați observat niciodată cum războaiele, molimele și foametea au de regulă efectul de a scoate la lumină tot ce este mai bun din mulți oameni buni, care fac tot ce le stă în putință pentru a găsi soluții la aceste groaznice probleme? Chiar de la începuturile Bisericii, Dumnezeu a ridicat mari Creștini pentru a înfrânge erezia și a întări Credința, odată ce ea le-a fost revelată oamenilor. Acesta este unul dintre motivele pentru care am introdus în volum fragmente dedicate câtorva dintre cei la care Lewis se referea atât de frecvent numindu-i „marii sfinți".

Nu am putut include fragmente dedicate tuturor sfinților, din motivul foarte plăcut că sunt atât de mulți. Iar Lewis nu a scris despre fiecare dintre ei. Însă există două motive pentru care i-am cuprins pe cei pe care îi veți găsi în carte. Mai întâi, ei trebuie să existe acolo fiindcă au stimulat sau nu și-au renegat Credința atunci când lumea (ca și acum) părea la un pas de a recădea în păgânism. În al doilea rând, ei sunt foarte necesari pentru aducerea-aminte a faptului că Biserica nu a început cu mine și cu dumneavoastră, ci că este o mare moștenire,

care poate că n-ar fi existat astăzi în forma care i-a fost menită ei de către Christos dacă n-ar fi existat acei mari oameni. Numele zilelor sfinților, la fel ca și sărbătorile și posturile Bisericii — Lewis le numea pe toate „zile sfinte" — sunt tipărite cu caractere diferite pentru a le distinge de titlurile pe care le-am dat fragmentelor celorlalte zile.

Ce sunt posturile și sărbătorile? Diferitele organisme ale Bisericii nu sunt la unison când vine vorba dacă cele două mari zile de post ale Anului Creștin — Lăsata Secului, prima zi a Postului Paștelui, și Vinerea Mare, aniversarea Răstignirii — trebuie marcate prin abstinența de la orice hrană sau numai de la carne. Cu toate acestea, cele mai multe dintre ele cred că pe parcursul întregului Post al Paștelui trebuie respectate anumite practici de negare de sine. Atunci când Apostolii au fost martori la alungarea de către Domnul Iisus a spiritului rău din băiat, cum stă scris în Evanghelia după Marcu 9, 17–29, ei au întrebat de ce nu au putut face același lucru și ei, când au încercat. „Acest soi de demoni", le-a răspuns Iisus, „nu poate ieși decât prin rugăciune și post." În viețile sfinților, rugăciunea și postul merg împreună aproape fără excepție. Postul este practica penitențială menită să întărească viața spirituală, slăbind atracțiile plăcerilor senzuale. Cele patruzeci de zile ale Postului Paștelui comemorează cele patruzeci de zile de ispitire a Mântuitorului în pustie. Pentru noi, principalul scop al Postului este să ne identificăm cu Iisus când El pornește pe drumul Crucii.

Sărbătorile sunt aniversările marilor evenimente din viața Domnului nostru și ocaziile de

a aduce cinstire sfinţilor. Învierea este principala Sărbătoare a Anului Creştin. Cred că aceasta este punctul în care este bine să înlăturăm o eventuală neînţelegere. Atunci când autorii Noului Testament vorbesc despre Sabat, ei se referă atât la ziua în care Dumnezeu S-a odihnit după munca Sa de Facere a Lumii, cât şi la izbăvirea lui Israel din robia egipteană. Aceasta este ceea ce poporul evreu înţelege şi astăzi prin Sabat. În perioada din care datează Noul Testament, duminicile au înlocuit Sabatul. Chiar şi pentru Apostoli, duminicile ajunseseră să însemne comemorarea săptămânală a Învierii. Acest lucru explică de ce nu ni se cere niciodată să postim duminicile, nici chiar în Postul Mare, deoarece fiecare duminică a anului este o comemorare a Învierii.

Cred că v-aţi dat deja seama care este principala dificultate a alcătuirii unei astfel de antologii bazate pe Anul Creştin. Ai vânt din pupa atunci când este vorba despre aşa-numitele „sărbători cu dată fixă" — cum ar fi Crăciunul. Însă, dat fiind că sărbătoarea Paştelui este calculată în funcţie de Luna Plină Pascală, data ei se modifică în fiecare an, limitele sale extreme fiind 21 martie şi 25 aprilie[2]. Acest lucru face ca Paştele să fie o „sărbătoare fără dată fixă". Nu a fost chip să acordăm Paştelui, şi nici posturilor şi sărbătorilor legate de acesta, un loc fix în această carte. Soluţia găsită a fost de a aşeza lecturile pentru ceea ce am numit „posturi şi sărbători fără dată fixă" într-o secţiune separată la sfârşitul

---

[2] Conform calendarului catolic. Conform celui ortodox, limitele sunt, respectiv, 28 martie şi 2 mai (*n. t.*)

cărții. Va trebui să întoarceți paginile spre acea secțiune pentru lecturile din scrierile lui C.S. Lewis adecvate Lăsatei Secului (Miercurea Cenușii), Joii Mari, Vinerii Patimilor, Sâmbetei Mari, Sfintelor Paști, Înălțării, Rusaliilor, Sfintei Treimi, Joii Verzi (Corpus Christi)[3]. Am pus la dispoziția cititorilor și un calendar pe cincisprezece ani, pentru a fi ușor de aflat care sunt datele exacte ale acestor zile speciale.

A existat în anii din urmă un curent care impunea să se apese pe pedala de piano când era vorba de păcat și pe pedala de forte când era despre iubire, bucurie și pace. Rezultatul acestei căi lesnicioase a fost, din câte văd eu, unul dezastruos. Cei care se fac într-adevăr vinovați de ceva nu pot înțelege de ce, fiindcă nu pot scăpa de vina care apasă asupra lor, iubirea, bucuria și pacea nu par să însemne mare lucru. Acest efort de a ne însănătoși fără a mai fi siliți să ne luăm medicamentul (pocăința) îmi pare a fi mai degrabă o *căutare* a fericirii. Ca și cum fericirea ar fi ceva pe care ai putea pune mâna cu condiția să știi după care tufă se ascunde. Nu poți decât fie să îți pierzi iluziile, fie să te dezmeticești și să înțelegi că fericirea a fost întotdeauna *rezultatul* a ceva mai important decât ea însăși.

Cred că cei care se lasă conduși de aceste lecturi zi de zi, în felul în care au fost ele aranjate pentru a fi citite, vor descoperi ce este acel „ceva" aflat în spatele fericirii. Veți găsi că apăs destul de tare pe pedala lecturilor moralizatoare.

---

[3] În Biserica de rit roman, joia de după duminica Rusaliilor, când se celebrează instituția Euharistiei (*n. t.*).

Însă veți găsi că apăs la fel de tare pe cea a pasajelor menite să ne arate — cum spune Lewis — că „bucuria este treaba serioasă a Cerului". Lewis ne silește să privim la tot ceea ce suntem. Aceasta pentru că el a fost unul dintre cei mai realiști creștini din câți am putea întâlni. El nu face niciodată din țânțar armăsar. Dar nici nu se preface că nu există nici un țânțar. Nici un moment nu vă va lăsa să vă prefaceți că a fi creștin este mai puțin, altfel sau altceva decât ceea ce este. De ce ar face-o? Cum a spus el, scriind despre John Bunyan, „A te naște înseamnă a fi expus la desfătări și nefericiri mai mari decât ar fi putut anticipa imaginația; înseamnă că drumul pe care îl alegem la fiecare răscruce este poate mai important decât credem; și că scurtăturile pot duce către locuri foarte necurate."

Însă iată și surpriza. Cum Lewis lasă foarte clar să se înțeleagă în această carte, moralitatea — deși importantă — nu a fost niciodată menită să fie un scop în sine. Moravurile sunt „frânghiile și securile" necesare pentru a ne urca pe acele mari înălțimi de unde o călătorie mai însemnată chiar decât Anul Creștin urmează să înceapă. Acea călătorie mai însemnată duce către „tărâmul fericit al Sfintei Treimi". Numai acolo vor începe bucuriile, aproape inimaginabile în această lume. Vor începe — nu se vor *sfârși* — pentru că pe acel „tărâm fericit" nu veți avea nevoie să vi se explice „treaba serioasă a Cerului". Veți fi uitat că a existat vreodată și altceva.

Însă călătoria de-a lungul Anului Creștin după C.S. Lewis vine înainte de aceasta.

Sărbătoarea Sfintei Maria Magdalena, 1983
Oxford

Walter Hooper

1 ianuarie

La începerea unui An Nou

Știu foarte bine ce înseamnă disperarea de a te lupta cu ispite cronice. Nimic grav, cel puțin dacă arțagul împotriva ta însuți, necazul că ai întrecut măsura, nerăbdarea și altele nu te covârșesc. Prin *oricâte* căderi am trece, nu-i destul să ne distrugă, cu condiția să ne ridicăm de jos de fiecare dată. Sigur că vom fi ca niște copii foarte îngălați și zdrențăroși atunci când vom ajunge acasă. Însă băile ne așteaptă, prosoapele ne stau la îndemână, iar hainele curate sunt la aerisit. Singurul lucru fatal este să ne pierdem cumpătul și să ne dăm bătuți. Atunci când băgăm de seamă murdăria Dumnezeu este mai prezent în noi ca oricând: e chiar semnul prezenței Lui.

2 ianuarie

Prima muncă din fiecare dimineață

Adevărata problemă a vieții creștine apare exact acolo unde oamenii se așteaptă de obicei cel mai puțin să o găsească. Ea apare chiar în momentul în care ne trezim dimineața. Toate

dorințele și speranțele pentru ziua ce vine dau năvală în tine ca niște animale sălbatice. Iar prima muncă de făcut la trezire este pur și simplu cea de a le da brânci înapoi; de a pleca urechea la cealaltă voce, de a privi cu ceilalți ochi, de a lăsa cale deschisă fluviului celeilalte vieți, mai larg, mai puternic, mai liniștit. Și așa mai departe, întreaga zi. Luând distanță față de toate frământările și zbuciumările firești nouă; punându-ne la adăpost din calea vântoaselor.

La început, n-o vom putea face decât pentru câteva clipe. Însă dinspre acele clipe, noul fel de viață va începe să se răspândească prin organismul nostru, pentru că acum Îi dăm voie să lucreze la partea cea bună din noi. Aceasta este diferența dintre o vopsea, care doar se aplică pe o suprafață, și colorantul sau mordantul care se îmbibă până în străfunduri. El nu a grăit niciodată abureli vagi, idealiste. Când a spus: „Fiți desăvârșiți", a vrut să spună exact asta. A vrut să spună că trebuie să căutăm să ne vindecăm complet. Este greu; dar specia de compromis după care tânjim cu toții este și mai grea — este, de fapt, imposibilă. Poate că este greu ca un ou să se transforme în pasăre: însă ce greu ar fi ca el să învețe să zboare cât timp rămâne încă ou! Noi suntem ca niște ouă acum. Și nu poți continua la nesfârșit să rămâi doar un ou obișnuit și de treabă. Trebuie ori să fim dați la cloșcă, ori să ne stricăm.

3 ianuarie

Întăritoare pentru când ești pe cale

Fericirea și siguranța așezată pe care cu toții ni le dorim Dumnezeu le oprește de la noi prin

chiar natura acestei lumi: numai bucurie, plăcere și veselie a semănat El prin lume. Nu suntem niciodată în siguranță; avem însă parte de veselie din belșug, și de ceva extaz. Nu este greu de văzut de ce. Siguranța după care tânjim ne-ar deprinde cu o lene a inimilor în această lume și ar ridica un obstacol în calea întoarcerii noastre la Domnul: câteva momente de iubire fericită, un peisaj, o simfonie, o veselă adunare între prieteni, o baie ori un meci de fotbal nu au un astfel de efect. Tatăl nostru ne întărește în călătorie presărându-ne hanuri plăcute în drum, însă nu ne încurajează să le luăm drept acasă.

4 ianuarie

O lume cu susul în jos

Cât timp ne găsim în această „vale a plângerii", blestemați cu truda grea, îngrădiți de nevoi, trași în jos de frustrări, condamnați la veșnice planificări, încurcături și neliniști, anumite calități ce aparțin fără doar și poate condiției celeste nu au nici o șansă să răzbată, nu-și pot proiecta nici o imagine a lor decât în activități care pentru noi, aici și acum, sunt frivole. Fiindcă nu trebuie oare să presupunem că viața celor fericiți este un scop în sine, ba chiar Scopul: viața în care ești cu desăvârșire spontan; în care împaci pe deplin libertatea fără margini cu ordinea — cu ordinea cea mai delicat temperată, cea mai suplă, mai complexă și mai frumoasă? Cum ați putea găsi cea mai vagă imagine a ei în activitățile „serioase" ale vieții noastre, fie ea cea naturală ori cea spirituală (de astăzi)? Fie în atașamentele noastre precare și cu frângeri de inimă, fie pe Calea care este întotdeauna,

într-o anumită măsură, o *via crucis*? Nu... Numai în „orele noastre libere", numai în momentele noastre de voioșie permisă, putem găsi termeni de comparație. Dansul și jocul chiar *sunt* frivole, neimportante, aici jos; pentru că „aici jos" nu este locul lor firesc. Aici ele sunt o odihnă de moment din calea vieții pe care am fost puși aici să o trăim. Însă în această lume totul este cu susul în jos. Ceea ce, dacă ar putea fi prelungit aici, ar însemna un chiul, este cel mai probabil ceea ce, pe un tărâm mai bun, este Scopul tuturor scopurilor. Bucuria este treaba serioasă a Cerului.

5 ianuarie

Calea

Atunci când ne-am rătăcit într-o pădure, vederea unui indicator este un lucru colosal de important. Primul care-l vede strigă „Uite!" Tot grupul se adună să privească. Atunci când am găsit însă calea și trecem pe lângă indicatoare la fiecare câteva mile, nu ne vom mai opri să le privim. Ele doar ne vor da siguranță și vom fi recunoscători autorității care le-a pus acolo. Însă nu ne vom opri să le privim, sau nu prea mult; nu câtă vreme ne găsim pe cale, chiar de-ar avea ele stâlpi de argint și litere de aur. „Vom fi în Ierusalim."

6 ianuarie

Botezul Domnului

Cu presupozițiile noastre moderne, democratice și aritmetice, ne-ar fi plăcut și ne-am fi așteptat ca toți oamenii să pornească de pe același

prag în căutarea lui Dumnezeu. Avem imaginea unor largi drumuri centripete venind din toate direcţiile, cu oameni bine intenţionaţi, care vor cu toţii acelaşi lucru şi se apropie din ce în ce mai mult împreună. Cât de şocant opusă acesteia este povestea creştinismului! Un singur popor este ales dintr-un pământ întreg; acel popor ispăşeşte şi este încercat iarăşi şi iarăşi. Unii dintre fiii săi sunt pierduţi în pustie, înainte de a ajunge în Palestina; unii rămân în Babilon; alţii devin indiferenţi. Întreaga istorie se îngustează mai mult şi mai mult, până când la urmă din ea rămâne un mic punct, mic ca vârful unei suliţe — o fată evreică în genunchi în rugăciune. Iată la ce s-a restrâns întreaga natură umană înainte ca Întruparea să aibă loc. Nu este deloc un lucru la care ne-am fi aşteptat, însă, desigur, el nu este câtuşi de puţin contrar cu ceea ce pare să fie, în general, după cum o arată Natura, modul de operare al lui Dumnezeu... Cei care sunt aleşi sunt, într-un anumit sens, aleşi pe nedrept pentru o cinste supremă; dar aceasta este şi o povară supremă. Poporul lui Israel ajunge să înţeleagă că durerile sale sunt cele care salvează lumea.

7 ianuarie

Aşteptarea spre a fi chemaţi

Ne găsim în prezent pe dinafara lumii, de cealaltă parte a uşii. Discernem prospeţimea şi puritatea dimineţii, însă ele nu ne fac proaspeţi şi puri. Nu putem lua parte la splendorile pe care le vedem. Însă toate frunzele Noului Testament foşnesc de zvonul că nu va fi întotdeauna aşa. Într-o zi, cu voia lui Dumnezeu, vom

intra *înăuntru*. Atunci când sufletele omenești vor fi devenit la fel de desăvârșite în ascultarea voluntară pe cât este de desăvârșită făptura neînsufleţită în ascultarea sa inertă, atunci ele se vor îmbrăca în slava acesteia din urmă, sau mai degrabă în acea slavă mai deplină faţă de care Natura nu este decât o primă schiţă. Pentru că nu trebuie să credeţi că vreau să dau glas vreunei fantezii păgâne în care noi ne-am contopi cu Natura. Natura este pieritoare; noi vom trăi după pieirea ei. Atunci când toţi sorii și nebuloasele vor fi trecut în nefiinţă, fiecare dintre voi va fi încă viu. Natura nu este decât imaginea, simbolul; dar este simbolul pe care Scriptura mă invită să-l folosesc. Suntem îndemnaţi să intrăm prin ușa Naturii, dincolo de ea, în acea splendoare pe care ea o oglindește în felul său schimbăcios.

8 ianuarie

În prezenţa lui Dumnezeu

Doar religia însăși — rugăciunea, sfintele taine, pocăinţa și adoraţia — poate fi aici, până la capăt, calea noastră către real. Ca și matematica, religia poate crește din interior sau se poate altera. Evreul știe mai mult decât păgânul, creștinul mai mult decât evreul, omul modern vag religios mai puţin decât oricare dintre cei trei. Însă, ca și matematica, religia rămâne egală cu sine, putând fi aplicată oricărei noi teorii a universului material și neputând fi scoasă din circulaţie de nici una dintre ele.

Când un om, oricare, va ajunge în prezenţa lui Dumnezeu, el va descoperi, vrând-nevrând, că toate acele amănunte care păreau că îl fac

atât de deosebit de oamenii altor timpuri, sau chiar de sinele său anterior, s-au scuturat de la el. El s-a întors acolo unde a fost dintotdeauna, acolo unde toți oamenii sunt întotdeauna... Nici o complexitate posibilă pe care noi o putem conferi imaginii noastre despre univers nu ne poate ascunde de Dumnezeu: nu există crâng, pădure sau junglă suficient de deasă pentru a ne acoperi... Într-o clipire din ochi, într-un timp prea scurt pentru a fi măsurat, și în orice loc, tot ceea ce pare că ne desparte de Dumnezeu poate zbura, dispărea, lăsându-ne goi dinaintea Sa, ca pe cel dintâi om, ca pe unicul om, ca și cum nu am exista decât El și eu. Dat fiind că acest contact nu poate fi evitat prea multă vreme și dat fiind că el înseamnă fie binecuvântare, fie cutremur, treaba cu care trebuie să ne îndeletnicim întreaga noastră viață este cea de a învăța să ne placă. Aceasta este prima și marea poruncă.

9 ianuarie

Creaturi fără prea mult entuziasm

Dacă ai întreba astăzi douăzeci de oameni buni care cred ei că este cea mai înaltă dintre virtuți, nouăsprezece ar răspunde: Altruismul. Însă dacă ai fi întrebat pe aproape oricare dintre marii creștini din vechime, răspunsul ar fi fost: Iubirea. Vedeți ce s-a întâmplat? Un termen negativ a fost substituit unuia pozitiv, iar acest lucru are mai mult decât o importanță filologică. Ideea negativă de Altruism poartă în sine în primul rând nu sugestia că am vrea să obținem ceea ce este mai bun pentru ceilalți, ci că am fi gata să renunțăm noi înșine la toate

acele lucruri, de parcă abstinența noastră iar nu fericirea lor ar fi mai importantă. Nu cred că aceasta este virtutea creștină a Iubirii. Noul Testament vorbește mult despre abnegație, însă nu despre abnegație ca scop în sine. Ni se spune să ne negăm pe noi înșine și să ne luăm în spate crucile pentru a putea păși pe urmele lui Christos; însă aproape orice descriere a ceea ce ne așteaptă la urmă dacă vom face aceasta conține un recurs la dorință. Dacă astăzi în cele mai multe minți moderne zace ideea că a ne dori propriul nostru bine și a spera sincer să ne bucurăm de el este un lucru rău, îndrăznesc să afirm că această idee s-a strecurat prin intermediul lui Kant și al stoicilor și nu este parte a credinței creștine. Într-adevăr, dacă ne gândim la făgăduielile de recompensă viitoare făcute fără a roși și la caracterul amețitor al răsplăților promise în Evanghelii, s-ar părea că Dumnezeu găsește dorințele noastre nu prea puternice, ci prea slabe. Suntem creaturi fără prea mult entuziasm, ce ne prostim cu băutură și sex și ambiții atunci când ni se oferă infinita bucurie, asemenea acelui copil neștiutor care nu se dă dus de lângă mușuroaiele pe care le ridică în noroiul mahalalei pentru că nu-și poate imagina ce înseamnă vacanța la mare care i se oferă. Suntem mult prea ușor de mulțumit.

10 ianuarie

Diferența dintre iubire și bunăvoință

Prin bunătatea lui Dumnezeu înțelegem astăzi aproape exclusiv Iubirea ca trăsătură a Sa; și s-ar putea ca aici să nu ne înșelăm. Iar prin Iubire, în acest context, cei mai mulți dintre noi

înțelegem bunăvoință — dorința de a vedea fericiți pe alții decât pe sine; nu fericiți în cutare sau cutare fel, ci doar fericiți. Ceea ce ne-ar satisface cu-adevărat ar fi un Dumnezeu care să spună despre orice ne-ar plăcea nouă să facem: „Ce contează, câtă vreme ei sunt mulțumiți?" Ne dorim, de fapt, nu atât un Tată în Ceruri cât un bunic în cer — o ființă blajină și senilă căreia, cum se zice, i-ar „plăcea să vadă că tinerii se distrează" și al cărei plan pentru întregul univers ar fi pur și simplu să se poată spune pe drept cuvânt la sfârșitul fiecărei zile: „toată lumea s-a distrat de minune". Puțini oameni, recunosc, ar formula o teologie exact în acești termeni; însă o concepție nu foarte diferită zace nemărturisită în multe minți. Nu pretind a fi o excepție: mi-ar plăcea tare mult să trăiesc într-un univers guvernat de asemenea principii. Însă pentru că avem din abundență dovezi că nu este cazul și pentru că am, cu toate acestea, motive să cred că Dumnezeu înseamnă Iubire, trag concluzia că ideea mea despre iubire are nevoie de corecții.

11 ianuarie

Intolerabilul compliment

Există bunăvoință în Iubire, însă Iubirea și bunăvoința nu sunt totuna, iar când bunăvoința... este separată de celelalte însușiri ale Iubirii, ea aduce cu sine o anumită indiferență fundamentală față de obiectul său, ba chiar ceva asemănător disprețului pentru acesta. Bunăvoința consimte foarte repede la despărțirea de obiectul său — cu toții am întâlnit oameni a căror bunăvoință față de animale îi împinge fără greș

să le omoare pentru ca acestea să nu sufere. Bunăvoinței, luată numai în ea însăși, nu îi pasă dacă obiectul său sfârșește prin a fi bun sau a fi rău, cu singura condiție ca el să scape de suferință. După cum se arată în Sfânta Scriptură, doar bastarzii sunt răsfățați; fiii legitimi, care trebuie să ducă mai departe tradiția familiei, sunt pedepsiți. Doar pentru cei de care nu ne pasă câtuși de puțin pretindem fericire în orice condiții; cu prietenii noștri, cu cei pe care-i iubim, cu copiii noștri, suntem exigenți și am vrea mai curând să-i vedem că trec prin multe suferințe decât că sunt fericiți în feluri demne de dispreț și care îi înstrăinează. Dacă Dumnezeu este Iubire, El este, prin definiție, ceva mai mult decât bunăvoința. Se pare chiar, din tot ceea ce cunoaștem, că deși El ne-a dojenit și ne-a condamnat deseori, nu ne-a privit niciodată cu dispreț. Ne-a făcut intolerabilul compliment de a ne iubi, în sensul cel mai adânc, mai tragic și mai inexorabil.

12 ianuarie

Obiectele Iubirii divine

Când creștinismul spune că Dumnezeu iubește omul, el vrea să spună că Dumnezeu *iubește* omul; nu că El ar avea vreo grijă „dezinteresată" — adică, de fapt, indiferentă — față de bunăstarea noastră, ci — și acesta este adevărul grozav și surprinzător — că noi suntem obiectele iubirii Sale. Ați cerut un Dumnezeu iubitor: Îl aveți. Marele spirit pe care l-ați invocat cu atâta ușurință, „domnul cu chip înfricoșat", este prezent: nu o ființă blajină și senilă care vă urează picotind să fiți fericiți așa cum

vreți voi, nici filantropia rece a magistratului conștiincios, nici grija unei gazde care se simte responsabilă pentru confortul oaspeților săi, ci focul Însuși ce devoră, Iubirea care a creat lumile, tenace ca iubirea unui artist pentru opera sa și despotică precum iubirea unui om pentru un câine, prevăzătoare și venerabilă ca iubirea unui tată pentru fiu, geloasă, inexorabilă și pretențioasă ca iubirea dintre sexe. De ce acest lucru, nu știu... Am fost făcuți nu în primul rând pentru ca să-L iubim pe Dumnezeu (chiar dacă și pentru aceasta), ci pentru ca Dumnezeu să ne iubească pe noi, pentru a putea deveni obiectele în care iubirea divină să-și poată „găsi bucuria". A cere ca iubirea lui Dumnezeu să fie mulțumită de noi așa cum suntem înseamnă să cerem ca Dumnezeu să nu mai fie Dumnezeu: dat fiind că El este ceea ce este, iubirea Sa este, desigur, prin natura lucrurilor, stânjenită și dezgustată de anumite pete din caracterul nostru prezent și, dat fiind că ne iubește deja, El trebuie să Se trudească pentru a ne face demni de iubire. Nu ne putem nici măcar dori, în clipele noastre cele mai bune, ca El să vrea să se împace cu necurățeniile noastre de astăzi.

13 ianuarie

Biserica vizibilă

Dacă El poate fi cunoscut, aceasta se va petrece prin revelația Sa de Sine, iar nu prin speculațiile noastre. Îl căutăm deci acolo unde s-a spus că El s-a revelat pe Sine prin miracol, prin învățători inspirați, sau prin ritualuri prescrise. Tradițiile se contrazic una pe alta, însă cu cât

le studiem mai îndelung și mai cu înțelegere, cu atât devenim mai conștienți de existența unui element comun în multe dintre ele: tema sacrificiului, a comuniunii mistice prin sângele vărsat, a morții și a renașterii, a mântuirii, este prea evidentă pentru a trece neobservată. Suntem pe deplin îndreptățiți să apelăm la critici morale și intelectuale. Ceea ce nu suntem îndreptățiți să facem, după opinia mea, este să abstragem numai elementul etic și să-l întemeiem ca religie separată. Întrucâtva în acea tradiție mai desăvârșit etică chiar în măsura în care transcende mai deplin simpla etică... putem încă să credem cu toată îndreptățirea că avem de a face cu desăvârșirea tuturor religiilor, cu cel mai complet mesaj venit de la acel Celălalt absolut, creatorul viu, care, dacă este să existe, trebuie să fie un Dumnezeu nu doar al filozofilor, ci și al misticilor și al sălbaticilor, nu doar al capului și al inimii, ci și al emoțiilor primitive și al înălțimilor spirituale de dincolo de orice emoție. Ne putem... atașa Bisericii, singurei organizații concrete care a păstrat până în momentul prezent sâmburele tuturor mesajelor, păgâne și poate pre-păgâne, care au venit vreodată de dincolo de lume, și putem începe să practicăm singura religie care nu se bazează pe nici o selecție de elemente presupus „superioare" care ar exista în firea noastră, ci pe sfărâmarea și reconstrucția, pe moartea și învierea acelei firi până la ultima ei particulă: nici greacă, nici evreiască, nici barbară, ci o nouă creație.

14 ianuarie

Sciziunile dinăuntrul creștinătății

Dacă ar fi tentat cineva să gândească — cum ar putea-o face cei care nu-i citesc decât pe contemporani — că, din moment ce există atât de multe sensuri ale cuvântului „creștinism", el nu mai înseamnă nimic, acea persoană poate să se convingă mai presus de orice îndoială, dacă iese din propriul său secol, că lucrurile nu stau așa. Măsurat pe fundalul veacurilor, „creștinismul esențial" se dovedește a fi nu o vacuitate insipidă interconfesională, ci un fapt pozitiv, coerent și inepuizabil. Am aflat aceasta chiar pe propria piele. În zilele în care încă detestam creștinismul, am învățat să recunosc, ca pe un miros mult prea familiar, acel *ceva* aproape invariabil care mă întâmpina când la puritanul Bunyan, când la anglicanul Hooker, când la tomistul Dante...

Suntem cu toții pe drept cuvânt întristați, ba chiar rușinați, de sciziunile din cadrul creștinătății. Dar cei care au trăit dintotdeauna în turma creștină s-ar putea lăsa prea ușor demoralizați de ele. Ele sunt rele în sine, da, dar oamenii de acest tip nu știu cum se văd lucrurile din afară. De acolo, ceea ce rămâne intact, în ciuda tuturor sciziunilor, apare încă (cum și este într-adevăr) ca o unitate absolut formidabilă. O știu pentru că am văzut asta; iar dușmanii noștri o știu și ei prea bine. Această unitate o putem descoperi fiecare dintre noi detașându-ne de propriul nostru timp. Nu este destul, însă este mai mult decât ați crezut la început. Odată ce ești bine pătruns de această unitate, dacă te aventurezi să vorbești, vei avea parte de o experiență amuzantă.

Vei fi luat drept papistaș când de fapt îl reproduci pe Bunyan, panteist când îl citezi pe Aquino și așa mai departe. Aceasta pentru că de acum te găsești pe marele viaduct care străbate epocile și care pare atât de înalt din văi, atât de jos din munți, atât de îngust dacă îl comparăm cu ținuturile mlăștinoase și atât de larg dacă îl comparăm cu o potecă de munte.

15 ianuarie

Reîntregirea Bisericii lui Christos

N-a fost nicicând mai necesară. O creștinătate unită ar trebui să fie răspunsul dat noului păgânism. Însă cum ar urma să se întâmple această reconciliere a Bisericilor, și nu doar simpla convertire a indivizilor de la o Biserică la alta, mărturisesc că nu-mi dau seama. Înclin să cred că sarcina imediată este cooperarea viguroasă pe baza a ceea ce chiar și în acest moment este comun tuturor — alături, desigur, de o recunoaștere deplină a diferențelor. O unitate *experimentată* în câteva privințe s-ar putea apoi dovedi preludiul unei unități confesionale în toate privințele. Nimic nu ar oferi pretențiilor papale un sprijin mai puternic decât spectacolul unui Papă care să funcționeze într-adevăr ca un cap al întregii creștinătăți.

16 ianuarie

Creștinism contra Creștinism-cu-apă

Oricând e un moment potrivit pentru reîntregire. Sciziunile dintre creștini sunt un păcat și un scandal, iar creștinii ar trebui să pună în fiecare moment umărul la reîntregire, chiar și

numai prin rugăciuni. Nu sunt decât un mirean și sunt creștin de puțină vreme, și nu știu prea multe despre astfel de lucruri, dar în tot ceea ce am scris și am gândit nu m-am abătut de la pozițiile dogmatice tradiționale. Rezultatul este că ajung la mine scrisori de aprobare din partea unor creștini din familii îndeobște privite ca foarte depărtate unele de altele; ei sunt, de pildă, iezuiți, călugări, călugărițe, dar și quakeri sau schismatici galezi, ca să dau numai câteva exemple. Îmi pare, așadar, că elementele „extremiste" din fiecare Biserică sunt și cele mai apropiate unele de altele, iar persoanele cu vederi largi și „de bine" din sânul fiecărei Biserici nu ar putea să se unească în vecii vecilor. Lumea „vederilor largi" și a „religiei" diluate este o lume în care un mic număr de oameni (toți de același tip) spun lucruri cât se poate de diferite și își schimbă vederile o dată la câteva minute. De la aceștia nu vom obține niciodată reîntregirea.

17 ianuarie

Sfredelin despre planurile iadului în ceea ce-i privește pe creștini

Dragul meu Pelin,

Adevărata problemă privind anturajul în care trăiește cel de care te ocupi este că acesta nu-i *decât* creștin. Cu toții își au propriile interese, desigur, dar legătura dintre ei rămâne creștinismul pur și simplu. Ceea ce dorim noi, atunci când oamenii, în ciuda a tot, devin creștini, este să-i ținem în acea stare mentală pe care o numesc „Creștinismul Și". Știi la ce mă refer — Creștinismul și Criza, Creștinismul și Noua Psihologie, Creștinismul și Noua Ordine, Creștinismul

și Vindecarea prin Credință, Creștinismul și Cercetarea Psihicului, Creștinismul și Vegetarianismul, Creștinismul și Reforma Ortografică. Dacă trebuie neapărat să fie creștini, să fie măcar altfel de creștini. Substituiți credinței înseși o Modă oarecare cu coloratură creștină. Acționați asupra ororii lor de Același Lucru Binecunoscut.

Oroarea de Același Lucru Binecunoscut este una dintre cele mai prețioase patimi pe care le-am creat în inima omului — o nesfârșită sursă de erezii în religie, de nebunie în judecăți, de necredință în căsnicii, de nestatornicie în prietenie. Oamenii vieţuiesc în timp, trăind realitatea sub forma unei succesiuni. Pentru a cunoaște o felie cât mai mare din această realitate, ei trebuie, așadar, să trăiască multe lucruri diferite; cu alte cuvinte, trebuie să trăiască schimbarea. Iar pentru că ei au nevoie de schimbare, Inamicul (fiindcă în lăuntrul Său este un hedonist) a făcut ca schimbarea să le fie plăcută, la fel cum a făcut și mâncatul o plăcere. Însă pentru că El nu dorește ca ei să transforme schimbarea, nu mai mult decât mâncatul, într-un scop în sine, a contrabalansat dragostea lor de schimbare cu o dragoste de permanență. A făcut în așa fel încât să satisfacă amândouă înclinațiile chiar înăuntrul lumii pe care a creat-o, prin acea armonie dintre schimbare și permanență pe care o numim Ritm. El le dă anotimpurile, fiecare diferit și totuși același în fiecare an, în așa fel încât primăvara este întotdeauna resimțită ca o noutate, deși de fiecare dată este și repetiția unei teme imemoriale. Le dă, în Biserica Lui, un an spiritual; trec de la post la sărbătoare, dar sărbătoarea este aceeași ca întotdeauna...

Noi ne ocupăm de această plăcere naturală a schimbării și o pervertim până când o facem să devină o nevoie de absoluta noutate.

18 ianuarie

Riscul teologului

Au existat oameni... care au devenit atât de preocupați de dovedirea existenței lui Dumnezeu încât au ajuns să nu le mai pese deloc de El... de parcă bunul Dumnezeu nu ar avea nici o altă treabă de făcut decât să *existe*! Au existat și din cei care au fost atât de ocupați cu răspândirea creștinismului încât n-au mai avut vreme să se gândească la Christos. Omul! Vedeți același lucru și în chestiuni mai mici. N-ați cunoscut niciodată un iubitor al cărților care, cu toate edițiile lui princeps și exemplarele autografe, să-și fi pierdut puterea de a le citi? Sau un organizator de evenimente de binefacere care să-și fi pierdut orice dragoste pentru cei săraci? Este cea mai subtilă dintre toate capcanele.

19 ianuarie

Sfat către oamenii Bisericii

Există primejdia... ca oamenii bisericii să capete o anumită conștiință profesională care să întunece foarte clara problemă morală. Cei care au trecut dincolo de astfel de linii de demarcație... sunt în stare să declare sus și tare că au ajuns la opiniile lor neortodoxe într-un chip onest. Pentru a-și apăra opiniile, ei sunt gata să se supună oprobriului și să renunțe la a mai înainta profesional. În acest fel, ei ajung să se simtă ca niște martiri. Însă celor care adoptă o

asemenea atitudine le scapă pur și simplu ideea care îl scandalizează atât de profund pe mirean. Noi nu ne-am îndoit niciodată că aceste opinii neortodoxe sunt susținute cu bună-credință: lucrul de care ne plângem este că individul respectiv continuă să fie ca preot și după ce a ajuns să îmbrățișeze asemenea opinii. Noi am fost convinși de la bun început că un om care-și câștigă existența ca agent plătit al Partidului Conservator poate să își schimbe în mod onest opiniile și să devină în mod onest un comunist. Ceea ce negăm este că el poate continua în mod onest să fie un agent al conservatorilor și poate primi bani de la un partid, sprijinind în același timp politica altuia.

20 ianuarie

Adevărat — sau Fals?

Una dintre marile dificultăți este să păstrezi vie în mințile auditorilor chestiunea Adevărului. Ei cred întotdeauna că le recomanzi creștinismul nu pentru că este *adevărat*, ci pentru că este *bun*. Iar în discuție vor încerca tot timpul să evite chestiunea „Adevărat — sau Fals", preferând să aducă vorba de inchiziția spaniolă, de Franța ori Polonia — ori de absolut orice altceva. Trebuie să-i silești să se întoarcă o dată, de două ori, de fiecare dată, la chestiunea reală. Numai astfel vei putea să le subminezi... credința că o anumită cantitate de „religie" este dezirabilă, însă că ea nu trebuie să fie prea mare. Trebuie să perseverăm în a arăta că ceea ce spune creștinismul nu are, dacă este fals, *nici* o însemnătate și are, dacă este adevărat, o

însemnătate infinită. Ceea ce e sigur e că nu poate avea nici o importanță moderată.

21 ianuarie

În apărarea credinței

Trebuie să apărăm creștinismul însuși — credința propovăduită de apostoli, mărturisită de martiri, reprezentată de Crez, tălmăcită de Părinți. Ea trebuie clar deosebită de tot ceea ce ar putea gândi fiecare dintre noi despre Dumnezeu și Om. Fiecare dintre noi are idei la care ține în mod special; cu toții avem, pe lângă Credință, multe opinii care ne par a fi compatibile cu aceasta, adevărate și importante. Și poate că astfel și sunt. Însă, ca apologeți, nu este treaba noastră să le apărăm *pe acestea.* Noi apărăm creștinismul, iar nu „religia mea". Când ne referim la opiniile noastre personale, trebuie întotdeauna să arătăm foarte clar care este diferența dintre ele și Credința însăși...

Această distincție, pe care onestitatea o pretinde, îi oferă apologetului și un mare avantaj tactic. Marea dificultate este să faci pe auditorii moderni să-și dea seama că propovăduiești creștinismul pentru simplul și unicul motiv că se întâmplă să consideri că acesta este *adevărat*; ei cred de fiecare dată că o faci pentru că îți place, pentru că tu consideri că este un lucru bun pentru societate sau din vreun alt motiv de soiul acesta... Astfel, ei pot să-și dea imediat seama că este vorba despre un fapt obiectiv — nu de abureli despre idealuri și puncte de vedere... Nu încercați să diluați creștinismul. Nu trebuie să ne amăgim că rămâne valabil și dacă

extragem din el Supranaturalul. Din câte îmi dau seama, creştinismul este chiar singura religie de care miraculosul nu poate fi separat. Trebuie să susţinem cu sinceritate, de la bun început, poziţia supranaturalismului.

22 ianuarie

Când scade temperatura

Noi cei care apărăm creştinismul ne confruntăm în mod constant nu cu lipsa de religie a celor ce ne ascultă, ci cu adevărata lor religie. Vorbiţi despre frumos, adevăr şi bunătate, sau despre un Dumnezeu care nu este decât principiul ce sălăşluieşte în aceste trei lucruri, vorbiţi despre o uriaşă forţă spirituală care se găseşte în tot ce există, despre o minte universală din care facem cu toţii parte, despre un fond comun de spiritualitate generalizată către care ne putem îndrepta cu toţii, şi veţi trezi un interes prietenesc. Însă temperatura scade imediat ce pomeniţi un Dumnezeu care are scopuri şi acţionează concret, care face un lucru şi nu altul, un Dumnezeu concret, care alege, porunceşte, interzice şi are o personalitate bine definită. Oamenii se jenează sau se înfurie. O astfel de concepţie le apare drept primitivă şi simplistă, ba chiar ireverenţioasă. „Religia" populară exclude miracolele deoarece Îl exclude pe „Dumnezeul viu" al creştinismului şi crede în schimb într-un Dumnezeu care este evident că nu face miracole, şi nimic altceva de fapt.

23 ianuarie

Educația creștină în școli

Dacă am observa că tinerilor din ziua de astăzi le este din ce în ce mai greu să adune corect, ar trebui să considerăm că faptul a fost explicat adecvat din momentul în care am descoperi că în școli nu s-a mai predat aritmetică de mai mulți ani. După o atare descoperire ar trebui să nu-i mai băgăm în seamă pe cei care ne-ar da explicații mai vagi și mai generale — cei care ar spune că influența lui Einstein a golit de sens credința ancestrală în relații numerice fixe, că filmele cu gangsteri au subminat dorința de a da răspunsuri corecte, sau că evoluția conștiinței intră acum în faza sa post-aritmetică. Atunci când o explicație clară și simplă acoperă complet faptele, nici o altă explicație nu mai are dreptul să apară în instanță. Dacă generației mai tinere nu i s-a spus niciodată ce susțin creștinii și nici nu i-a fost dat să audă vreodată vreun argument în favoarea creștinismului, agnosticismul sau indiferența ei sunt pe deplin explicate. Nu este nevoie să căutăm alte cauze; nu este nevoie să mai ținem prelegeri despre climatul intelectual general al epocii ori despre influența civilizației mecaniciste asupra specificului vieții urbane. Iar din momentul în care am descoperit că pricina ignoranței lor este lipsa de educație, am descoperit și leacul. Nu există ceva anume în caracterul generației tinere care să o împiedice să recepteze creștinismul. Dacă există cineva pregătit să-i învețe, tinerii sunt, din câte se pare, gata să asculte... Ei sunt astăzi necreștini pentru că învățătorii lor fie nu au dorit, fie au fost

incapabili să le transmită creştinismul... Nimeni nu poate da altuia ceea ce nu posedă el însuşi.

24 ianuarie

Sfântul François de Sales

Imaginea simplistă a penitenţei ca un fel de scuză sau chiar de îmbunare a divinităţii are, pentru mine, valoarea de a face din penitenţă un act. Perspectivele mai înalte implică o anumită primejdie, cea de a o privi doar ca pe o stare a conştiinţei... Am acum în minte această întrebare pentru că tocmai îl citesc pe Alexander Whyte... După el, un simptom esenţial al vieţii reînnoite este percepţia permanentă, şi permanent oripilată, a putreziciunii naturale şi (se pare) de neschimbat din propria fiinţă. Nasul creştinului adevărat trebuie să fie încontinuu atent la cloaca interioară... Un alt autor, citat în *Rise of Puritanism*[1] de Haller, spune că, atunci când a privit în inima sa, a fost „de parcă în pârjolul verii am căţat în jos la întreaga împuţiciune a unei temniţe de sub pământ, unde am deslușit milioane de târâtoare ce fojgăiau în mijlocul acelei haznale şi putrejuni lichide".

Nu am să-mi plec urechea la cei care descriu o atare viziune ca pur patologică. Am văzut acele „creaturi scârnave ce se târau pe picioare" în propria mea temniţă subpământeană. Am socotit că acea privire fugară m-a învăţat o lecţie. Însă Whyte pare a crede că o privire fugară nu este de ajuns, ci numai o scrutare de fiecare zi, timp de o viaţă întreagă. Are oare dreptate? Pare ceva atât de diferit de fructele spirituale ale

---

[1] *Ascensiunea puritanismului* (*n. t.*).

Noului Testament — iubirea, bucuria, pacea. Şi atât de diferit de programul paulin: „uitând ce este în urma mea, şi aruncându-mă spre ce este înainte“[2]. Şi atât de diferit de capitolul verde şi plin de rouă scris de Sf. François de Sales despre *la douceur* blândeţea faţă de tine însuţi. În orice caz, care este rostul întocmirii unui program de permanent cutremur? Acesta din urmă nu poate fi permanent decât fiind simulat... Ştiu că un emetic pentru spirit, administrat la momentul potrivit, poate fi salutar. Dar nu şi o dietă regulată alcătuită din emetice! În cazul în care i-am supravieţui, ne-am forma o „toleranţă“ la ele. Această aplecare deasupra „haznalei“ ar putea da naştere unei mândrii proprii ei perverse.

25 ianuarie

Convertirea Sfântului Pavel

Într-un sens, calea de întoarcere la Dumnezeu este cea a străduinţei morale, cea în care te sileşti tot mai mult şi mai mult. Dar într-un alt sens, nu străduinţa este cea în stare să ne aducă vreodată la liman. Străduinţa noastră întreagă conduce la momentul de importanţă vitală în care te îndrepţi spre Dumnezeu şi spui: „Tu trebuie să faci asta. Eu nu pot.“ Nu începeţi, vă implor, să vă întrebaţi: „Am ajuns eu oare la acel moment?“ Nu vă apucaţi să vă puneţi sub observaţie propria minte ca să vedeţi dacă a mai progresat puţin. Aşa ceva îl face pe om să o ia pe un drum cât se poate de greşit. De cele mai multe ori, atunci când ni se întâmplă lucrurile cele mai importante din viaţă, noi

---

[2] Epistola către Filipeni, 3, 14 (*n. t.*).

nu știm atunci, imediat, ce se petrece. Un om nu-și spune mereu sie însuși: „Ia te uită, cresc." Deseori, numai când privește înapoi își dă seama ce s-a întâmplat și recunoaște în aceasta ceea ce oamenii numesc „proces de creștere". Putem observa fenomenul chiar și în lucruri simple. Omul care începe plin de nerăbdare să se concentreze pentru a vedea dacă are să adoarmă are foarte mari șanse să rămână complet treaz. La fel, lucrul despre care vorbesc poate că nu i se întâmplă oricui sub forma unei străfulgerări — ca în cazul Sfântului Pavel sau al lui Bunyan: el poate să fie un proces atât de lent încât nu s-ar putea indica niciodată un ceas anume sau chiar un an anume. Iar ceea ce contează este natura în sine a schimbării, nu ceea ce simțim noi în timp ce se petrece. Schimbarea despre care vorbim este cea de la încrederea avută în propriile eforturi la starea în care deznădăjduim că am mai putea face ceva noi înșine și Îl lăsăm pe El să facă.

26 ianuarie

Sfântul Timotei și Sfântul Titus

O concepție uimitor de greșită a dominat multă vreme intelectul modern în privința Sfântului Pavel. Sensul ei este următorul: Iisus a propovăduit o religie blândă și simplă (ce se găsește în Evanghelii), iar Sf. Pavel a denaturat-o ulterior, făcând din ea o religie crudă și complicată (ce se găsește în Epistole). Acest lucru nu se poate susține deloc. Cuvintele cele mai înspăimântătoare provin toate din gura Mântuitorului: toate textele pe care ne putem cât de cât întemeia speranța că toți oamenii vor fi mântuiți provin de

la Sf. Pavel. Chiar dacă s-ar dovedi că Sf. Pavel a modificat în vreun fel învăţăturile Domnului şi Stăpânului său, el n-ar fi putut-o face decât în sensul exact opus celui îndeobşte bănuit. Dar nu există nici o dovadă reală despre existenţa unei doctrine pre-paulinice diferită de cea a Sfântului Pavel. Epistolele sunt, în majoritatea lor, cele mai timpurii documente creştine care ne-au parvenit. Evangheliile vin după ele. Ele nu sunt „Evanghelia", expunerea credinţei creştine. Ele au fost scrise pentru cei deja convertiţi, cei care acceptaseră deja „Evanghelia". Ele ocolesc multe dintre „complicaţii" (teologia, adică), fiindcă se adresează unor cititori deja instruiţi în aceste lucruri. În acest sens, Epistolele sunt mai fundamentale şi mai centrale decât Evangheliile — deşi, desigur, nu şi decât marile evenimente pe care Evangheliile le relatează. Lucrarea lui Dumnezeu (Întruparea, Răstignirea şi Învierea) este cea dintâi; prima analiză teologică a sa ne vine din Epistole; apoi, la vremea când generaţia celor ce-L cunoscuseră pe Mântuitor începuse să se stingă, Evangheliile au fost redactate pentru a pune în mâinile credincioşilor un document scris despre marea Lucrare şi despre unele dintre spusele Mântuitorului.

27 ianuarie

O revoltă împotriva lui Christos

La începutul oricărei rebeliuni există un stadiu în care Regele nu este încă el însuşi ţinta atacului. Îţi spui: „Regele este de bună-credinţă. Dregătorii săi sunt cei care calcă strâmb. Ei îl reprezintă incorect şi îi strică toate intenţiile — care, sunt convins, sunt intenţii bune, ceea ce

s-ar vedea dacă dregătorii le-ar lăsa să se transforme în fapte." Prima victorie constă în decapitarea câtorva dregători; doar mult mai târziu, într-un alt stadiu, îndrăznești să mergi mai departe și să decapitezi regele însuși. În același fel, atacul lansat în secolul al XIX-lea asupra Sfântului Pavel nu a fost de fapt decât un stadiu al revoltei împotriva lui Christos. Oamenii nu erau pregătiți să-L atace în număr mare pe Însuși Christos. Ei au făcut prima mutare care se impunea firesc — cea de a-l ataca pe unul dintre principalii Lui dregători. Tot ceea ce le era antipatic în creștinism a fost, prin urmare, atribuit Sfântului Pavel. Din nenorocire, argumentele lor nu puteau avea trecere la cei care chiar citiseră cu atenție Evangheliile și Epistolele; însă se pare că puțini o făcuseră, astfel că prima victorie fu câștigată. Sf. Pavel fu inculpat și surghiunit, iar lumea a trecut la următorul pas — atacul împotriva Regelui însuși.

28 ianuarie

Sf. Toma de Aquino

Putem anticipa o renaștere a interpretării alegorice în cadrul exegezei biblice. Însă ar fi probabil primejdios, iar în Evul Mediu cred chiar că a fost astfel, să renunțăm la aprecierea Cărților Istorice ale Bibliei ca simplă epopee.

Sf. Toma Aquino aruncă puțin mai multă lumină asupra... „umilității" sau „simplității" Bibliei. El explică de ce, atunci când Scriptura dă glas adevărurilor divine, nu numai că recurge la imagini materiale, ci chiar la imagini de o materialitate de rând, nici măcar una nobilă. Aceasta se întâmplă, spune el, pentru a elibera mintea

de sub eroare, pentru a reduce primejdia oricărei confuzii între simbol și realitate. Avem aici un răspuns demn de un teolog profund. În același timp, pasajul în care este inclus dezvăluie atitudini cât se poate de ostile unei aprecieri estetice a textului sacru. S-ar părea, spune el, că Scriptura nu se cuvine să utilizeze metafore. Aceasta pentru că tot ceea ce este propriu învățăturii celei mai de jos (*infimae doctrinae*) nu pare a fi pe măsura reginei științelor. Iar metafora este proprie poeziei, poezia fiind cea mai de jos dintre toate formele de învățătură... Răspunsul său, în ceea ce ne privește pe noi aici, este că poezia și Sfânta Scriptură se folosesc de metaforă din motive foarte diferite; poezia pentru plăcere, iar Scriptura *propter necessitatem et utilitatem* (atunci când e necesar și util). Acolo unde un critic de secol XIX ar fi spus că Scriptura este ea însăși cea mai înaltă poezie, Sf. Toma spune că cea mai înaltă și cea mai de jos dintre *doctrinae* au, paradoxal, un punct comun, însă desigur că din motive diferite.

29 ianuarie

Restaurația Bibliei în termenii săi proprii

Dacă pretențiile religioase ale Bibliei nu îi vor fi din nou recunoscute, pretențiile sale literare, cred, nu vor fi recunoscute decât „din gură", și aceasta din ce în ce mai puțin. Fiindcă ea este, până în străfunduri, o carte sacră. Cele mai multe dintre părțile care o alcătuiesc au fost scrise cu scop pur religios, și tot cu un astfel de scop au fost aceste părți reunite. Ea conține literatură bună și literatură proastă. Însă chiar și

literatura bună din ea este astfel scrisă încât putem rareori să-i trecem cu vederea caracterul sacru. Este foarte uşor să-l citim pe Homer suspendându-ne lipsa noastră de credinţă în panteonul grecesc; însă *Iliada* nu a fost compusă având ca scop principal, şi poate nici chiar marginal, a-şi face auditoriul să se plece în faţa lui Zeus, a Atenei şi a lui Poseidon. Tragedienii greci sunt mai religioşi decât Homer, dar chiar şi acolo nu avem de a face decât cu speculaţii religioase, sau cel mult cu ideile religioase proprii poetului; nu cu o dogmă. Acesta este motivul pentru care putem rezona cu ce spun ei. Nici Eschil şi nici măcar Vergiliu nu-şi prefaţează în mod tacit poezia cu formula „Astfel grăit-au zeii". Însă în cea mai mare parte a Bibliei, totul ne este prezentat implicit sau explicit prin „Astfel a grăit Domnul." Ea este, dacă doriţi, nu numai o carte sacră, ci o carte atât de neîndurător şi de constant sacră încât nu invită, ci exclude sau respinge abordarea pur estetică. Puteţi să o citiţi ca literatură numai printr-un *tour de force*. Este ca şi cum ai tăia lemnul în răspăr, folosind unealta cu un scop pentru care nu a fost menită. Biblia cere fără încetare să fie luată în termenii săi proprii: ea nu are să mai furnizeze delicii literare multă vreme decât celor care se îndreaptă spre ea pentru cu totul altceva. Prezic că ea va fi în viitor citită aşa cum a fost citită întotdeauna, aproape exclusiv de către creştini.

30 ianuarie

Alte religii

Dacă eşti creştin nu este obligatoriu să crezi că toate celelalte religii sunt pur şi simplu

eronate de la un capăt la altul. Dacă eşti ateu însă, este obligatoriu să crezi că ideea esenţială a tuturor religiilor lumii nu este decât o uriaşă eroare. Dacă eşti creştin, eşti liber să crezi că toate aceste religii, chiar şi cele mai ciudate, conţin măcar o sugestie de adevăr. Pe când eram ateu, trebuia să încerc să mă conving pe mine însumi că majoritatea omenirii a fost întotdeauna în eroare în privinţa chestiunii de cea mai mare importanţă pentru ea; când am devenit creştin, am putut să adopt un punct de vedere mai liberal. Însă, desigur, a fi creştin înseamnă a crede că acolo unde creştinismul diferă de alte religii, creştinismul este cel care are dreptate, iar ele greşesc. La fel ca în aritmetică — nu există decât o singură soluţie corectă a unei adunări, iar toate celelalte soluţii sunt eronate; totuşi, unele dintre soluţiile eronate sunt mult mai aproape de adevăr decât altele.

31 ianuarie

Nu există refugiu
la jumătatea drumului

Nu există refugiu la jumătatea drumului şi nu vom găsi nici un corespondent în alte religii. Dacă te-ai fi dus la Buddha şi l-ai fi întrebat: „Eşti tu fiul lui Brahma?", ţi-ar fi răspuns: „Fiule, te afli încă în valea iluziei." Dacă te-ai fi dus la Socrate şi l-ai fi întrebat: „Eşti tu Zeus?", ar fi râs de tine. Dacă te-ai fi dus la Mahomed şi l-ai fi întrebat: „Eşti tu Alah?", mai întâi şi-ar fi sfâşiat hainele, iar apoi ţi-ar fi tăiat capul. Dacă l-ai fi întrebat pe Confucius: „Eşti tu în Cer?", socotesc că, probabil, ar fi răspuns: „Remarcele care nu sunt în conformitate cu natura

sunt de prost gust." Ideea unui mare învăţător moral care să spună ceea ce a spus Christos este în afara oricărei discuţii. În opinia mea, singura persoană care poate spune aşa ceva este fie Dumnezeu, fie un nebun de legat ce suferă de acea formă de delir care destabilizează întregul psihic uman. În cazul în care crezi că eşti un ou fiert în apă, când cauţi o felie de pâine prăjită care să te completeze, poate încă mai eşti sănătos, însă dacă te crezi Dumnezeu, chiar nu mai există nici o şansă de scăpare pentru tine. Putem observa în treacăt că El nu a fost niciodată privit ca un simplu învăţător moral. El nu a produs acest efect asupra nici unuia dintre oamenii care L-au întâlnit în realitate. A produs, în mare, trei efecte — Ură — Teroare — Adoraţie. Nici urmă de persoane care să-şi exprime aprobarea temperată.

1 februarie

Ce sens să-i dăm lui Christos?

„Ce sens să-i dăm lui Christos?" Nu poate fi vorba despre a-I da Lui un sens, ci numai şi numai despre ce sens are El de gând să ne dea nouă. Trebuie fie să accepţi, fie să respingi întreaga poveste.

Afirmaţiile Lui sunt foarte diferite de ale oricărui alt învăţător. Aceştia spun: „Iată adevărul despre Univers. Aceasta este calea pe care trebuie să mergi", însă El spune: „*Eu* sunt Calea, Adevărul şi Viaţa." El spune: „Nu este om care să poată ajunge la realitatea supremă, decât numai prin Mine. Încercaţi să vă scăpaţi viaţa şi veţi fi inevitabil pierduţi. Dăruiţi-vă şi veţi fi mântuiţi." El spune: „Dacă vă este ruşine cu

Mine, dacă, atunci când auziţi această chemare, vă întoarceţi faţa, şi Eu Îmi voi întoarce faţa atunci când Mă voi întoarce în chip de Dumnezeu, fără vreun ascunziş. Dacă un lucru te ţine departe de Dumnezeu şi de Mine, leapădă acel lucru, oricare ar fi el. Dacă ochiul tău este de vină, smulge-l. Dacă mâna ta este de vină, tai-o. Dacă te vei pune pe tine mai presus, vei fi lăsat la urmă. Veniţi la Mine, toţi cei împovăraţi, şi Eu vă voi da odihnă. Păcatele voastre, toate, vă sunt iertate — Eu pot face aceasta. Eu sunt Re-naşterea, Eu sunt Viaţa. Mâncaţi-Mă, beţi-Mă, Eu sunt hrana voastră. În sfârşit, nu vă temeţi, Eu am învins întregul Univers." Despre aceasta este vorba.

2 februarie

Întâmpinarea Domnului

Atunci când ne aplecăm asupra Selectivităţii pe care creştinii o atribuie lui Dumnezeu, nu găsim în ea nimic din acel „favoritism" de care ne temeam. Poporul „ales" este ales nu de dragul lui însuşi (şi cu siguranţă nu pentru propria lui onoare sau plăcere), ci de dragul celor nealeşi. Lui Avraam i se spune: „toate neamurile pământului vor fi binecuvântate în sămânţa ta"[3] (poporul ales). Acest neam a fost ales pentru a purta o grea povară. Suferinţele îi sunt mari; însă, după cum a văzut Isaia, suferinţele sale sunt leac pentru alte popoare. Asupra Femeii celei la urmă alese se va deschide prăpastia cea mai mare a chinului matern. Fiul ei, Dumnezeul întrupat, este un „om al suferinţei"; unicul

[3] Facerea 22, 18 (*n. t.*).

Om în care a descins Divinul, singurul Om care poate fi adorat în mod legiuit, este prin excelenţă destinat suferinţei.

3 februarie

O problemă de dreptate

Nu este oare îngrozitor de nedrept ca această nouă viaţă să fie restrânsă la cei care au auzit de Christos şi care au putut să creadă în El? Dar adevărul este că Dumnezeu nu ne-a spus ce are de gând cu ceilalţi oameni. Noi ştim că nici un om nu poate fi mântuit decât prin Christos; nu ştim dacă numai cei care Îl cunosc pot fi mântuiţi prin El. Însă, până una-alta, dacă te îngrijorează soarta celor rămaşi pe dinafară, lucrul cel mai lipsit de raţiune pe care îl poţi face este să rămâi pe dinafară tu însuţi. Creştinii sunt trupul lui Christos, organismul prin care El lucrează. Orice adăugire la acest trup Îi permite Lui să lucreze mai mult. Dacă doreşti să îi ajuţi pe cei dinafară, trebuie să îţi adaugi minuscula celulă la trupul lui Christos, care singur poate să îi ajute. A tăia degetele unui om ar fi un fel ciudat în care să-l determini să muncească mai mult.

4 februarie

Dogma şi universul

Creştinismului i se reproşează în mod curent că dogmele sale sunt neschimbate, în timp ce cunoaşterea umană este în continuă creştere. În consecinţă, celor lipsiţi de credinţă li se pare că noi am fi necontenit angrenaţi într-o corvoadă fără speranţă prin care încercăm să silim

noua cunoaştere să intre în nişte tipare din care a ieşit de multă vreme. Cred că acest sentiment îl îndepărtează pe *outsider* mult mai drastic decât orice discrepanţă concretă existentă între o doctrină sau alta şi o teorie ştiinţifică sau alta. Putem, cum se spune, „depăşi" zeci de „dificultăţi" izolate, însă aceasta nu schimbă sentimentul unora că întreaga întreprindere ar fi de la bun început sortită eşecului şi că ar fi una perversă: într-adevăr, cu cât mai ingenioasă, cu atât mai perversă. Aceasta pentru că omului respectiv i se pare limpede că dacă strămoşii noştri ar fi ştiut ce ştim noi despre univers, creştinismul nici măcar nu s-ar fi născut; şi că, oricât am petici şi drege noi, orice sistem de gândire care pretinde că este imuabil ajunge, la un moment dat, să nu se mai poată adapta la cunoaşterea noastră care evoluează mereu.

5 februarie

Ştiinţa şi dogma Facerii

Într-o privinţă, după cum au observat mulţi creştini, ştiinţa contemporană s-a aliniat recent la doctrina creştină şi s-a despărţit de formele clasice de materialism. Dacă există un lucru ce iese clar în evidenţă din fizica modernă, acesta este că natura nu este eternă. Universul a avut un început şi va avea un sfârşit. Dar marile sisteme materialiste ale trecutului au crezut fără excepţie în eternitate şi, prin urmare, în existenţa independentă a materiei. După cum a observat profesorul Whittaker în cadrul Conferinţelor Riddell din 1942, „Nu a fost niciodată posibil să te opui serios dogmei Facerii decât prin argumentul că lumea a existat dintotdeauna în

mai mult sau mai puţin aceeaşi stare ca cea de acum." Acest temei fundamental al materialismului a fost acum retras. Nu trebuie să ne bazăm prea mult pe acest lucru, fiindcă teoriile ştiinţifice se schimbă. Dar în momentul acesta se pare că sarcina de a aduce dovezi nu se află pe umerii noştri, ci pe ai celor care neagă faptul că Natura ar avea vreo cauză dincolo de sine.

În gândirea publicului larg însă, originea universului a contat (cred eu) mai puţin decât proprietăţile sale — dimensiunile sale imense şi ceea ce pare a fi o indiferenţă, dacă nu chiar o ostilitate, faţă de viaţa omului. Foarte adesea, acestea îi impresionează pe oameni cu atât mai mult cu cât le iau drept o descoperire modernă — un exemplu excelent pentru toate acele cunoştinţe pe care strămoşii noştri nu le-au posedat şi care, dacă le-ar fi avut, ar fi făcut imposibilă însăşi apariţia creştinismului. Avem aici de a face cu o simplă eroare istorică. Ptolemeu ştia la fel de bine ca Eddington că pământul este infinitezimal în raport cu întregul conţinut al spaţiului. Nu este vorba aici de o creştere a cunoaşterii până când tiparul gândirii arhaice a devenit incapabil de a o mai conţine. Adevărata problemă este de ce neînsemnătatea spaţială a pământului, fiind cunoscută timp de secole, a devenit deodată, în cursul ultimului secol, un argument împotriva creştinismului.

6 februarie

Argumentul despre spaţiu

Atunci când, la o autopsie, un medic diagnostichează o otrăvire invocând starea organelor celui mort, argumentul său este raţional fiindcă

el are o idee clară despre cealaltă stare, cea în care ar fi fost găsite organele în absența otravei. În același fel, atunci când ne folosim de argumentul vastității spațiului și micimii pământului pentru a dovedi că Dumnezeu nu există, ar trebui să avem o idee clară despre universul cu care am avea de a face în cazul în care Dumnezeu ar exista. Însă o avem oare? Oricare ar fi natura spațiului în sine — și, desigur, unii moderni cred că este finit —, noi îl percepem fără îndoială ca fiind tridimensional, iar spațiului tridimensional nu îi putem concepe limite. Prin înseși formele percepțiilor noastre, așadar, nu putem decât să ne simțim ca și cum am trăi undeva în spațiul infinit. Dacă nu am descoperi nici un obiect în acest spațiu infinit în afara celor care sunt de folos omului (propriul nostru soare și lună), acest vast vid ar constitui desigur un puternic argument împotriva existenței lui Dumnezeu. Dacă descoperim alte corpuri, ele sunt prin necesitate fie locuibile, fie nelocuibile; ciudat este că ambele ipoteze sunt folosite drept temeiuri pentru a respinge creștinismul. Dacă universul mișună de viață, acest lucru, ni se spune, reduce la absurd pretenția creștinismului — sau ceea ce se crede a fi o pretenție a sa — că omul este unic, laolaltă cu doctrina creștină conform căreia, pe această planetă anume, Dumnezeu s-a pogorât și s-a întrupat pentru noi, oamenii, și pentru mântuirea noastră. Dacă, pe de altă parte, pământul este cu adevărat unic, aceasta dovedește că viața nu este decât un produs colateral apărut printr-un accident în univers, ceea ce din nou dezminte religia noastră. Greu mai suntem de mulțumit, zău așa! Ne purtăm cu Dumnezeu în același fel în care poliția

se poartă cu un om după ce a fost arestat; tot ceea ce face este folosit ca dovadă împotriva Sa. Nu cred că acest lucru se datorează răutăţii noastre. Bănuiesc că există ceva în chiar felul nostru de a gândi care ne face să fim inevitabil deconcertaţi, de fiecare dată, de existenţa reală, *oricare* ar fi natura acestei existenţe reale.

7 februarie

Mărime şi valoare

Întregul argument ce derivă din mărime se bazează pe presupunerea că diferenţele de mărime ar trebui să coincidă cu diferenţe de valoare; deoarece, dacă lucrurile nu ar sta astfel, în mod cert nu ar exista nici un motiv pentru care pământul minuscul şi creatura umană încă şi mai mică de pe suprafaţa lui să nu fie cele mai importante entităţi dintr-un univers care conţine şi nebuloasele spiralate. Ei bine, este această presupunere raţională sau emoţională? Eu intuiesc, la fel cum ar face-o oricine altcineva, absurditatea presupunerii că galaxia ar putea fi de o mai mică importanţă în ochii lui Dumnezeu decât atomul care este fiinţa umană. Dar observ că nu am acelaşi sentiment al absurdului şi atunci când presupun că un om care măsoară un metru şi cincizeci de centimetri ar putea fi mai important decât un alt om care măsoară un metru şaizeci — sau că un om ar putea avea mai multă însemnătate decât un copac, iar un creier mai mult decât un picior. Cu alte cuvinte, sentimentul unei absurdităţi se naşte numai dacă diferenţele de mărime sunt foarte mari. Însă acolo unde raţiunea percepe o relaţie, aceasta este valabilă în mod universal. Dacă între

mărime şi valoare ar exista o legătură adevărată, diferenţe mici de mărime ar însoţi mici diferenţe de valoare, la fel de sigur cum mari diferenţe de mărime însoţesc mari diferenţe de valoare. Dar nici un om cu mintea sănătoasă nu ar putea presupune că aşa stau lucrurile. Nu cred ca omul înalt să fie *puţin* mai valoros decât omul scund. Nu recunosc o uşoară superioritate a copacilor asupra oamenilor, pentru ca apoi să o neglijez întrucât este prea mică pentru ca să merite să ne aplecăm asupra ei. Observ, câtă vreme mă ocup de mici diferenţe de mărime, că ele nu au nici o legătură cu valoarea ca atare. Prin urmare, trag concluzia că importanţa care se acordă marilor diferenţe de mărime este o chestiune ce nu ţine de raţiune, ci de emotivitate — de acea emotivitate anume pe care superioritatea în ceea ce priveşte mărimea o produce numai după ce s-a atins un anumit punct pe scara mărimii absolute.

8 februarie

Suntem poeţi inveteraţi

Atunci când o cantitate este foarte mare, încetăm să o mai privim doar ca pe o cantitate. Imaginaţia noastră se trezeşte. În locul unei simple cantităţi, avem acum o calitate — sublimul. Dacă lucrurile nu ar sta astfel, mărimea pur aritmetică a galaxiei nu ar fi mai impresionantă decât cifrele dintr-o carte de telefon. Astfel, într-un anume sens, noi înşine suntem cei de la care universul material îşi trage puterea de a ne intimida atât de profund. Unei minţi care nu ne-ar împărtăşi emoţiile şi căreia i-ar lipsi energiile noastre imaginative, argumentul

pornind de la mărime ar fi pur și simplu fără sens. Oamenii privesc la cerurile înstelate cu venerație; maimuțele nu. Tăcerea spațiilor eterne îl îngrozea pe Pascal, însă doar măreția lui Pascal le înzestra cu această capacitate. Atunci când ne înspăimântă măreția universului, suntem (aproape literal) înspăimântați de propriile noastre umbre; pentru că toți acești ani lumină și milioane de secole nu sunt decât o simplă aritmetică până în momentul când umbra omului, poetul, făuritorul de mituri, nu cade asupra lor. Nu vreau să spun că nu avem dreptate să tremurăm în fața umbrei sale; este umbra unui chip al lui Dumnezeu. Însă, dacă vreodată vastitatea materiei amenință să ne marcheze prea mult spiritele, trebuie să ne amintim că materia spiritualizată este cea care se face vinovată de acest fapt. Minusculului om îi datorează, într-un anume sens, marea nebuloasă a Andromedei măreția ei.

9 februarie

Ce fel de univers pretindem noi?

Suntem greu de mulțumit. Dacă lumea în care ne-am găsi nu ar fi destul de vastă și de stranie pentru a ne furniza groaza lui Pascal, ce creaturi nenorocite am fi! Pentru că suntem ceea ce suntem, raționali dar și însuflețiți, amfibii care pleacă de la lumea simțurilor și trec prin mit și metaforă către lumea spiritului, nu văd cum am fi putut noi ajunge să cunoaștem măreția lui Dumnezeu fără acea sugestie dată de măreția universului material. Încă o dată, ce fel de univers pretindem noi? Dacă ar fi vorba de unul suficient de mic pentru a fi confortabil,

el nu ar fi destul de mare pentru a fi sublim. Dar dacă este vorba să fie destul de mare pentru ca noi să ne întindem în el mădularele spirituale, el trebuie să fie destul de mare și pentru a ne deconcerta. Înghesuiți sau îngroziți, doar astfel putem noi fi, în orice tip de lume imaginabilă. Eu unul prefer groaza. Aș fi sufocat într-un univers căruia i-aș putea vedea capătul. Nu vi s-a întâmplat niciodată ca, mergând printr-o pădure, să vă întoarceți înapoi intenționat, pentru ca nu cumva să dați de capătul ei și astfel ea să vă rămână pentru totdeauna în imaginație doar ca o amărâtă fâșie de copaci?

10 februarie

Omul nu este măsura tuturor lucrurilor

Sper că nu credeți că insinuez că Dumnezeu a creat nebuloasele spiralate numai, sau în primul rând, pentru a-mi da mie prilejul să trăiesc teama respectuoasă și neliniștea. Nu am nici cea mai vagă idee din ce motiv le-a creat El; în general vorbind, cred că ar fi destul de surprinzător dacă aș avea vreuna. Din câte înțeleg eu, creștinismul nu a contractat un mariaj cu perspectiva antropocentrică a universului ca întreg. Primele capitole din Facerea redau, fără îndoială, istoria creației sub forma unui basm — fapt recunoscut chiar de pe timpul Sfântului Ieronim —, iar dacă le luați separat ați putea rămâne cu o astfel de impresie. Însă ea nu este confirmată de Biblie ca întreg. Există puține locuri în literatură în care să fim mai sever avertizați să nu facem din om măsura tuturor lucrurilor decât în Cartea lui Iov: „Poți tu să prinzi

Leviatanul cu undiţa? Va face el un legământ cu tine, ca să-ţi fie rob pe vecie? Iată că eşti înşelat în aşteptarea ta de a-l prinde: numai să-l vezi, şi cazi la pământ!"[4] În scrierile Sfântului Pavel, puterile cerului par de regulă a fi ostile omului. Esenţa însăşi a creştinismului este negreşit aceea că Dumnezeu îl iubeşte pe om şi că de dragul său S-a făcut om şi a murit. Însă acest lucru nu dovedeşte că omul este unicul scop al naturii. În parabolă, ciobanul merge în căutarea acelei unice oi rătăcite: ea nu este singura oaie din turmă şi nici nu ni se spune că ar fi cea mai preţioasă — decât numai în sensul că ea, oaia aflată în cea mai disperată nevoie, are, câtă vreme nevoia persistă, o valoare aparte în ochii Iubirii.

11 februarie

Iubirea lui Dumnezeu nu are limite

Doctrina Întrupării ar fi în contradicţie cu ceea cunoaştem despre acest vast univers numai dacă am şti şi că există alte specii raţionale în el, care, ca şi noi, au căzut şi au nevoie să fie mântuite în acelaşi mod, iar lor nu li s-a acordat această favoare. Însă noi nu ştim nimic de felul acesta. Universul ar putea fi plin de o viaţă care nu are nevoie să fie mântuită. Ar putea fi plin de o viaţă care a fost mântuită. Ar putea fi plin de lucruri foarte diferite de viaţa ca atare, care să satisfacă Înţelepciunea Divină în moduri pe care nu le putem concepe. Nu suntem în situaţia de a putea întocmi hărţi ale psihologiei lui Dumnezeu şi de a prescrie limite

---

[4] Iov 41, 1–9 (*n. t.*).

intereselor Sale. Nu am face aceasta nici în cazul unui om despre care am ști că este mai mare decât noi. Doctrinele conform cărora Dumnezeu este Iubire și se desfată cu prezența oamenilor sunt doctrine pozitive, nu limitative. El nu este mai puțin decât acest lucru. Peste aceasta, ce ar mai putea fi El noi nu știm; nu știm decât că El este obligatoriu mai mult decât putem noi concepe. Putem să bănuim că, în ansamblu, facerea Sa ne-ar fi ininteligibilă.

12 februarie

Revelația divină și curiozitatea umană

Creștinii înșiși s-au făcut vinovați de mare parte dintre neînțelegerile pe aceste teme. Ei au prostul obicei de a vorbi ca și cum revelația ar exista pentru a satisface curiozitatea, iluminând întreaga creație în așa fel încât tot ceea ce o privește devine limpede și toate întrebările își capătă răspuns. Însă revelația mie îmi apare ca fiind pur practică, destinată anume animalului numit Omul Căzut, pentru acoperirea necesităților sale urgente — iar nu spiritului de investigație al omului, pentru satisfacerea curiozității sale nesățioase. Știm că Dumnezeu a descins asupra poporului Său și l-a mântuit, iar acest lucru ne spune despre natura creației în general cam tot atât de mult pe cât un hap care i se dă unei găini bolnave într-o fermă mare ne spune despre natura zootehniei engleze în general. Ceea ce avem de făcut, drumul pe care trebuie să apucăm pentru a ajunge la izvorul vieții, ne este cunoscut și nici unul dintre cei care au urmat vreodată serios indicațiile nu s-a plâns că ar fi fost înșelat. Însă în ceea ce privește

întrebările dacă există alte creaturi aidoma nouă și care ar putea fi tratamentul de care ele au parte; dacă materia neînsufleţită există numai pentru a servi creaturilor vii sau are alte raţiuni; dacă imensitatea spaţiului îndeplinește un anumit scop, este o iluzie sau pur și simplu modul firesc în care îi este dat energiei infinite să creeze — în toate aceste privinţe cred că suntem lăsaţi să speculăm cum ne pricepem.

Nu. Nu creștinismul este cel care trebuie să se teamă de giganticul univers, ci mai degrabă acele sisteme care așază întregul înţeles al existenţei în evoluţia biologică sau socială de pe propria noastră planetă. Evoluţionistul creativ, bergsonian sau shavian[5], sau comunistul este cel care trebuie să tremure atunci când privește în sus către cerul nopţii. El este de fapt cel ce se cramponează de o corabie pe cale să se scufunde. El este de fapt cel care încearcă să ignore natura cunoscută a lucrurilor, ca și cum, concentrându-se asupra unei eventuale tendinţe ascendente de pe o singură planetă, ar reuși să uite de inevitabila tendinţă descendentă din universul ca întreg, tendinţa către temperaturi tot mai joase și către o irevocabilă dezorganizare.

13 februarie

Creștinismul și progresul în cunoaștere

Cum poate un sistem neschimbător să supravieţuiască unui progres continuu al cunoașterii? Ei bine, în anumite cazuri noi știm foarte

---

[5] De la George Bernard Shaw (1856–1950), dramaturg englez cu vederi radicale, adept al unui meliorism uneori cu o tentă parodică (*n. t.*).

bine cum se poate întâmpla acest lucru. Un savant matur care citește un mare pasaj din Platon și care pătrunde dintr-o privire metafizica sa, frumusețea literară, precum și rolul pe care acestea două l-au jucat în istoria Europei, se află într-o situație foarte diferită de cea a unui școlar care învață alfabetul grecesc. Totuși, prin acest sistem neschimbat al alfabetului operează toată vasta activitate mentală și emoțională. El nu a fost frânt de noua cunoaștere. Nici nu este demodat. Dacă s-ar schimba, totul ar fi haos. Un mare om de stat creștin, cântărind moralitatea unei măsuri care ar afecta milioane de vieți și care comportă considerente economice, geografice și politice de cea mai mare complexitate, este într-o situație diferită de cea a unui băiat care învață pentru prima dată că nu trebuie să înșele sau să spună minciuni, și nici să facă rău unor oameni nevinovați. Însă numai în măsura în care prima cunoaștere a marilor platitudini morale supraviețuiește întreagă în omul de stat, deliberarea sa se va putea măcar numi morală. Dacă ea se stinge, atunci nu a existat nici un progres, ci doar schimbare. Căci schimbarea nu este progres decât dacă miezul rămâne neschimbat. Un pui de stejar crește și se face un stejar mare; dacă s-ar transforma într-un fag, aceasta nu ar fi creștere, ci doar schimbare. În al treilea rând, există o mare diferență între a număra mere și a ajunge la formulele matematice ale fizicii moderne. Însă tabla înmulțirii este folosită în amândouă cazurile iar ea nu se perimează...

Însăși posibilitatea ca să existe progres pretinde existența unui element neschimbător. La vin nou, ulcele noi, fără doar și poate; dar nu

niște ceruri ale gurii noi, nu noi gâtlejuri și stomacuri, altminteri nici măcar nu ar mai fi vorba, pentru noi, de „vin". După mine, ar trebui ca toți să cădem de acord că acest element neschimbător se întâlnește în regulile matematice simple. Aș pune la socoteală și principiile primare ale moralității. Și aș mai adăuga doctrinele fundamentale ale creștinismului. Pentru a exprima aceasta într-un limbaj oarecum mai tehnic, susțin că afirmațiile istorice ferme ale creștinismului au puterea, care nu se mai întâlnește în altă parte, cu sens deplin, decât în principiile formale ca, fără o schimbare intrinsecă, să primească mereu sporita complexitate a înțelesului la care le supune progresul cunoașterii.

14 februarie

Există Dumnezeu în spațiul cosmic?

Rușii, aflu, au raportat că nu l-au găsit pe Dumnezeu în spațiul cosmic. Pe de altă parte, o sumedenie de oameni din multe epoci și țări diferite pretind că L-au găsit pe Dumnezeu, sau că au fost găsiți de El, aici pe pământ.

Concluzia pe care unii vor ca noi să o tragem din aceste fapte este că Dumnezeu nu există. Drept corolar, cei care au crezut că L-au întâlnit pe pământ au fost victimele unei iluzii.

Însă alte concluzii ar putea fi la fel de bine trase:

1. Încă nu am mers destul de departe în spațiu. A existat navigație pe Atlantic o bună bucată de vreme înainte de descoperirea Americii.

2. Dumnezeu există însă se limitează spațial la această planetă.

3. Rușii l-au găsit de fapt pe Dumnezeu în spațiul cosmic fără a ști acest lucru, pentru că le-a lipsit aparatura necesară pentru a-L detecta.

4. Dumnezeu există, însă nu este un obiect localizat într-o anumită parte a spațiului și nici unul difuz, așa cum am crezut odinioară că ar fi „eterul", răspândit în întreg spațiul.

Primele două concluzii nu mă interesează. Tipul de religie pentru care ele ar putea constitui argumente ar fi una a sălbaticilor: credința într-o divinitate locală care poate fi conținută într-un anume templu, insulă sau crâng. Aceasta, de fapt, pare a fi tipul de religie față de care rușii — sau unii ruși, precum și foarte mulți oameni din Occident — se declară nereligioși. Nu este deloc neliniștitor că nici un astronaut nu a descoperit un dumnezeu de acest tip. Cu adevărat neliniștitor ar fi fost dacă ar fi făcut-o.

15 februarie

Creatorul întregului spațiu și timp

A-L căuta pe Dumnezeu — sau Cerul — explorând spațiul este ca și cum ai citi sau viziona toate piesele lui Shakespeare cu speranța de a-l găsi pe Shakespeare printre personaje sau Stratfordul printre locurile în care se desfășoară acțiunea. Shakespeare este, într-un sens, prezent în orice moment în fiecare dintre piese. Însă el nu este niciodată prezent în același fel în care Falstaff sau Lady Macbeth sunt prezenți. Și nici nu este răspândit în întreaga piesă asemenea unui gaz... Ceea ce vreau să arăt este că, dacă Dumnezeu chiar există, relația Sa cu universul seamănă mai mult cu cea a unui autor cu piesa scrisă de el decât cu cea dintre un obiect din

univers și un altul. Dacă Dumnezeu a creat universul, El a creat continuumul spațiu-timp, care pentru univers este precum metrul pentru o poezie sau cheia pentru muzică. A-L căuta ca pe un element al cadrului pe care El Însuși l-a făurit este lipsit de sens. Dacă Dumnezeu — un Dumnezeu precum Cel în care crede orice religie adultă — există, simpla deplasare în spațiu nu v-ar aduce niciodată mai aproape sau mai departe de El decât sunteți deja chiar în acest moment. Nu L-ați putea nici atinge, nici ocoli, de-ați merge până în Alfa Centauri sau chiar în alte galaxii. Un pește nu înseamnă mai mult, și nici mai puțin, în mare după ce a înotat o mie de mile decât însemna la început... Deplasarea în spațiu nu are chiar nimic de a face cu problema. Pentru unii, Dumnezeu poate fi descoperit în orice loc; pentru alții, nicăieri. Cei care nu-L găsesc pe pământ este puțin probabil că Îl vor găsi în spațiu. (Fir-ar să fie, doar suntem deja în spațiu; în fiecare an parcurgem în spațiu un cerc uriaș.) Însă trimiteți un sfânt într-o navă cosmică și Îl va găsi pe Dumnezeu în spațiu, la fel cum L-a găsit pe pământ. Multe depind de ochiul care privește.

16 februarie

Viața pe alte planete

Dacă există alte specii, și vorbim de specii raționale, în afară de om, oare sunt ele toate, sau măcar vreuna dintre ele, la fel ca noi, căzute? Aceasta este problema pe care necreștinii par întotdeauna să o uite. Ei par a crede că Întruparea implică vreun merit anume sau excelență a umanității. Însă ea implică negreșit exact

opusul: un defect şi o coruptibilitate anume. Nici o creatură care ar fi vrednică de Mântuire nu ar avea nevoie să fie mântuită. Cei teferi nu au nevoie de doctor. Christos a murit pentru oameni tocmai pentru că oamenii *nu* sunt vrednici ca să se moară pentru ei; pentru a-i face vrednici...

Chiar dacă am şti că Mântuirea prin Întrupare şi prin Patimi nu le-a fost dată unor creaturi care aveau nevoie de ea — este oare sigur că aceasta este unica modalitate de Mântuire posibilă? Aici, desigur, noi pretindem să ştim un lucru nu doar necunoscut ci, fără ca Dumnezeu să vrea să ni-l reveleze, cu desăvârşire imposibil de cunoscut. Este posibil ca, pe măsură ce ni s-ar permite să privim mai adânc în planurile Sale, să înţelegem din ce în ce mai clar că astfel şi nu altminteri — prin naşterea de la Betleem, prin crucea de pe Golgota şi prin mormântul gol — poate fi mântuit un neam căzut. Se poate să existe o necesitate pentru acest fapt, insurmontabilă, înrădăcinată în însăşi natura lui Dumnezeu şi în însăşi natura păcatului. Însă nu ştim aceasta. În orice caz, eu nu ştiu. Condiţiile deopotrivă spirituale şi fizice pot diferi extrem de mult în lumi diferite. S-ar putea să existe moduri diferite şi grade diferite ale stării de cădere. Trebuie fără îndoială să credem că milostenia divină este la fel de plină de ingeniozitate pe cât este de nemăsurată în bunăvoinţă. Pentru boli diferite, sau chiar pentru bolnavi diferiţi care suferă de aceeaşi boală, marele Medic va fi aplicat poate leacuri diferite; leacuri pe care probabil nici nu le-am recunoaşte ca atare, chiar dacă ar fi să auzim vreodată de ele.

17 februarie

Misionari în spațiul cosmic

Oare putem să ne încredem chiar și în misionari? „Pușca și Biblia" au fost oribil unite în trecut. Sfânta dorință a misionarului de a salva sufletele nu a fost totdeauna foarte bine separată de dorința arogantă, de setea băgăreţului de a (cum spune el) „civiliza" pe (cum îi numește el) „băștinași". Oare toți misionarii noștri ar recunoaște o rasă necăzută dacă ar întâlni-o? Ar putea-o face? Ar continua ei să vâre pe gâtul creaturilor care nu au nevoie să fie mântuite acel plan de Mântuire pe care Dumnezeu l-a sortit Omului? Ar denunța ei drept păcate simplele diferențe de comportament pe care istoria spirituală și biologică a acestor creaturi străine le îndreptățește pe deplin și pe care Însuși Dumnezeu le-a binecuvântat? Ar încerca să-i învețe pe cei de la care ar face mai bine să învețe ei înșiși? Nu știu.

Ceea ce știu este că aici și acum, ca unică pregătire practică posibilă pentru o astfel de întâlnire, dumneata și cu mine ar trebui să hotărâm să rămânem neclintiți în fața oricărei exploatări și a oricărui imperialism teologic. Aceasta nu va fi floare la ureche. Vom fi numiți trădători ai propriei noastre specii. Vom fi detestați de aproape toți oamenii; chiar și de unii oameni evlavioși. Și nu trebuie să dăm înapoi un singur centimetru. Probabil că vom eșua, dar haideți să cădem luptând de partea cea bună. Noi datorăm credință nu speciei noastre, ci lui Dumnezeu. Cei care sunt sau pot deveni fii ai Săi sunt cu adevărat frații noștri, chiar de-ar avea

carapace sau colţi. Ceea ce contează este rudenia spirituală, nu cea biologică...

Dacă îmi aduc bine aminte, Sf. Augustin a ridicat problema poziţiei teologice a satirilor, monopodelor şi a altor creaturi semiumane. A decis că ea poate să aştepte până când avem să aflăm dacă există aşa ceva. La fel şi aceasta.

18 februarie

Snobism cronologic

„La naiba cu asta — e *medieval* să gândeşti aşa", am exclamat; pentru că aveam încă întregul snobism cronologic al timpului meu şi foloseam numele unor perioade anterioare ca termeni de ocară... Lui Barfield nu i-a trebuit mult să dea de ruşine ceea ce am numit „snobismul cronologic", de care mă făceam vinovat, acceptarea necritică a climatului intelectual comun epocii în care trăim şi presupunerea că orice lucru al cărui timp a trecut este din acest motiv discreditat. Trebuie să descoperi de ce timpul său a trecut. A fost refutat (şi dacă da, de cine, unde şi cât de concludent) sau doar s-a stins, aşa cum fac módele? În cel de-al doilea caz, aceasta nu ne spune nimic despre adevărul sau falsitatea lucrului în sine. De la această constatare trecem la înţelegerea că propria noastră epocă este şi ea „o perioadă" şi că, la fel ca orice perioadă, îşi are cu siguranţă propriile iluzii caracteristice. Ele se strecoară cel mai probabil în acele presupuneri larg răspândite care sunt atât de înrădăcinate în epocă încât nimeni nu îndrăzneşte să le atace şi nu simte că ar fi necesar să le argumenteze... Am fost, în sensul tehnic al termenului, „realişti"; adică am acceptat universul

revelat de simţuri drept ultim fundament al realităţii... Am susţinut că gândirea abstractă (dacă se supune regulilor logice) descoperă un adevăr indiscutabil.

19 februarie

Când îl abordăm pe Dumnezeu cel viu

Oamenii ezită să treacă de la ideea unei zeităţi abstracte şi negative la Dumnezeul viu. Nu sunt surprins... Dumnezeul Panteistului nu face nimic, nu pretinde nimic. El este acolo dacă Îl vrei, ca o carte pe raft. Nu va veni după tine. Nu există primejdia ca cerul şi pământul să fugă în orice moment la o simplă privire a Sa. Dacă *acesta* ar fi adevărul, am putea spune cu îndreptăţire că toate imaginile creştine ale regalităţii nu sunt decât un accident istoric de care religia noastră ar trebui purificată. Suntem şocaţi în momentul în care descoperim că ele sunt indispensabile. Aţi mai avut şocuri de acest fel, în împrejurări mai puţin însemnate — atunci când undiţa ţi se smuceşte în mână, când simţi o răsuflare lângă tine în întuneric. La fel şi aici; şocul survine la momentul precis în care fiorul *vieţii* ni se comunică de-a lungul firului pe care îl urmam. Este întotdeauna şocant să dai peste viaţă acolo unde credem că suntem singuri. „Atenţie!" strigăm, „Este *viu*." Prin urmare, acesta este punctul în care atâţia dau înapoi — eu însumi aş fi făcut-o dacă aş fi putut — şi nu merg cu creştinismul mai departe. Un „Dumnezeu impersonal" — foarte bine şi frumos. Un Dumnezeu subiectiv al frumuseţii, adevărului şi bunătăţii, în înseşi minţile noastre — şi mai

bine. O forţă vitală lipsită de formă care tălăzuieşte prin noi, o uriaşă putere pe care o putem capta — mai bine decât orice altceva. Însă Dumnezeu Însuşi, viu, trăgând la celălalt capăt al firului, apropiindu-se poate cu o viteză infinită, vânătorul, regele, soţul — aceasta este cu totul altceva. Vine un moment în care copiii ce se jucau de-a spărgătorii tac brusc: s-a auzit oare un pas *de-a binelea* în hol? Vine un moment în care oamenii care îşi încercau norocul în religie („Omul în căutarea lui Dumnezeu"!) dau deodată înapoi. Şi dacă L-am găsi de-a binelea? N-am vrut să se ajungă până *acolo*! Mai rău, dacă ar fi El Cel care ne-ar găsi pe noi?

20 februarie

Chemarea Postului Mare

Este un fapt ce ţine de experienţa comună că, atunci când o persoană a nimerit într-o groapă, efortul de a o scoate afară cade în seama unui prieten binevoitor. Aşadar, care este „groapa" în care a nimerit omul? El a încercat să se autodetermine, să se poarte ca şi cum şi-ar aparţine lui însuşi. Cu alte cuvinte, omul căzut nu este pur şi simplu o creatură imperfectă care are nevoie de o ameliorare: el este un rebel care trebuie să depună armele. A-ţi depune armele, a te preda, a spune că-ţi pare rău, a-ţi da seama că te-ai aflat pe un drum greşit şi a fi gata să iei viaţa de la capăt de la nivelul cel mai de jos — aceasta este singura cale de ieşire din „groapă". Acest proces de capitulare — această deplasare cu toată viteza îndărăt — este ceea ce creştinii numesc pocăinţă. Dar pocăinţa nu este deloc floare la ureche. Ea este un lucru mult

mai greu decât simpla umilinţă. Ea înseamnă dezvăţarea de toată acea înfumurare şi îndărătnicie cu care ne-am învăţat de-a lungul miilor de ani. Ea înseamnă a ucide o parte a ta, a trece printr-un soi de moarte. De fapt, numai un om bun este capabil să se pocăiască. Şi aici vine capcana. Numai o persoană rea are nevoie să se pocăiască; numai o persoană bună se poate pocăi în chip desăvârşit. Cu cât eşti mai rău, cu atât ai mai mare nevoie de pocăinţă şi cu atât eşti mai puţin capabil de ea. Singura persoană care ar putea-o face în chip desăvârşit ar fi o persoană desăvârşită — iar acesteia nu i-ar fi necesară.

21 februarie

Ajutor din partea penitentului desăvârșit

Această pocăinţă, această supunere voluntară la umilinţă şi la un soi de moarte, nu este ceva pe care Dumnezeu vi l-ar pretinde înainte de a vă primi înapoi şi de care v-ar putea scuti dacă ar vrea: este pur şi simplu o descriere a ceea ce înseamnă a te întoarce la El. Dacă îi ceri lui Dumnezeu să te primească înapoi la El fără aceasta, Îi ceri de fapt să te lase să te întorci fără să te întorci. Aşa ceva nu se poate întâmpla. Foarte bine, deci trebuie să trecem prin asta. Însă aceeaşi răutate care face să avem nevoie de pocăinţă ne face incapabili de a ne angaja în ea. O putem oare face dacă Dumnezeu ne ajută? Da, dar ce înţelegem atunci când ne referim la un ajutor din partea lui Dumnezeu? Înţelegem faptul că Dumnezeu aşază în noi o fărâmă din El, ca să ne exprimăm astfel. El ne împrumută

puţin din puterea Sa de a raţiona, şi astfel ajungem să gândim; aşază în noi puţin din iubirea Sa, şi astfel ajungem să ne iubim unii pe alţii. Atunci când îl înveţi pe un copil să scrie, îi ţii mâna în timp ce ea formează literele: adică mâna sa formează literele pentru că tu le formezi. Noi iubim şi raţionăm pentru că Dumnezeu iubeşte şi raţionează şi ne ţine mâna în timp ce facem aceasta.

22 februarie

O plângere venită de la nerecunoscători

Am auzit oameni cârtind că din moment ce Iisus era şi Dumnezeu, nu doar om, suferinţele şi moartea Lui îşi pierd orice valoare în ochii lor, „fiindcă I-a fost, desigur, atât de uşor". Alţi oameni ar putea (cu foarte multă dreptate) să reproşeze nerecunoştinţa şi reaua-voinţă cu care se ridică această obiecţie; ceea ce mă cutremură pe mine este greşeala de înţelegere pe care ea o dă la iveală. Într-un sens, fără îndoială, cei care o ridică au dreptate. Ba chiar au spus mai puţin decât ar fi putut. Supunerea perfectă, suferinţa perfectă, moartea perfectă nu au fost doar mai uşoare pentru Iisus întrucât era Dumnezeu, ci au fost posibile numai pentru că era Dumnezeu. Însă nu este acesta un motiv foarte straniu pentru a nu le accepta? Învăţătorul poate forma literele în locul copilului pentru că învăţătorul este adult şi ştie să scrie. Acest lucru, desigur, face ca învăţătorului să-i vină mai uşor; şi numai în virtutea faptului că îi vine mai uşor este el capabil să-l ajute pe copil. Dacă acesta l-ar respinge pentru că „adulţilor le este uşor"

și ar aștepta să învețe să scrie de la un alt copil care nu ar ști nici el să scrie (și astfel nu ar avea nici un avantaj „necinstit"), lucrul nu ar progresa foarte rapid. Atunci când sunt pe punctul de a mă îneca într-un curs de apă repede, un om care încă are un picior pe mal îmi poate da o mână de ajutor care să-mi salveze viața. Ar trebui oare să strig la el (printre gâfâituri): „Nu, nu este cinstit! Ai un avantaj! Îți ții un picior pe mal"? Acest avantaj — numiți-l „necinstit" dacă doriți — este singurul motiv pentru care el îmi poate fi de vreun folos. Unde ai putea oare să cauți ajutor dacă nu la ceva care este mai puternic decât tine însuți?

23 februarie

Contritio

Postul cel mare este dedicat în primul rând formei de căință pe care teologii o numesc *contritio*... În latină *contritio* înseamnă zdrobire sau pulverizare. Acum, modernii se plâng că în Cartea de Rugăciuni se apasă prea mult pe această notă. Ei nu vor ca inimile să le fie pulverizate și nu simt că pot spune cu sinceritate că sunt „păcătoși nenorociți". Am cunoscut un credincios care mergea regulat la biserică și care nu repeta niciodată cuvintele: „povara lor [a păcatelor] este de neîndurat", deoarece nu simțea că ar fi într-adevăr de neîndurat. Însă el nu înțelegea cuvintele. Cred că în Cartea de Rugăciuni se vorbește foarte rar în primul rând de sentimentele noastre; aceasta este (cred) prima greșeală pe care o putem ușor face în privința acestor cuvinte „suntem păcătoși nenorociți". Nu cred că are vreo importanță dacă ne simțim sau nu

nenorociți. Cred că acolo se folosește cuvântul nenorocit în sensul cel vechi — adică demn de milă. Puteți înțelege ușor cum poate o persoană să fie cu adevărat demnă de milă chiar atunci când nu se simte nenorocită dacă vă imaginați că priviți de la înălțime două trenuri rapide, pline ochi, care gonesc unul către celălalt pe aceeași linie cu o sută de kilometri pe oră. Vă dați seama că în patruzeci de secunde va avea loc o ciocnire frontală. Cred că ar fi foarte firesc să spuneți despre pasagerii acestor trenuri că sunt demni de milă. Aceasta nu înseamnă că ei înșiși se simt nenorociți; însă ei pot fi văzuți fără doar și poate ca demni de milă.

24 februarie

Confesiunea

Nu eu sunt cel care trebuie să decidă dacă trebuie sau nu să vă mărturisiți păcatele unui preot... însă, dacă nu o faceți, ar trebui măcar să alcătuiți o listă pe o bucată de hârtie și să faceți un act serios de penitență pentru fiecare dintre ele. Chiar niște simple cuvinte au în ele o putere, să știți, cu condiția să evitați două primejdii, pe cea a exagerării senzaționale — tendința de a umfla totul și de a transforma chestiuni minore în păcate melodramatice — sau pe cea opusă, de a ne ascunde păcatele. Este esențial să folosiți cuvintele banale, simple, învechite, pe care le-ați folosi în cazul oricui altcuiva. Mă refer la cuvinte precum hoție, preacurvie sau ură, în loc de „nu am vrut să fiu necinstit", sau „nu eram decât un copil atunci", sau „mi-am ieșit din fire". Cred că această confruntare susținută cu acele lucruri pe care le știm și aducerea

lor în fața lui Dumnezeu, fără scuze, cerând cu toată seriozitatea Iertare și Har și luând hotărârea, în măsura în care ne stă în puteri, să ne purtăm mai bine, este singura cale.

25 februarie

Farmecul fatal
al pocăinței naționale

Atât de des se întâmplă ca oamenii să nu reușească să se pocăiască pentru păcatele lor reale încât a te pocăi câteodată pentru un păcat imaginar ar putea să pară aproape dezirabil. Însă ceea ce se întâmplă de fapt... cu tânăra noastră națiune penitentă este ceva mai complicat. Anglia nu este un agent natural, ci o societate civilă. Când vorbim despre faptele Angliei, ne referim la cele ale Guvernului britanic. Tânărul care este chemat să se pocăiască pentru politica externă a Angliei este în realitate chemat să se pocăiască pentru faptele aproapelui său; pentru că un Secretar al Ministerului de Externe sau un Ministru al Cabinetului este categoric un aproape. Iar pocăința presupune condamnare. Primul și fatalul farmec al pocăinței naționale constă, așadar, în felul în care ne încurajează să lăsăm amara sarcină a pocăinței pentru păcatele noastre, în schimbul celei confortabile de a deplânge — dar, mai întâi, a denunța — comportamentul altora. Dacă tânărului penitent i-ar fi clar că de fapt asta face, fără îndoială că și-ar aduce aminte de legea milosteniei. Din nefericire, însăși termenii în care i se recomandă pocăința națională îi camuflează caracterul real. Printr-o primejdioasă figură de stil, el numește Guvernul nu

„ei", ci „noi". Și din moment ce nu suntem, ca penitenți, încurajați să avem vreo milă față de propriile noastre păcate sau să ne acordăm beneficiul vreunei îndoieli, un Guvern care este numit „noi" este *ipso facto* plasat dincolo de sfera milosteniei și chiar cea a justiției. Puteți spune orice doriți despre el. Puteți să vă complaceți în răspânditul viciu al detractării fără rețineri și, în același timp, să vă simțiți ca și cum ați fi în plină căință.

26 februarie

Iertarea păcatelor

Noi spunem multe lucruri în biserică (și, la fel, în afara ei) fără să ne gândim la ce spunem. De pildă, spunem în Crez: „cred în iertarea păcatelor". Eu am rostit această propoziție ani întregi înainte de a-mi pune întrebarea de ce se găsea în Crez. La prima vedere pare că nu prea merită să fie pusă acolo. „Dacă un om este creștin", mă gândeam eu, „desigur că el crede în iertarea păcatelor. E de la sine înțeles." Însă oamenii care au compilat Crezul au crezut în chip vădit că aceasta este o parte a credinței noastre de care este necesar să ni se reamintească de fiecare dată când mergem la biserică. Și am început să înțeleg că, în ceea ce mă privește, ei nu se înșelau. Să crezi în iertarea păcatelor nu este nici pe departe atât de ușor pe cât am crezut. O astfel de credință, cea veritabilă, poate foarte ușor să ne iasă din minte, dacă nu ne-o împrospătăm mereu.

Credem că Dumnezeu ne iartă păcatele; dar de asemenea că El nu face aceasta decât dacă

și noi le iertăm altor oameni păcatele făcute împotriva noastră. Nu există nici o îndoială în privința celei de-a doua părți a acestei afirmații. Se găsește în rugăciunea Tatăl nostru: a fost spusă apăsat de Domnul Dumnezeu. Dacă nu ierți, nu vei fi iertat. Nu există parte a învățăturilor Lui mai limpede de-atât; și nici nu există excepții de la ea. El nu spune că trebuie să iertăm păcatele altor oameni cu condiția ca ele să nu fie prea îngrozitoare, cu condiția să existe circumstanțe atenuante sau alte lucruri de genul acesta. Trebuie să le iertăm pe toate, oricât ar fi de răuvoitoare, de josnice, ori de câte ori s-ar repeta ele. Dacă nu o facem, nu ni se va ierta nici unul dintr-ale noastre proprii.

27 februarie

A ierta și a scuza

Acum, mi se pare că noi greșim deseori atât în privința iertării păcatelor de către Dumnezeu, cât și în cea a iertării pe care ni se spune că trebuie să o acordăm păcatelor altora. Să vedem mai întâi ce este cu iertarea lui Dumnezeu. Eu unul descopăr că, atunci când cred că Îi cer lui Dumnezeu să mă ierte, adesea Îi cer de fapt (dacă nu mă controlez foarte atent) să facă cu totul și cu totul altceva. Îi cer nu să mă ierte, ci să mă scuze. Dar există o diferență ca de la cer la pământ între a ierta și a scuza. Iertarea spune: „Da, ai făcut acel lucru, însă îți accept spovedania, nu îți voi purta niciodată pică și totul între noi doi va fi exact ca înainte." Dar scuza spune: „Văd că n-ai avut ce face sau că nu ai vrut să faci acel lucru, nu ești de fapt de condamnat." Dacă un om nu este cu adevărat de

condamnat, atunci nu există nimic de iertat. În acest sens, iertarea și scuza sunt aproape opuse. Desigur că în zeci de cazuri, fie între Dumnezeu și om, fie între un om și un altul, poate să existe un amestec între cele două. Parte a ceea ce păreau la început a fi păcate se dovedește în cele din urmă a nu fi de fapt vina nimănui și este scuzat; puținul care mai rămâne este iertat. Dacă ați avea o scuză perfectă, nu ați avea nevoie de iertare; dacă întreaga dumneavoastră faptă are nevoie de iertare, atunci nu a existat nici o scuză pentru ea. Însă necazul este că ceea ce noi numim „a cere iertare lui Dumnezeu" foarte adesea constă de fapt în a-I cere lui Dumnezeu să ne accepte scuzele. Ceea ce ne face să comitem această greșeală este faptul că există de obicei o anumită cantitate de scuză, niște „circumstanțe atenuante". Suntem atât de nerăbdători să arătăm lui Dumnezeu (și nouă înșine) acele lucruri încât suntem în stare să uităm de ceea ce este cu adevărat important; acel ceva este puținul care rămâne, puținul pe care scuzele nu-l acoperă, puținul care nu poate fi scuzat dar care nu este, har Domnului, de neiertat. Dacă uităm aceasta, vom pleca imaginându-ne că ne-am pocăit și că am fost iertați, când tot ce s-a întâmplat de fapt este că ne-am convins pe noi înșine cu propriile scuze.

28 februarie

Greșelile noastre și leacul lui Dumnezeu

Există două leacuri pentru această primejdie. Unul este să vă aduceți aminte că Dumnezeu cunoaște toate scuzele reale cu mult mai

bine decât noi. Dacă există cu adevărat „circumstanţe atenuante", nu aveţi a vă teme că El le va trece cu vederea. Probabil că El cunoaşte adesea multe scuze la care nu ne-am gândit niciodată şi, în consecinţă, vor exista suflete umile care să aibă, după moarte, plăcuta surpriză de a afla că, în anumite împrejurări, au păcătuit mult mai puţin decât au crezut. Tot ce se poate scuza în mod real va fi scuzat de El. La El trebuie să mergem cu acel puţin care nu poate fi scuzat, păcatul. Nu facem decât să ne pierdem vremea vorbind despre acele părţi care pot fi (credem noi) scuzate. Atunci când mergeţi la medic îi prezentaţi acea parte din dumneavoastră care nu este în regulă — un braţ rupt, să spunem. Ar fi o pură pierdere de vreme să vă puneţi pe explicat cum că picioarele, ochii şi gâtul sunt în bună stare. Puteţi să vă înşelaţi gândind astfel; în plus, oricum, dacă ele sunt într-adevăr în bună stare, medicul va şti acest lucru.

Al doilea leac este credinţa reală şi adevărată în iertarea păcatelor. Mare parte din graba noastră de a aduce scuze vine din faptul că nu credem în ea cu adevărat: gândim că Dumnezeu nu ne va mai ridica până la El până când nu se va lămuri că există argumente care să lucreze în favoarea noastră. Însă aceasta nu ar fi câtuşi de puţin iertare. Adevărata iertare înseamnă să te uiţi nestrămutat la păcat, la acel păcat care rămâne fără de nici o scuză, după ce toate justificările au fost luate în calcul, să îl vezi în toată oroarea, murdăria, josnicia şi răutatea sa şi cu toate acestea să rămâi pe deplin împăcat cu autorul lui. Aceasta, şi numai aceasta, se poate numi iertare, iar noi putem întotdeauna să o primim de la Dumnezeu dacă o cerem.

1 martie

Mila și dreptatea

Când vine vorba ca noi să iertăm alți oameni, problema se pune în parte identic și în parte diferit. Ea se pune în mod identic pentru că, nici aici, a ierta nu înseamnă a scuza. Mulți oameni par să creadă aceasta. Ei cred că dacă le ceri să ierte pe cineva care i-a înșelat sau i-a brutalizat vrei să dai de înțeles că nu a existat de fapt nici o înșelăciune și nici o violență. Însă, dacă așa ar sta lucrurile, nu ar mai exista nimic de iertat. Ei îți răspund iarăși și iarăși: „Dar îți spun că omul și-a călcat o făgăduială cât se poate de solemnă." Exact: tocmai acest lucru trebuie iertat de tine. (Aceasta nu înseamnă că trebuie neapărat să crezi următoarea sa promisiune. Înseamnă că trebuie să depui toate eforturile pentru a înăbuși orice urmă de resentiment în inima ta — orice dorință de a-l umili, de a-i face rău sau de a-i plăti cu aceeași monedă.) Diferența dintre această situație și cea în care Îl rogi pe Dumnezeu să te ierte este următoarea. Când este în joc persoana noastră, noi acceptăm scuzele prea ușor, când alții sunt în joc, nu suficient de ușor. În privința păcatelor proprii, se poate pune rămășag (chiar dacă nu e absolut cert) că scuzele nu sunt chiar atât de bune pe cât cred eu; în privința păcatelor altor oameni împotriva mea, se poate pune rămășag (chiar dacă nu e absolut cert) că scuzele sunt mai bune decât cred eu. Trebuie, așadar, să începem prin a pleca atent urechea la orice lucru care ar putea să arate că celălalt nu era chiar atât de vinovat pe cât am crezut noi. Însă și dacă este cu desăvârșire vinovat, noi tot trebuie să-l iertăm; și

chiar dacă nouăzeci şi nouă la sută din vina sa aparentă poate fi înlăturată prin scuze reale, problema iertării începe cu acel unic procent de vină care rămâne. A scuza un lucru atunci când el se poate justifica prin scuze reale nu este milostenie creştină; nu este decât dreptate. A fi creştin înseamnă a ierta ceea ce nu poate fi scuzat, pentru că Dumnezeu a iertat ceea ce nu poate fi scuzat în tine.

Acest lucru este dificil. Nu este, poate, atât de greu să iertăm un singur rău mare care ni s-a făcut. Însă a ierta provocările necontenite ale vieţii de zi cu zi — a ierta mereu soacra despotică, soţul brutal, soţia cicălitoare, fiica egoistă, fiul mincinos — cum putem face oare toate acestea? Numai, cred eu, aducându-ne aminte care este poziţia în care ne aflăm, numai luând foarte în serios cuvintele pe care le spunem în rugăciunea de fiecare seară: „Şi ne iartă nouă greşelile noastre precum şi noi iertăm greşiţilor noştri." Iertarea nu ni se oferă decât în aceşti termeni. A o refuza înseamnă a refuza mila lui Dumnezeu care vrea să ne găsească. Nu se pomeneşte despre nici o excepţie, iar Dumnezeu nu vorbeşte în doi peri.

2 martie

Cele trei laturi ale moralităţii

Există o anecdotă despre un şcolar care a fost întrebat cum crede el că este Dumnezeu. Răspunsul a fost că, după cum vede el lucrurile, Dumnezeu este „acel tip de persoană care stă mereu la pândă să vadă dacă cineva se distrează şi atunci încearcă să pună capăt acestui lucru". Mie unuia mi-e teamă că aceasta este,

în linii mari, ideea pe care cuvântul Moralitate o trezește în foarte multe minți: ceva care își bagă nasul în treburile tale și te împiedică să te bucuri de viață. În realitate, regulile morale sunt îndrumări pentru buna funcționare a mașinăriei umane. Orice regulă morală există pentru a preveni o defecțiune, o suprasolicitare sau o fricțiune care ar putea surveni în funcționarea respectivei mașinării. Iată de ce aceste reguli par la început că obstrucționează în mod sistematic înclinațiile noastre naturale. Atunci când înveți să folosești o mașinărie, oricare ar fi ea, instructorul îți repetă mereu „Nu, nu fă așa", deoarece, evident, există tot felul de mișcări care par în regulă și care îți par a fi modul natural în care trebuie să abordezi mașinăria respectivă, însă în realitate ele nu funcționează...

Există două moduri în care mașinăria umană se poate strica. Unul survine atunci când indivizii se îndepărtează unul de altul sau, invers, când se ciocnesc și își fac unul altuia rău, înșelându-se și prigonindu-se. Celălalt este atunci când lucrurile merg prost în interiorul individului — când diversele sale componente (diversele sale facultăți, dorințe și așa mai departe) fie se separă una de alta, fie se amestecă una în buna funcționare a alteia.

3 martie

Relațiile sociale

Când se spune în ziare că năzuim să atingem standardele morale creștine, se vrea de obicei a se spune că năzuim ca între națiuni, clase și indivizi să existe bunăvoință și corectitudine... Atunci când un om spune despre un lucru

pe care vrea să-l facă „Nu poate fi rău pentru că nu face nimănui altcuiva vreun un rău", el socotește că... nu contează cum arată corabia lui pe dinăuntru, atâta vreme cât nu se ciocnește o alta. Și este foarte firesc, atunci când începem să ne gândim la moralitate, să pornim de la relațiile sociale. Mai întâi de toate, efectele unei moralități defectuoase în această sferă sunt cât se poate de evidente și ne lovim de ele zi de zi: războiul și sărăcia, mita și minciuna și lucrul de mântuială... Aproape fără excepție, toți oamenii din toate timpurile au ajuns (teoretic) la concluzia că ființele umane trebuie să fie cinstite și bune și să se ajute unele pe altele. Dar, deși este firesc să începem cu toate aceste lucruri, dacă aici se va opri cugetarea noastră asupra moralității, la fel de bine ar fi fost să nu fi cugetat deloc. Dacă nu trecem mai departe la următorul lucru — la punerea în rânduială a lăuntrului fiecărei ființe umane — nu facem decât să ne amăgim singuri.

4 martie

Nemurirea schimbă radical lucrurile

Religia comportă o serie de afirmații despre realități, care trebuie să fie ori adevărate, ori false. În caz că sunt adevărate, din ele va decurge un set de concluzii despre cum trebuie navigată în mod corect flota umană; în caz că ele sunt false, va decurge un cu totul alt set. De exemplu, să ne întoarcem la omul care spune că un lucru nu poate fi greșit decât dacă el dăunează unei alte ființe umane. El înțelege bine că nu tre-

buie să avarieze celelalte corăbii din convoi, dar crede sincer că ceea ce face cu a sa nu-l priveşte decât pe el însuşi. Însă nu depinde oare totul de faptul că el este sau nu este proprietarul corăbiei? Nu depinde oare totul de întrebarea dacă eu sunt, ca să mă exprim aşa, stăpânul propriei mele minţi şi al propriului trup sau sunt numai un chiriaş, răspunzător faţă de adevăratul proprietar? Dacă altcineva m-a creat, cu nişte scopuri ale sale proprii, înseamnă că îmi revin o seamă de îndatoriri pe care nu le-aş avea dacă nu mi-aş aparţine decât mie însumi...

Creştinismul afirmă că orice fiinţă umană urmează să trăiască veşnic, iar acest lucru nu poate fi decât sau adevărat, sau fals. Există însă o sumedenie de lucruri cu care nu ar merita să îmi bat capul dacă ar urma să trăiesc numai şaptezeci de ani, dar pe care aş face bine să le iau foarte în serios dacă urmează să trăiesc o veşnicie. Poate că iuţeala la mânie sau invidia mea devin încet-încet tot mai grave — atât de încet încât agravarea lor pe parcursul a şaptezeci de ani nu are cum să fie foarte bătătoare la ochi. Dar într-un milion de ani s-ar putea să devină un iad absolut; de fapt, dacă există adevăr în creştinism, „Iad" nu este decât termenul tehnic corect care descrie cum urmează să fie.

5 martie

Moralitate socială

Primul lucru care trebuie clarificat în privinţa moralităţii creştine care funcţionează între oameni este că, la acest capitol, Christos nu a venit să predice vreo moralitate absolut nouă. Regula

de Aur a Noului Testament („Tot ce voiţi să vă facă vouă oamenii, faceţi-le şi voi la fel"[6]) este un rezumat a ceea ce toţi oamenii, în străfundurile lor, au ştiut dintotdeauna că este just. Învăţătorii morali cu adevărat mari nu aduc niciodată vreo moralitate nouă: acest lucru îl fac şarlatanii şi ciudaţii. După cum a spus-o dr Johnson, „Oamenii au nevoie să li se aducă aminte mai mult decât au nevoie să fie învăţaţi." Adevărata sarcină a oricărui învăţător moral este de a ne readuce, iarăşi şi iarăşi, la vechile principiile simple pe care ne străduim cu toţii atât de mult să nu le vedem; este la fel ca atunci când aducem o dată, şi încă o dată, un cal în faţa obstacolului pe care a refuzat să-l sară; sau când confruntăm un copil, iarăşi şi iarăşi, cu acea parte a lecţiei pe care el ar vrea să o ocolească.

Al doilea lucru de clarificat este că nu se poate vorbi, în creştinism, nici măcar ca o intenţie, despre un program politic amănunţit pentru aplicarea principiului „Tot ce voiţi să vă facă vouă oamenii, faceţi-le şi voi la fel" la o anumită societate şi la un anumit moment. Nici nu s-ar fi putut să existe aşa ceva. Principiul îi priveşte pe toţi oamenii, din toate timpurile, în vreme ce acel program care ar fi adecvat unui loc sau unui timp anume nu ar fi adecvat pentru nici un altul. În plus, creştinismul nu în felul acesta funcţionează. Când îţi spune să-i hrăneşti pe cei flămânzi, el nu-ţi dă lecţii de gastronomie. Când îţi spune să citeşti Scripturile, el nu-ţi dă lecţii de ebraică şi greacă, nici chiar de gramatică engleză. El nu a avut niciodată menirea să înlocuiască sau să înlăture artele şi ştiinţele ordinare

---

[6] Matei 7, 12 (n. tr.).

ale omului; este mai degrabă un director care le îndreaptă pe toate către munca potrivită, dar şi o sursă de energie care le va da o viaţă nouă, cu singura condiţie ca ele să se pună la dispoziţia sa.

6 martie

Datoria mireanului

Oamenii spun: „Biserica s-ar cuveni să ne dea un exemplu." Această afirmaţie este adevărată în cazul în care ei o înţeleg în sensul corect, însă altminteri este falsă. Prin Biserică ei ar trebui să înţeleagă întregul organism al creştinilor practicanţi. Iar când spun că Biserica s-ar cuveni să ne dea un exemplu, ei ar trebui să se refere la faptul că unii creştini — cei care se întâmplă să aibă talentele necesare — s-ar cuveni să fie economişti şi oameni de stat, şi că toţi economiştii şi oamenii de stat s-ar cuveni să fie creştini, iar toate eforturile lor în politică şi economie s-ar cuveni să fie îndreptate către punerea în practică a dictonului „Tot ce voiţi să vă facă vouă oamenii, faceţi-le şi voi la fel". Dacă acest lucru s-ar întâmpla, iar noi ceilalţi am fi cu adevărat gata să ni-l asumăm la rândul nostru, am găsi soluţia creştină pentru problemele noastre sociale destul de repede. Însă, desigur, atunci când cer ca Biserica să dea un exemplu, cei mai mulţi oameni vor să spună că ar dori ca preoţii să formuleze un program politic. Această pretenţie este necugetată. Preoţii sunt tocmai acei oameni care, din toată Biserica, au primit o pregătire specială şi au fost destinaţi să se îngrijească de ceea ce ne priveşte în ipostaza noastră de fiinţe care urmează să trăiască veşnic; iar noi le

cerem să facă o treabă cu totul diferită şi pentru care nu au nici o pregătire. Treaba aceasta ne revine de drept nouă, mirenilor. Aplicarea principiilor creştine în, să spunem, mişcarea sindicală sau în educaţie trebuie să vină din partea sindicaliştilor şi a educatorilor creştini: la fel cum literatura creştină ne vine din partea unor romancieri şi dramaturgi creştini — iar nu din amvonul unor episcopi adunaţi pentru a încerca să scrie piese şi romane în timpul lor liber.

7 martie

O societate pe deplin creştină

Noul Testament, fără a intra în detalii, ne sugerează destul de clar cum ar urma să arate o societate pe deplin creştină. Poate că ni se oferă mai mult decât ne-ar conveni nouă să primim. Ni se spune că nu trebuie să existe oameni inutili sau paraziţi: dacă un om nu munceşte, el nu trebuie să mănânce. Toţi trebuie să muncească cu propriile mâini, ba mai mult, munca tuturor trebuie să producă ceva bun: nu ar fi loc acolo pentru manufactura stupidelor articole de lux, nici pentru reclamele şi mai stupide prin care suntem convinşi să le cumpărăm. Nu trebuie să existe nici „farafastâcuri", „poze" — nimeni nu şi-ar mai da aere. Din acest unghi de vedere, o societate creştină ar fi, în termenii zilelor noastre, „de stânga". Pe de altă parte, se insistă încontinuu asupra ascultării — ascultarea (cu tot cu semnele exterioare de respect) întregii comunităţi faţă de magistraţii numiţi de drept, a copiilor faţă de părinţi şi (mă tem că acest din urmă detaliu va fi extrem de nepopular) a soţiilor faţă de soţi. În al treilea rând, ea

ar urma să fie o societate veselă, plină de cântece şi de sărbătoare, o societate care vede în griji şi nelinişti nişte rele. Politeţea este una dintre virtuţile creştine; în plus, Noul Testament îi detestă pe cei pe care-i numeşte „băgăreţi".

Dacă ar exista o astfel de societate în realitate şi dacă am vizita-o, cred că am pleca de acolo cu o impresie ciudată. Am avea sentimentul că viaţa sa economică este foarte socialistă şi, în acest sens, „avansată", dar că viaţa de familie şi codul manierelor sale sunt mai degrabă de modă veche — poate chiar ceremonioase şi aristocratice. Fiecare dintre noi ar agrea anumite părticele ale ei, însă mă tem că, luată ca întreg, ea ar plăcea la foarte puţini. Acesta este însuşi efectul pe care ar trebui să îl anticipăm dacă planul total pentru maşinăria umană este reprezentat de creştinism. Noi ne-am îndepărtat cu toţii de acest plan total în diverse feluri, iar fiecare dintre noi vrea să lase să se creadă că propria sa variantă modificată a planului original ar fi planul însuşi. Veţi întâlni iarăşi şi iarăşi acest fenomen în privinţa oricărui aspect veritabil creştin: oricare dintre noi este atras de nişte părticele ale sale şi vrea să culeagă acele părticele şi să lase restul. Acesta este motivul pentru care nu înaintăm prea mult; şi tot acesta este motivul pentru care oameni care luptă pentru lucruri opuse total pot ambii spune că luptă pentru creştinism.

8 martie

Sistemul economic modern

Există un sfat pe care ni-l dau şi grecii vechi, păgâni, şi evreii din Vechiul Testament, şi marii

învăţători creştini ai Evului Mediu, şi pe care sistemul economic modern l-a nesocotit complet. Toţi aceşti oameni ne-au spus să nu împrumutăm bani cu dobândă; iar împrumutul cu dobândă — ceea ce numim investiţie — este fundamentul întregului nostru sistem. Acum, din aceasta s-ar putea să nu rezulte neapărat că greşim. Unii spun că, atunci când Moise, Aristotel şi creştinii au interzis fiecare dobânda (sau „cămătăria", cum o numeau ei), nu ar fi putut prevedea compania pe acţiuni şi nu aveau în minte decât persoana cămătarului, şi că, în consecinţă, nu trebuie să ne preocupăm de ceea ce au spus ei. Aceasta este o problemă asupra căreia nu pot decide eu. Nu sunt economist şi pur şi simplu nu ştiu dacă sistemul de investiţii este răspunzător sau nu pentru starea de lucruri în care ne aflăm. Acesta este punctul în care avem nevoie de economistul creştin. Însă ar fi însemnat o lipsă de onestitate din partea mea să nu vă spun că trei mari civilizaţii au fost de acord (sau par a fi fost astfel, la prima vedere) în ceea ce priveşte condamnarea tocmai a procedeului pe care noi ne-am bazat întreaga viaţă.

9 martie

A da săracilor

În pasajul în care Noul Testament spune că fiecare dintre noi trebuie să muncească, motivul dat pentru aceasta este: „ca să aibă ce să dea celui lipsit"[7]. Milostenia — dania la săraci — este o parte esenţială a moralităţii creştine: în înspăimântătoarea pildă a oilor şi caprelor, ea

[7] Efeseni 4, 28 (n.tr.).

pare a fi punctul de care atârnă totul. Unii oameni spun astăzi că milostenia ar trebui să fie inutilă şi că, în loc de a da săracilor, ar trebui să lucrăm la construirea unei societăţi în care să nu existe săraci cărora să fie necesar să le dăm astfel de pomeni. S-ar putea ca ei să aibă foarte mare dreptate când spun că ar trebui să construim o astfel de societate. Însă dacă cineva crede că, drept urmare, putem să nu mai dăm nimic până atunci, acela nu mai are nimic în comun cu nici o formă de moralitate creştină. Nu cred că se pot stabili reguli cu privire la cât de mult trebuie să dăm. Mă tem că singura regulă sigură este cea de a da mai mult decât ne prisoseşte. Cu alte cuvinte, dacă ceea ce cheltuim pe comodităţi, pe lux, pe distracţii etc. se ridică la standardul comun celor care au acelaşi venit ca şi noi, atunci probabil că dăm prea puţin. Dacă faptele noastre de milostenie nu ne strâmtorează şi nu ne fac să sacrificăm nimic, aş spune că ele sunt prea mici.

10 martie

Moralitatea şi psihanaliza

Va trebui să faceţi o distincţie foarte clară între două lucruri: între teoriile medicale propriu-zise şi tehnica psihanaliştilor, pe de-o parte, şi concepţia filozofică generală asupra lumii pe care Freud, şi câţiva alţii, au sfârşit prin a o anexa primelor. Al doilea lucru — filozofia lui Freud — este în directă contradicţie cu creştinismul; la fel, el este în directă contradicţie cu celălalt mare psiholog, Jung. Mai mult, atunci când Freud vorbeşte despre cum se pot vindeca nevroticii, el vorbeşte în calitate de specialist al

disciplinei sale, însă când se lansează în continuare într-o discuţie de filozofie generală, el vorbeşte ca un amator. Este, prin urmare, un lucru de bun-simţ să îl ascultăm cu respect în primul caz, dar nu şi în celălalt — şi aceasta este ceea ce fac eu. Sunt cu inima cu atât mai uşoară în această atitudine a mea, cu cât am descoperit că atunci când el vorbeşte în afara disciplinei sale şi abordează un subiect despre care eu mai ştiu câte ceva (şi anume despre lingvistică), el este foarte ignorant. Însă psihanaliza în sine, dincolo de toate adăugirile filozofice ale lui Freud şi ale altora, nu este câtuşi de puţin contrară creştinismului. Tehnica sa se suprapune pe alocuri cu moralitatea creştină şi nu ar fi un lucru rău dacă fiecare paroh ar cunoaşte câte ceva despre ea; dar ea nu merge până la capăt pe acelaşi drum ca şi cea de-a doua, fiindcă cele două tehnici au obiective destul de diferite.

Atunci când un om face o alegere morală, aceasta implică două lucruri. Unul este actul alegerii. Celălalt este constituit din diversele sentimente, impulsuri şi aşa mai departe pe care înzestrarea sa psihologică le aduce la suprafaţă şi care formează materia primă a alegerii. Această materie primă poate fi de două feluri. Ea poate fi ceea ce am numi normală: poate consta, adică, din anumite sentimente care le sunt comune tuturor oamenilor. Ea poate consta însă şi din sentimente cu totul nenaturale, din cauza unor aspecte care au luat-o pe o cale greşită în subconştientul omului respectiv... Ceea ce psihanaliza se angajează să facă este să înlăture sentimentele anormale sau, cu alte cuvinte, să-i ofere omului o materie primă superioară pentru

alegerile sale; moralitatea se apleacă asupra actului însuşi al alegerii.

11 martie

Libertatea voinţei

Imaginaţi-vă trei oameni care pleacă la război. Unul simte banala şi firească frică de primejdie pe care o simte orice om, şi şi-o înfrânge printr-un efort moral, devenind un om curajos. Să presupunem că ceilalţi doi simt, ca urmare a unor idei existente în subconştientul lor, o frică exagerată, iraţională, asupra căreia nici un efort moral nu ar putea să aibă vreo înrâurire. Să presupunem acum că un psihanalist vine şi-i vindecă pe cei doi, adică îi repune pe ambii în situaţia primului om. Chiar acesta este momentul în care problema psihanalitică a luat sfârşit şi în care începe problema morală. Căci acum că au fost vindecaţi, cei doi oameni ar putea adopta atitudini foarte diferite. Primul ar putea spune: „Ce bine că am scăpat de toate aiurelile acelea. Acum pot să fac în sfârşit ceea ce am dorit să fac dintotdeauna — să-mi fac datoria pentru cauza libertăţii." Celălalt ar putea spune însă: „Ei bine, mă bucur tare mult că acum îmi pot păstra destul de bine cumpătul în focul luptei, dar, desigur, asta nu schimbă nicidecum hotărârea mea nestrămutată de a avea grijă de persoana cea mai importantă, eu însumi, şi de a-l lăsa pe celălalt să-şi rişte el pielea, ori de câte ori pot. Ba chiar unul din avantajele faptului de a fi mai puţin înspăimântat este că acum pot să mă-ngrijesc de mine însumi cu rezultate mult mai bune şi pot să fiu mai dibaci când este să ascund acest lucru de ceilalţi." Diferenţa dintre

aceştia doi este una pur morală, iar psihanaliza nu poate face nimic referitor la ea. Oricât de mult ai ameliora materia primă a omului, încă mai rămâne ceva: alegerea liberă, reală, a omului, în privinţa materialului care i se pune dinainte, şi anume cea de a-şi pune propriul folos pe primul plan sau de a-l pune la urmă. Iar această alegere liberă constituie unicul obiect al moralităţii.

12 martie

Sfredelin despre voinţă şi fantezie

Orice ai face, tot va exista şi ceva bunătate, nu numai răutate, în sufletul celui de care te ocupi. Lucrarea cea mai iscusită este de a-i îndrepta răutatea către oamenii cei mai apropiaţi, cu care se vede zi de zi, şi de a-i proiecta bunătatea asupra circumferinţei îndepărtate, asupra unor oameni pe care nu îi cunoaşte. Răutatea devine astfel cu totul reală, iar bunătatea în bună măsură imaginară. Nu are nici un rost să-i aţâţi ura faţă de germani dacă, în acelaşi timp, un periculos obicei al facerii de bine se instalează între el şi mama sa, patronul său sau omul întâlnit în tren. Gândeşte-te la omul tău ca la o serie de cercuri concentrice; voinţa lui este primul cerc din interior, urmând apoi intelectul iar la urmă fantezia. Nu poţi să speri, la început, să excluzi din toate cercurile tot ceea ce miroase a Inamic; dar trebuie să împingi necontenit toate virtuţile către exterior, până când ele vor ajunge să se statornicească în sfârşit în cercul fanteziei, iar toate calităţile dezirabile vor fi adânc fixate în voinţă. Numai în măsura în care virtuţile ajung în voinţă şi sunt încorporate acolo în deprinderi ne sunt ele cu adevărat fatale.

13 martie

Cumințenia

Cumințenia înseamnă bunul simț practic, silința pe care ți-o dai să te gândești dinainte la ceea ce faci și care vor fi consecințele probabile ale faptelor tale. Cei mai mulți omeni din zilele noastre nu prea se mai gândesc la Cumințenie ca la una dintre „virtuți". De fapt, pentru că Christos a spus că vom putea intra în împărăția Lui numai fiind asemenea pruncilor, mulți creștini sunt încredințați că, atâta vreme cât ești „bun", nu contează dacă te porți prostește. Însă această idee trădează o eroare de înțelegere. În primul rând, cei mai mulți dintre copii dau dovadă din belșug de „cumințenie" când este vorba de a face ceva care îi interesează în chip real și chibzuiesc dinainte asupra acelui lucru cu multă înțelepciune. În al doilea rând, după cum arată Sf. Pavel, Christos nu a vrut niciodată să spună că trebuie să rămânem copii în ceea ce privește *inteligența*; din contră, El ne-a spus să fim nu numai „fără răutate ca porumbeii", ci și „înțelepți ca șerpii". El vrea o inimă de copil, dar o minte de adult. El ne vrea simpli, deschiși, afectuoși și docili la învățătură, la fel cum sunt copiii buni; însă El vrea și ca ultimul strop de inteligență pe care îl posedăm să fie treaz la datorie și într-o excelentă formă de luptă.

14 martie

Cumpătarea

Cumpătarea este, din nefericire, unul din acele cuvinte care și-au schimbat sensul. Acum

el înseamnă de obicei abstinenţă de la băuturile alcoolice. Însă pe vremea când a doua virtute cardinală era denumită „Cumpătare", ea era departe de a avea acest înţeles. Cumpătarea nu se referea în primul rând la băutură, ci la toate plăcerile; şi nu însemna abstinenţă, ci faptul de a merge până unde este bine, nu mai departe. Este o greşeală să credem că ar trebui ca toţi creştinii să fie abstinenţi; mahomedanismul, nu creştinismul este religia abstinenţei totale de la alcool. Sigur, poate să fie de datoria unui creştin anume, sau a oricărui creştin, ca la un moment dat să se abţină de la băuturi tari, fie pentru că este un om care nu poate să pună gura pe băutură fără să întreacă măsura, fie pentru că doreşte să dea banii respectivi săracilor, fie pentru că este în tovărăşia unor oameni înclinaţi spre beţie şi nu trebuie să îi încurajeze, bând el însuşi. Însă centrul problemei este că se abţine, având un motiv bun, de la un lucru pe care nu îl condamnă şi de care îi place să-i vadă pe ceilalţi bucurându-se. Una din trăsăturile distinctive ale unui tip anume de om rău este că nu poate renunţa la ceva el însuşi fără să vrea ca toţi ceilalţi să renunţe la rândul lor la acel lucru. Aceasta nu este calea creştină. Cutare creştin ar putea găsi de cuviinţă să renunţe la tot felul de lucruri, din nişte motive anume — la căsătorie, la carne, la bere sau la cinema; însă din momentul în care spune că lucrurile respective sunt rele în ele însele sau începe să se uite de sus la alţi oameni care fac uz de ele, el a apucat-o pe o cale greşită.

Un mare rău a fost făcut prin restrângerea modernă a sensului cuvântului Cumpătare la problema băuturii. Lucrul acesta îi face pe oa-

meni să uite uşor că poţi fi la fel de necumpătat în numeroase alte privinţe. Un bărbat care face din golf sau din motoscuterul său centrul existenţei, ori o femeie care-şi dedică toate gândurile hainelor, jocului de bridge sau câinelui sunt la fel de „necumpătaţi" ca şi cel care se îmbată în fiecare seară. Desigur, acest lucru nu se vede din exterior la fel de uşor: bridge-mania sau golf-mania nu vă fac să cădeţi pe jos în plină stradă. Însă Dumnezeu nu se lasă înşelat de aparenţe.

15 martie

Dreptatea şi tăria de caracter

Dreptatea înseamnă mult mai mult decât ceea ce se petrece în curţile de judecată. Ea este numele vechi pentru tot ceea ce acum am numi „corectitudine"; ea include cinstea, concesiile reciproce, sinceritatea, ţinerea promisiunilor şi toată această latură a vieţii. Iar tăria de caracter include ambele tipuri de curaj — cel care face faţă primejdiei, ca şi cel care „se ţine tare", înfruntând durerea. „Bărbăţie" este poate un cuvânt mai modern pentru aceeaşi idee. Veţi observa, desigur, că nici una dintre celelalte virtuţi nu se poate practica mult timp fără ca să o antrenezi şi pe aceasta în joc...

Am putea crede că „virtuţile" ar fi necesare numai pentru viaţa de acum — că pe lumea cealaltă am putea înceta să mai fim drepţi, pentru că nu ar exista nici un motiv de ceartă, precum şi tari, pentru că nu ar exista nici o primejdie. Este foarte adevărat că probabil nu va exista în lumea viitoare nici un prilej pentru fapte drepte sau curajoase, însă vor abunda prilejurile de a

fi acele persoane în care nu ne putem transforma decât făcând astfel de fapte aici. Esențialul nu este că Dumnezeu va refuza să vă primească în lumea Sa eternă dacă nu aveți anumite calități ale caracterului; ci că dacă oamenii nu posedă măcar germenii acelor calități înăuntrul lor, nici o condiție exterioară posibilă nu ar putea crea pentru ei un „Cer" — nu ar putea, cu alte cuvinte, să îi facă fericiți, cu acea fericire adâncă, puternică și de nezdruncinat pe care Dumnezeu a sortit-o pentru noi.

16 martie

Credința

Credința pare a avea pentru creștini două sensuri sau două niveluri diferite... În primul sens, ea înseamnă pur și simplu Credința — a accepta sau a considera ca adevărate doctrinele creștinismului. Acest lucru este relativ simplu. Însă ceea ce nedumerește pe oameni — sau, cel puțin, ceea ce mă nedumerea înainte pe mine — este faptul că acest sens al credinței este considerat de către creștini a fi o virtute. Puneam mereu întrebarea cum oare ar putea fi o virtute — ce este oare moral sau imoral în a crede sau nu un set de afirmații?... Lucrul pe care nu îl vedeam atunci — și foarte mulți oameni încă nu îl văd — este următorul. Eu presupuneam că dacă mintea omului acceptă o dată un lucru drept adevărat, ea va continua în mod automat să îl privească drept adevărat, până când se va ivi vreun motiv real de a-l reconsidera. De fapt, presupuneam că mintea umană este complet guvernată de rațiune. Ceea ce nu este adevărat. De pildă, rațiunea mea este pe deplin convinsă

de dovezi suficiente conform cărora anestezicele nu mă asfixiază iar chirurgii cu o pregătire corespunzătoare nu vor începe să opereze până când nu voi fi fără cunoştinţă. Însă aceasta nu schimbă faptul că atunci când sunt în mâinile lor pe masa de operaţie şi când îmi aplică masca lor oribilă pe faţă, în mine se iscă o panică pur copilărească. Încep să mă gândesc că am să mă sufoc şi mă tem că vor începe să mă taie înainte să fiu complet inconştient. Cu alte cuvinte, îmi pierd credinţa mea în anestezice. Nu raţiunea este cea care îmi ia credinţa: din contră, credinţa mea se bazează pe raţiune. Imaginaţia şi emoţiile sunt de vină. Bătălia se dă între credinţă şi raţiune, pe de-o parte, şi emoţii şi imaginaţie, pe de alta.

17 martie

Antrenarea deprinderii credinţei

Credinţa, în sensul în care folosesc aici cuvântul, este arta de a rămâne fidel unor lucruri pe care raţiunea ta le-a acceptat la un moment dat, în ciuda dispoziţiei tale schimbătoare. Pentru că dispoziţia se schimbă fără greş, indiferent care ar fi tabăra în care se plasează raţiunea. Ştiu aceasta din experienţă. Acum, după ce am devenit creştin, am uneori stări sufleteşti în care totul îmi apare foarte improbabil; însă pe când eram ateu aveam stări sufleteşti în care creştinismul părea teribil de probabil. Această revoltă a emoţiilor împotriva sinelui tău real va apărea oricum. Iată de ce este Credinţa o virtute atât de necesară: dacă nu îţi vei educa emoţiile atunci când „trebuie s-o lase mai uşor", nu vei putea fi niciodată nici creştin, şi nici măcar un ateu

serios, ci numai o făptură care se bălăbăneşte dintr-o parte în alta, credinţele tale depinzând de fapt de vreme şi de starea digestiei tale. Prin urmare, trebuie să ne antrenăm în deprinderea Credinţei.

Primul pas este să recunoaştem faptul că stările sufleteşti se schimbă. Următorul pas este de a fi siguri că, odată ce ai acceptat creştinismul, unele din doctrinele sale principale vor fi înfăţişate minţii tale un răstimp anumit al fiecărei zile. Iată de ce rugăciunile zilnice, lecturile religioase şi mersul la biserică sunt părţi necesare ale vieţii creştine. Trebuie să ni se reamintească încontinuu de acele lucruri în care credem. Nici această credinţă, nici o alta nu va rămâne trează în mod automat în mintea noastră. Ea trebuie să fie hrănită. De fapt, dacă ai examina o sută de oameni care şi-au pierdut credinţa în creştinism, mă întreb câţi dintre ei s-ar dovedi că l-au părăsit într-un mod raţional, printr-o argumentare cinstită? Oare majoritatea oamenilor nu sunt pur şi simplu duşi de curent?

18 martie

Christos — unicul realist deplin

Nimeni nu ştie cât de rău este până în momentul în care încearcă din răsputeri să fie bun. Circulă ideea naivă cum că oamenii buni nu ar şti ce înseamnă ispita. Ea este o minciună vădită. Numai cei care încearcă să reziste ispitei cunosc cât de puternică este ea. În definitiv, afli care este forţa armatei germane luptând cu ea, iar nu capitulând. Afli cât de tare suflă vântul dacă încerci să mergi contra lui, iar nu să te culci la pământ. Un om care cedează în faţa ispitei

după cinci minute pur şi simplu nu ştie ce s-ar fi ales de ea o oră mai târziu. Iată de ce oamenii răi, într-un fel, cunosc foarte puţin despre răutate. Ei au trăit la adăpost prin faptul că au cedat întotdeauna. Nu descoperim puterea impulsului malefic din noi decât în momentul în care încercăm să ne împotrivim lui; iar Christos, pentru că El a fost singurul om care nu a cedat niciodată în faţa ispitei, este de asemenea singurul om care ştie până la capăt ce înseamnă ispita — unicul realist deplin.

19 martie

Sf. Iosif, soţ al Fecioarei Maria cea binecuvântată

Vei auzi oamenii spunând: „Creştinii de la începuturi credeau că Christos era fiul unei fecioare, însă ştim că acest lucru este o imposibilitate ştiinţifică." Astfel de oameni par să nutrească ideea că oamenii au început să creadă în minuni într-o perioadă în care erau atât de ignoranţi în privinţa mersului naturii încât nu vedeau într-o minune ceva contrar acestuia. Un singur moment de gândire ne arată că acest raţionament este un nonsens; iar povestea Imaculatei Concepţiuni este un exemplu izbitor. Atunci când Sf. Iosif a descoperit că logodnica sa urma să aibă un copil, a hotărât, în chip natural, să o repudieze. De ce? Pentru că ştia la fel de bine ca şi orice ginecolog modern că, după mersul obişnuit al naturii, femeile nu au copii decât atunci când s-au culcat cu bărbaţi. Fără îndoială, ginecologul modern cunoaşte câteva date despre naştere şi concepţie care îi erau necunoscute Sfântului Iosif. Însă acele date nu privesc

esenţa problemei — că o fecioară care naşte este ceva contrar mersului naturii. Iar *acest* lucru, evident, Sf. Iosif îl ştia. În orice sens adevărat în care astăzi s-ar afirma: „Acest lucru este ştiinţific imposibil", el ar fi spus la fel: lucrul a fost întotdeauna, şi s-a ştiut întotdeauna că este, imposibil, *cu excepţia* cazului în care procesele normale ale naturii sunt, în acest caz anume, anulate sau completate de ceva de dincolo de natură. Atunci când Sf. Iosif a acceptat într-un târziu punctul de vedere că sarcina logodnicei sale nu se datora unei violări a castităţii, ci unui miracol, el a acceptat miracolul ca fiind ceva contrar ordinii cunoscute a naturii. Toate documentele ce atestă miracole oferă aceeaşi lecţie... Dacă nu ar fi fost un lucru cunoscut că ele sunt contrare legilor naturii, cum ar fi putut sugera prezenţa supranaturalului? Cum ar fi putut ele să uimească dacă nu erau văzute drept excepţii de la reguli?... Nimic nu poate părea extraordinar până când nu ai descoperit ce este ordinarul.

20 martie

Speranţa

Nu trebuie să ne lăsăm tulburaţi de cei fără credinţă atunci când spun că această promisiune a unei recompense face ca viaţa creştină să fie o treabă de mercenari. Există mai multe feluri de recompense. Există cea care nu are nici o legătură naturală cu lucrurile pe care le faci pentru a o câştiga şi care este cu totul străină de dorinţele care ar trebui să însoţească acele lucruri. Banii nu sunt recompensa naturală a dragostei; iată din ce cauză numim un bărbat mercenar dacă se însoară cu o femeie de dragul

banilor ei. Însă căsătoria este recompensa justă pentru un îndrăgostit sincer, iar acesta nu este mercenar pentru că o dorește. Un general care luptă bine pentru a obține un titlu nobiliar este un mercenar; un general care luptă pentru victorie nu poate fi numit astfel, victoria fiind recompensa justă în bătălie la fel cum căsnicia este pentru dragoste. Recompensele juste nu sunt doar anexate activității pentru care se oferă, ci sunt însăși desăvârșirea activității respective. Mai există și un al treilea caz, mai complicat. Faptul de a te delecta cu poezia greacă este desigur o recompensă justă, iar nu una mercenară, pentru a fi învățat greaca; însă doar cei care au ajuns în stadiul de a se putea delecta cu poezia greacă pot spune din experiența personală că așa stau lucrurile. Școlarul care începe studiul gramaticii grecești nu poate fremăta de dorul bucuriei ce o va resimți, ca adult, citindu-l pe Sofocle, la fel cum un îndrăgostit ar fremăta de dorul căsătoriei sau un general de cel al victoriei... Însă numai în măsura în care se apropie de recompensă devine el capabil să o dorească pentru ea însăși; într-adevăr, puterea de a nutri această dorință este ea însăși o primă recompensă.

Creștinul, în ceea ce privește Cerul, este într-o situație mult asemănătoare cu cea a școlarului. Cei care au atins viața veșnică și l-au văzut pe Dumnezeu știu fără îndoială foarte bine că nu este vorba de o simplă mită, ci chiar de încununarea uceniciei lor pământești; însă noi cei care nu am atins-o încă nu putem ști aceasta în același fel și nu putem avea nici măcar o idee despre ea fără a ne continua ascultarea și a ne găsi primele recompense pentru ea în puterea

noastră tot mai mare de a dori recompensa ultimă. În aceeași măsură în care dorința noastră sporește, se stinge și frica noastră ca nu cumva să fie vorba despre o dorință mercenară, ajungând în cele din urmă ca ea să fie recunoscută drept o absurditate. Însă probabil că acest lucru nu se va întâmpla, pentru cei mai mulți dintre noi, peste noapte; poezia înlocuiește gramatica, Evanghelia înlocuiește Legea, năzuința transformă ascultarea, la fel de încet precum ridică fluxul o corabie rămasă pe mal.

21 martie

A iubi și a plăcea

Încercați să înțelegeți exact ce înseamnă să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuți. Trebuie să îl iubesc la fel cum mă iubesc pe mine. Ei bine, cum oare mă iubesc eu pe mine? Dacă stau să mă gândesc, eu nu am propriu-zis un sentiment de dragoste sau de afecțiune pentru mine însumi și nici măcar nu mă simt întotdeauna bine în compania mea. Astfel că, se pare, „Iubește-l pe aproapele tău" nu înseamnă „fie-ți drag de el" sau „găsește-l atrăgător". S-ar fi cuvenit să fi văzut aceasta mai dinainte pentru că, desigur, nu se poate să-ți fie drag de o persoană printr-un efort de voință. Oare eu gândesc despre mine favorabil, oare mă cred un băiat de treabă? Ei bine, mă tem că uneori fac acest lucru... însă nu din acest motiv mă iubesc pe mine însumi. Așadar, a-mi iubi dușmanii nu înseamnă, se vede treaba, a crede și despre ei că sunt de treabă. Este o ușurare enormă. Teribil de mulți oameni își imaginează că a-ți ierta dușmanii înseamnă a te convinge că ei nu sunt în

definitiv atât de răi, când este foarte limpede că sunt. Să mergem un pas mai departe. În momentele mele cele mai lucide, nu numai că nu mă cred un om de treabă, ci știu că sunt foarte păcătos. Văd unele fapte ale mele cu oroare și scârbă. Se pare deci că îmi este permis să detest și să-mi fie scârbă de unele fapte ale dușmanilor mei. Dacă stau să mă gândesc, îmi aduc aminte că, demult, niște învățători creștini îmi spuneau că trebuie să detest faptele unui om rău, dar nu pe acel om; sau, cu cuvintele lor, să detest păcatul, dar nu pe păcătos.

22 martie

Milostenia

Deși simpatiile care apar firesc trebuie în mod normal încurajate, ar fi o mare greșeală să credem că pentru a deveni milostivi trebuie să încercăm să ne confecționăm sentimente de afecțiune. Unii oameni sunt „reci" din fire; acest lucru poate că este o nenorocire pentru ei, dar nu un păcat, la fel cum nu este păcat să ai o digestie defectuoasă; el nu le taie șansa de a învăța milostenia și nici nu-i scuză de la această îndatorire. Regula, pentru noi toți, este foarte simplă. Nu vă pierdeți vremea încercând să aflați dacă vă „iubiți" aproapele; purtați-vă ca și cum ar fi adevărat. De îndată ce punem aceasta în aplicare descoperim unul dintre marile secrete. Când te comporți ca și cum ai iubi pe cineva, vei ajunge repede să-l iubești cu adevărat. Dacă faci un rău cuiva care îți displace, vei descoperi că-ți displace și mai mult. Dacă îi faci un bine, vei descoperi că-ți displace mai puțin. Există, este adevărat, o excepție. Dacă îi faci un bine,

nu pentru a-L bucura pe Dumnezeu şi a asculta de legea milosteniei, ci pentru a-i arăta ce persoană iertătoare şi nobilă eşti şi pentru a-l îndatora faţă de tine, pentru ca apoi să stai şi să-i aştepţi „gratitudinea", vei fi probabil dezamăgit. (Oamenii nu sunt proşti: ei depistează foarte repede orice aduce a aere sau a condescendenţă.) Însă ori de câte ori facem bine unui alt suflet, doar pentru că este un suflet, făcut (la fel ca noi) de Domnul, şi îi dorim fericirea la fel cum ne-o dorim pe-a noastră proprie, vom fi învăţat să îl iubim ceva mai mult sau, cel puţin, să ne displacă mai puţin...

Unii autori folosesc cuvântul milostenie pentru a descrie nu numai iubirea creştinească între fiinţele umane, ci şi iubirea lui Dumnezeu pentru om şi iubirea omului pentru Dumnezeu. În privinţa celei de-a doua, ea provoacă deseori îngrijorări. Oamenilor li se spune că se cuvine să-L iubească pe Dumnezeu. Dar nu descoperă nici un astfel de sentiment în ei. Ce au ei de făcut? Răspunsul este acelaşi ca mai înainte. Purtaţi-vă ca şi cum aţi simţi această iubire. Nu vă apucaţi să vă confecţionaţi sentimente. Puneţi-vă întrebarea: „Dacă aş fi sigur că Îl iubesc pe Dumnezeu, ce aş face?" Atunci când găsiţi răspunsul, puneţi-vă pe treabă.

23 martie

Credinţa sau faptele bune?

Creştinii au dezbătut deseori dacă un creştin ajunge la Dumnezeu prin faptele bune sau prin credinţa în Christos. Nu am nici un drept să mă pronunţ asupra unei astfel de întrebări dificile, însă mi se pare că este ca şi cum ai vrea

să ştii care lamă dintre cele două ale unui foarfece este cea mai necesară. Un efort moral serios este singurul care vă poate duce până la punctul de unde trebuie să laşi jos armele. Credinţa în Christos este unicul lucru care vă poate salva de la disperare atunci când ajungeţi la acel punct; iar din această Credinţă în El faptele bune trebuie să se ivească inevitabil. Există două parodii ale acestui adevăr de care două tipuri diferite de creştini au fost acuzate, în trecut, de către alţi creştini, că le-ar crede: poate că aceste parodii vor putea face ca adevărul să fie mai uşor de înţeles. Un tip de creştin era acuzat că spune: „Faptele bune sunt singurul lucru care contează. Cea mai bună faptă bună este milostenia. Cea mai bună milostenie este să dai bani. Cel mai bine este să dai bani Bisericii. Aşadar dă-ne 10,000 de lire sterline şi noi vom avea grijă să treci cu bine prin toate." Răspunsul la această aberaţie ar fi, desigur, că faptele bune făcute din acest motiv, cu ideea că Cerul poate fi cumpărat, nu sunt câtuşi de puţin fapte bune, ci numai speculaţii comerciale. Celălalt tip a fost acuzat că spune: „Credinţa este tot ceea ce contează. Prin urmare, dacă ai credinţă, nu mai contează ce faci. Păcătuieşte cât poftesti, băiete, şi distrează-te, iar Christos va avea grijă ca totul să nu aibă nici o importanţă la final." Răspunsul la această aberaţie este că, dacă ceea ce numeşti „credinţa" ta în Christos nu presupune să acorzi nici cea mai mică atenţie celor spuse de El, atunci acel lucru nu este defel Credinţă — nici credinţă, nici adevăr întru El, ci numai o acceptare intelectuală a unei teorii despre El.

24 martie

Credința și faptele bune sunt inseparabile

Biblia pare chiar să tranșeze definitiv această chestiune atunci când pune cap la cap cele două lucruri într-o singură frază uluitoare. Ea începe astfel: „duceți până la capăt mântuirea voastră, cu frică și cutremur" — care pare să înțeleagă că totul depinde de noi și de faptele noastre bune; însă sfârșitul ei vine și spune: „Căci Dumnezeu este Acela care lucrează în voi"[8] — care pare să dea de înțeles că Dumnezeu a făcut totul, iar noi nimic. Mă tem că aceasta este lucrul cu care ne confruntăm mereu în creștinism. Sunt încurcat, dar nu surprins. Vedeți, noi ne străduim acum să înțelegem, și să separăm în două compartimente ermetic izolate, ce anume face Dumnezeu și ce anume face omul când Dumnezeu și omul lucrează împreună. În plus, desigur, începem prin a gândi că aceasta este ca atunci când doi oameni lucrează împreună, când poți să spui: „El a făcut partea asta și eu cealaltă." Însă acest fel de a gândi te lasă în pană. Dumnezeu nu este astfel. El este în interiorul tău și în afară totodată: chiar dacă am putea înțelege cine ce lucru a făcut, nu cred că limba omului ar putea-o exprima cum trebuie. În încercarea de a exprima aceasta, Biserici diferite spun lucruri diferite. Însă veți descoperi că până și cele care insistă cu cea mai mare tărie asupra importanței faptelor bune îți spun că ai nevoie de Credință; și că până și cele care

---

[8] Filipeni 2, 12–13 (*n. t.*).

insistă cu cea mai mare tărie asupra Credinţei îţi spun să faci fapte bune. Mai departe de atât eu nu merg.

25 martie

Buna vestire a Mântuitorului

Asemănarea dintre *Magnificat* şi poezia tradiţională ebraică... nu este doar o curiozitate literară. Există, desigur, o diferenţă. Aici nu există blesteme, nici ură, nici fariseism. În loc de acestea, simpla afirmaţie. El i-a risipit pe cei mândri, i-a răsturnat pe cei puternici, iar pe cei bogaţi i-a scos afară cu mâinile goale.[9] Am vorbit... despre contrastul ironic dintre aprigii psalmişti şi notele înalte ale micului corist. Aici contrastul este adus la un nivel mai înalt. Din nou avem vocea înaltă, o voce de fată, ce anunţă fără de păcat că rugăciunile păcătoase ale strămoşilor ei nu rămân cu totul neauzite; şi face acest lucru, nu fără o aprigă exaltare, dar totuşi — cine ar putea să se înşele asupra tonului? — cu o bucurie calmă şi teribilă...

Creştinii sunt din nenorocire dezbinaţi în privinţa cinstirii care trebuie să i se acorde Maicii Domnului, însă există un adevăr în privinţa căruia nu pare să încapă nici o îndoială. În cazul în care credem în naşterea din fecioară şi în natura umană a Domnului Iisus, psihologică şi fizică deopotrivă (pentru că este o erezie să crezi că El este un trup uman în care sălăşluieşte a Doua Persoană a Treimii *în locul* unui suflet omenesc), trebuie de asemenea să credem într-o

---

[9] *Cf.* Luca 1, 51–53 (*n. t.*).

ereditate umană a acelei naturi umane. Pentru aceasta nu există decât o singură sursă (deşi întregul Israel cel adevărat se concentrează în ea). Dacă există o anumită străşnicie la Iisus, n-am putea ghici, fără a fi lipsiţi de respect, de unde a provenit ea, în termeni umani vorbind? Nu spuneau vecinii oare, pe când era copil, că „este Fiul Mamei Lui"? Această idee ar putea pune într-o lumină nouă şi mai puţin dureroasă severitatea unor lucruri pe care El le-a spus despre, sau către, Mama Lui. Putem presupune că ea le-a înţeles foarte bine.

26 martie

Saltul credinţei şi maica Kirk[10]

— Am venit să mă predau, spuse el.

— E bine, spuse maica Kirk. Ai mers cale lungă pentru a ajunge aici, unde eu te-aş fi dus în câteva clipe. Însă este foarte bine.

— Ce trebuie să fac? spuse John.

— Trebuie să-ţi scoţi zdrenţele de pe tine, spuse ea, aşa cum prietenul tău a făcut deja, iar apoi trebuie să sari în apa aceasta.

— Vai, spuse el, nu am învăţat niciodată să sar în apă.

— Nu este nimic de învăţat, spuse ea. Arta de a sări în apă nu înseamnă să faci ceva nou, ci pur şi simplu să nu mai faci ceva ce făceai. Trebuie numai să nu te mai împotriveşti.

---

[10] Personificare a Bisericii, preluată de C.S. Lewis din unele scrieri de popularizare (*n. t.*).

27 martie

Castitatea

Castitatea este cea mai nepopulară dintre virtuţile creştine. Nu ai cum să treci peste ea: vechea lege creştină este: „Fie căsătoria, cu credinţă nestrămutată faţă de soţ, fie abstinenţă totală." Acest lucru este atât de greu şi atât de contrar instinctelor noastre încât fie creştinismul se înşală, fie instinctul nostru sexual, aşa cum este el astăzi, a luat-o razna. Fie una, fie cealaltă. Desigur că eu însumi, fiindcă sunt creştin, cred că instinctul este cel care a luat-o razna.

Însă mai am şi alte motive pentru a crede aceasta. Scopul biologic al sexului este procrearea, tot astfel cum scopul biologic al hrănirii este repararea corpului. Dacă am mânca ori de câte ori am avea chef şi cât ne-ar pofti inima, este foarte adevărat că majoritatea dintre noi am mânca prea mult; însă nu nişte cantităţi de speriat. Un om poate mânca cât pentru doi, însă nu cât pentru zece. Apetitul trece puţin peste scopul lui biologic, însă nu foarte mult. Dar dacă un tânăr sănătos şi-ar gratifica apetitul sexual ori de câte ori ar pofti, iar dacă fiecare act ar produce un copil, în decursul a zece ani el ar putea cu uşurinţă popula un sătuc. Acest apetit se găseşte într-un exces grotesc şi absurd în raport cu funcţia lui.

Sau s-o luăm altfel. Poţi strânge un public numeros la un spectacol de striptease — care să privească, adică, o fată care se dezbracă pe scenă. Să presupunem acum că ai ajunge într-o ţară în care ai reuşi să umpli o sală de spectacole numai punând pe scenă o farfurie acoperită şi ridicând încet capacul pentru a dezvălui

privirilor tuturor, chiar înainte ca luminile să se stingă, că pe aceasta se află o friptură de oaie sau un cotlet de porc: nu ai crede că în ţara respectivă apetitul pentru hrană trebuie s-o fi luat pe undeva razna? Tot astfel, nu ar fi convins oricine a crescut într-o altă lume că trebuie să existe ceva la fel de suspect şi în privinţa stării instinctului nostru sexual?

28 martie

Moralitate sexuală

Vi se spune că sexul este într-o asemenea dezordine pentru că a fost ţinut sub tăcere. Însă în ultimii douăzeci de ani el nu a fost deloc ţinut sub tăcere. S-a sporovăit despre el toată ziua. Însă el este încă în dezordine. Dacă ţinerea lui sub tăcere ar fi fost cauza problemelor, scoaterea lui la lumina zilei ar fi trebuit să îndrepte situaţia. Însă nu s-a întâmplat aşa. Cred că lucrurile stau tocmai dimpotrivă. Cred că omenirea l-a trecut de la bun început sub tăcere deoarece intrase într-o atare dezordine. Modernii spun tot timpul: „Sexul nu este ceva de care să te ruşinezi." Prin aceasta ei doresc să dea de înţeles unul din două lucruri. Ar putea dori să spună că „Nu avem de ce să ne ruşinăm de faptul că rasa umană se reproduce într-un fel anume, nici de faptul că acest lucru produce plăcere." Dacă aceasta vor ei să dea de înţeles, atunci au dreptate. Creştinismul spune acelaşi lucru. Nici actul în sine, nici plăcerea nu sunt cauza nenorocirii. Vechii învăţători creştini spuneau că, dacă omul nu ar fi căzut, plăcerea sexuală nu ar fi fost mai mică decât este acum, ci mai mare. Ştiu că unii creştini cu mintea înceţoşată au vorbit în aşa fel de parcă creştinismul ar fi sus-

ţinut că sexul, sau trupul, sau plăcerea, ar fi lucruri rele în ele însele. Dar s-au înşelat. Creştinismul este aproape singura dintre marile religii care încuviinţează pe deplin trupescul — care crede că materia este bună, că Dumnezeu Însuşi a luat o dată trup omenesc, că ni se va da chiar şi în Cer un fel de trup, iar acesta va fi o parte esenţială a fericirii, frumuseţii şi energiei noastre de acolo. Creştinismul a glorificat căsătoria mai mult decât oricare altă religie; cele mai multe dintre marile poeme de dragoste ale lumii au fost create de creştini. Dacă un om ar veni cu ideea că sexul este în sine rău, creştinismul l-ar contrazice pe loc. Însă, desigur, atunci când oamenii spun „Sexul nu este ceva de care să te ruşinezi", se poate ca ei să vrea să înţeleagă că „nu avem de ce să ne ruşinăm de starea în care a ajuns acum instinctul sexual"...

Cred că de aceasta avem de ce să ne ruşinăm până în fundul sufletului. Nu este nimic de ruşine în a ne mânca mâncarea cu plăcere; ar trebui însă să ne ruşinăm foarte tare dacă jumătate din omenire şi-ar face din mâncare interesul preponderent al vieţii ei... Există oameni care doresc să întreţină în noi un instinct sexual exacerbat pentru a face bani de pe urma noastră. Aceasta pentru că, desigur, un om obsedat este un om care opune extrem de puţină rezistenţă ispitei de a cumpăra.

29 martie

Sfredelin lămureşte ce crede iadul despre plăceri

Nu uita că atunci când avem de a face cu orice plăcere în forma ei sănătoasă, normală

şi satisfăcătoare, suntem, într-un sens, pe teritoriul Inamicului. Ştiu că am câştigat multe suflete prin plăcere. Cu toate acestea, ea este invenţia Lui, nu a noastră. El a făcut plăcerile; toate cercetările noastre de până acum nu ne-au permis să producem măcar una. Tot ce putem face este să-i îmboldim pe oameni să caute plăcerile, create de Inamicul nostru, în răstimpuri, în moduri şi într-o măsură pe care El le-a interzis. Din acel punct, noi încercăm întotdeauna să-i depărtăm de condiţia firească a oricărei plăceri, îndreptându-i spre cea mai puţin firească, cea care poartă cel mai puţin mirosul Creatorului ei, şi cea mai puţin plăcută. O dorinţă tot mai nesăţioasă de a obţine o plăcere tot mai slabă este formula pe care o aplicăm. Ea este mai sigură; şi are mai mult *stil*. A pune mâna pe sufletul cuiva şi a nu-i da *nimic* în schimb — iată ce bucură cu-adevărat inima Tatălui nostru.

30 martie

Marea minciună în ceea ce priveşte sexul

Firea noastră pervertită, diavolii care ne ispitesc şi toată propaganda din zilele noastre în favoarea desfrâului lucrează mână în mână pentru a ne face să simţim că dorinţele cărora ne străduim să ne opunem sunt atât de „fireşti", de „sănătoase" şi de rezonabile încât este aproape o perversitate şi o anormalitate să te opui lor. Poster după poster, film după film, roman după roman, toate asociază ideea libertăţii sexuale fără limite cu ideile de sănătate, normalitate, tinereţe, francheţe şi bucurie de a trăi. Această asociere este însă o minciună. Ca orice

minciună care reuşeşte să seducă multă lume, ea are la bază un adevăr — adevărul... că sexul este, luat ca atare (dincolo de excesele şi obsesiile care au crescut în jurul lui), „normal", „sănătos" şi toate celelalte. Minciuna constă în sugestia că orice act sexual la care ai putea fi ispitit pe moment nu poate fi decât sănătos şi normal. Acest lucru, din orice punct de vedere imaginabil şi fără nici o legătură cu creştinismul, va apărea probabil ca absurd. Cedarea în faţa tuturor dorinţelor noastre duce în mod evident la impotenţă, la boală, la gelozie, la minciuni, la tăinuiri şi la tot ce este opus sănătăţii, bucuriei de a trăi şi francheţei. Pentru orice fericire, chiar şi în această lume, este nevoie de multă înfrânare; aşadar, ceea ce orice dorinţă pretinde că este, când forţa ei este suficient de mare, şi anume sănătoasă şi rezonabilă, nu înseamnă nimic. Orice om sănătos la minte şi civilizat are fără doar şi poate o seamă de principii în baza cărora decide să se lepede de unele dintre dorinţele sale şi să lase drum liber altora. Cineva face aceasta pe baza principiilor creştine, altcineva pe baza unora igienice, iar altcineva pe baza unora de natură sociologică. Adevăratul conflict nu este cel dintre creştinism şi „natură", ci între principiile creştine şi alte principii pentru controlul acestei „naturi". Aceasta pentru că „natura" (în sensul dorinţei naturale) va trebui oricum controlată, dacă nu vrei să-ţi distrugi întreaga viaţă.

31 martie

Sinele animal şi sinele diabolic

Oamenii înţeleg adesea greşit afirmaţiile psihologiei în privinţa „refulărilor". Psihologia

afirmă că sexul „refulat" este un pericol. Însă „refulat" este aici un termen tehnic: el nu înseamnă „suprimat" cu sensul de „interzis" sau „respins". O dorință sau un gând refulat este unul care a fost împins în subconștient (de obicei la o vârstă foarte fragedă) și nu se poate înfățișa acum minții conștiente decât într-o formă travestită și de nerecunoscut. Sexualitatea refulată nu îi apare pacientului câtuși de puțin ca sexualitate. Atunci când un adolescent sau un adult se luptă cu o dorință conștientă, nu e vorba de refulare, el nefiind câtuși de puțin în pericol să o refuleze. Din contră, cei care se străduiesc cu toată seriozitatea să fie caști sunt mai conștienți de sexualitatea lor și ajung curând să cunoască mult mai multe despre ea decât oricine altcineva. Ei ajung să-și cunoască dorințele la fel de bine ca Wellington pe Napoleon sau ca Sherlock Holmes pe Moriarty; la fel de bine ca un lucrător de la deratizare șobolanii sau ca un instalator țevile sparte. Virtutea — chiar și numai încercarea de a fi virtuos — aduce cu sine lumina; complacerea, ceață.

În fine, deși a fost nevoie să vorbesc destul de mult despre sex, vreau să arăt pe cât de clar îmi stă în putință că miezul moralității creștine nu se află aici. Dacă ar crede cineva că lipsa castității este supremul viciu la creștini, s-ar înșela foarte mult. Păcatele trupului sunt rele, însă ele sunt cel mai puțin rele dintre toate păcatele. Cele mai rele plăceri sunt toate pur spirituale: plăcerea de a-i scoate pe alții vinovați, de a te purta despotic și condescendent, de a strica plăcerea altora, de a vorbi de rău pe la spate; plăcerile puterii și ale urii. Pentru că în mine există două lucruri care se luptă cu sinele uman care

trebuie să încerc să devin. Aceste două lucruri sunt sinele animal şi sinele diabolic. Sinele diabolic este cel mai rău dintre cele două. Acesta este motivul pentru care un om plin de sine şi nesimţitor care se duce regulat la biserică ar putea fi cu mult mai aproape de iad decât o prostituată. Însă, desigur, este mai bine să nu fii nici unul, nici cealaltă.

1 aprilie

Mândria

După spusele înţelepţilor creştini, viciul esenţial, acel rău al tuturor relelor, este Mândria. Desfrânarea, mânia, lăcomia, beţia şi toate celelalte sunt nişte înţepături de insectă în comparaţie cu ea: prin Mândrie a devenit diavolul ceea ce este. Mândria este calea către toate celelalte vicii: este starea de spirit complet opusă lui Dumnezeu... Dacă doriţi să aflaţi cât de mare este acest păcat în dumneavoastră, cel mai simplu mod de a o face este să vă întrebaţi: „Cât de mult detest ca alţii să mă dojenească, să refuze să mă bage în seamă, să se amestece în treburile mele, să mă trateze de sus sau să facă pe grozavii?“ Cheia problemei este că mândria fiecărui om se află în competiţie cu mândria tuturor celorlalţi. Tocmai pentru că am vrut să monopolizez eu interesul tuturor la această petrecere sunt atât de enervat acum că altcineva a făcut-o. Doi oameni din aceeaşi branşă nu se pot pune niciodată de acord. Însă ceea ce trebuie să vă fie clar este că Mândria este *în chip fundamental* competitivă — este astfel prin însăşi natura ei —, pe când celelalte vicii nu sunt competitive decât, ca să spunem aşa, în chip

accidental. Mândriei faptul de a poseda ceva nu îi provoacă nici o plăcere, ci numai faptul de a poseda mai mult decât cel de alături. Spunem că oamenii sunt mândri că sunt bogaţi, inteligenţi sau arătoşi, dar nu este adevărat. Sunt mândri că sunt mai bogaţi, mai inteligenţi sau mai arătoşi decât alţii. Dacă toţi ceilalţi ar deveni la fel de bogaţi, de inteligenţi sau de arătoşi nu ar mai exista nici un motiv de a se mândri. Comparaţia este cea care te face mândru: plăcerea de a fi deasupra celorlalţi. Dacă elementul de competiţie dispare, mândria dispare şi ea. Din acest motiv susţin că Mândria este în chip fundamental competitivă, pe când celelalte vicii nu.

2 aprilie

Principala cauză a nefericirii

Mândria a fost principala cauză a nenorocirii în orice naţiune şi în orice familie de la începutul lumii. Alte vicii pot uneori să-i unească pe oameni: puteţi găsi camaraderie, glume şi legături de prietenie printre beţivi sau desfrânaţi. Însă Mândria înseamnă întotdeauna duşmănie — ea *este* duşmănie, şi nu numai o duşmănie între doi oameni, ci duşmănie faţă de Dumnezeu.

În Dumnezeu ai de a face cu ceva care în toate privinţele îţi este nemăsurat superior. Dacă nu Îl cunoşti pe Dumnezeu ca fiind acest lucru — şi, în consecinţă, pe tine însuţi ca fiind neînsemnat prin comparaţie — nu Îl cunoşti pe Dumnezeu. Un om mândru priveşte întotdeauna de sus la lucruri şi la oameni; însă bine-

înţeles că atâta timp cât priveşti de sus, nu poţi vedea ceva ce este deasupra ta.

Acest lucru ridică o întrebare teribilă. Cum se face că oameni care sunt atât de vădit roşi de Mândrie pot spune că au credinţă în Dumnezeu şi cum pot părea în propriii lor ochi atât de pioşi? Mă tem că aceasta înseamnă că se închină unui Dumnezeu imaginar. Ei recunosc teoretic că nu sunt nimic în prezenţa acestui Dumnezeu fantomatic, însă de fapt îşi imaginează tot timpul că El îi bate pe umăr şi îi consideră cu mult mai buni decât oamenii de rând; cu alte cuvinte, Îi dau un obol de umilinţă imaginară şi primesc în schimb preţ de un galben Mândrie faţă de semenii lor. Presupun că la acest soi de oameni se gândea Christos atunci când a spus că vor veni unii şi vor predica despre El şi vor alunga diavoli în numele Lui, pentru ca să li se spună, la sfârşitul lumii, că El nu i-a cunoscut niciodată. Oricare dintre noi se poate trezi în orice moment în această capcană mortală. Din fericire, avem la dispoziţie un test. Ori de câte ori descoperim că viaţa noastră religioasă ne face să ne socotim buni — şi mai ales mai buni decât altcineva — cred că putem fi siguri că asupra noastră lucrează nu Dumnezeu, ci diavolul. Adevăratul test prin care poţi şti că te afli în prezenţa lui Dumnezeu este că fie uiţi de tine cu desăvârşire, fie te vezi ca fiind ceva mic şi murdar. Mai bine este să uiţi cu desăvârşire de tine.

3 aprilie

Direct din Iad

Este înfricoşător că cel mai grav dintre toate viciile se poate strecura neştiut în chiar centrul

vieţii noastre religioase. Însă se poate înţelege de ce. Viciile celelalte, mai puţin grave, ne vin de la diavolul ce ne munceşte prin intermediul firii noastre animale. Dar acesta nu ne vine chiar deloc prin intermediul firii animale. El vine direct din Iad. Este pur spiritual; în consecinţă, el este cu mult mai subtil şi mai letal. Din acelaşi motiv, Mândria poate fi deseori folosită pentru dominarea viciilor simple. Chiar dascălii fac de multe ori apel la Mândria vreunui şcolar sau, cum o numesc ei, respectul faţă de sine, pentru a-l face să se comporte cum trebuie; mulţi sunt acei oameni care şi-au învins laşitatea, desfrânarea sau temperamentul iute la mânie învăţând să se gândească la ele ca fiind sub demnitatea lor — adică prin Mândrie. Diavolul râde. El este foarte mulţumit să vă vadă devenind caşti, curajoşi şi stăpâni pe sine atâta timp cât el îşi instaurează fără încetare în voi Dictatura Mândriei — la fel de mulţumit ar fi el să vă vadă vindecaţi de degerături dacă, în schimb, ar fi lăsat să vă dea un cancer. Căci Mândria este un cancer spiritual: ea devorează însăşi posibilitatea iubirii, a mulţumirii, sau chiar a bunului-simţ.

4 aprilie

Diferenţa dintre Mândrie şi vanitate

Plăcerea de a fi lăudat nu este Mândrie. Copilul care este bătut pe umăr când şi-a făcut bine lecţiile, femeia a cărei frumuseţe este lăudată de către iubit, sufletul mântuit căruia Christos îi spune: „Ai făcut bine ce-ai făcut", sunt cu toţii bucuroşi şi aşa se şi cuvine să fie. Căci aici

plăcerea nu provine din ceea ce ești tu, ci din faptul că ai făcut plăcere cuiva căruia ai vrut (și ai vrut cinstit) să-i faci plăcere. Necazul începe atunci când de la gândul: „I-am făcut o bucurie, este bine", ajungi la: „Ce admirabil trebuie că sunt ca să fac așa ceva." Cu cât te încântă mai mult propria ta persoană, și mai puțin lauda în sine, cu atât devii mai rău. Atunci când nu te încântă decât propria ta persoană, iar lauda nu te mai mișcă deloc, ai ajuns să fii cel mai rău cu putință. De aceea vanitatea, deși este acel tip de Mândrie care iese cel mai mult la suprafață, este de fapt cel mai puțin vicios și mai scuzabil. Cel vanitos dorește laude, aplauze, admirație, toate în exces, și încearcă fără încetare să-și creeze ocazii pentru ele. Este o vină, însă una copilărească și chiar (în chip ciudat) una umilă. Ea arată că acea persoană nu este încă pe deplin mulțumită în admirația sa de sine. Îi prețuiește pe ceilalți suficient de mult pentru a dori ca ei să o ia în seamă. Este, de fapt, încă umană. Adevărata Mândrie neagră, diabolică apare atunci când îi desconsideri pe ceilalți atât de mult încât nu îți pasă ceea ce cred despre tine.

5 aprilie

Partea noastră în Patimile lui Christos

Unii oameni se simt vinovați de angoasele pe care le încearcă și le privesc ca pe un defect al credinței lor. Nu sunt deloc de acord. Acestea sunt boli, nu păcate. Ca toate bolile, ele sunt, dacă le putem numi astfel, partea noastră din Patimile lui Christos. Căci începutul Patimilor — primul tablou, așa zicând — se află în

Ghetsimani. Acolo în Ghetsimani pare să se fi întâmplat un lucru foarte straniu și foarte semnificativ.

Se vede limpede din multe dintre spusele Sale că Mântuitorul Și-a prevăzut cu mult înainte moartea. El știa la ce sfârșit inevitabil trebuia să ducă o conduită ca a Sa, într-o lume ca aceasta pe care am făcut-o noi. Însă este limpede că această cunoaștere I-a fost într-un fel retrasă înainte ca El să-și spună rugăciunea în grădina Ghetsimani. Chiar cu oricâte rezerve în ceea ce privește voia Tatălui, El nu ar fi putut să se roage ca să se ia de la El cupa și simultan să știe că acest lucru nu avea să se întâmple. Aceasta este o imposibilitate atât logică, cât și psihologică. Înțelegeți ce înseamnă aceasta? Pentru ca să nu lipsească nici o încercare din cele inerente condiției de om, chinurile speranței — tensiunea, angoasa — au fost în ultimul minut desferecate în El — posibilitatea imaginată ca, la urma urmei, să fie, de ce nu, iertat de suprema oroare. Un precedent a existat. Isaac fusese iertat: și el în ultimul moment, și el în ciuda tuturor probabilităților. Nu era cu desăvârșire imposibil... și fără îndoială că El văzuse oameni crucificați... o privelişte foarte diferită de cea înfățișată de cele mai multe tablouri și imagini religioase pe care le știm.

Fără această ultimă (și eronată) speranță împotriva oricărei speranțe, urmată de acel tumult al sufletului, de sudoarea de sânge, poate că El nu ar fi fost foarte Om. A trăi într-o lume complet previzibilă nu înseamnă a fi om.

La sfârșit, știu, ni se spune că un înger s-a pogorât ca să-L „aline"... „Întărească" este de fapt cuvântul. Această întărire, nu a constat

oare ea dintr-o reînnoită certitudine — prea rece alinare, aceasta — că ceea ce urmează trebuie îndurat și deci și poate fi?

6 aprilie

Christos, Cel care pătimește pentru lumea Lui

Nu este oare fiecare tablou al Patimilor o chintesență a unui anumit aspect universal al suferințelor neamului omenesc? Întâi El rostește rugăciunea, la ceas de mare suferință; ea nu este ascultată. Apoi se duce să-Și regăsească prietenii. Ei dorm — așa cum și ai noștri sau noi înșine dormim atât de des, ori suntem ocupați, plecați, preocupați de altceva. Pe urmă, El se îndreaptă spre Biserică; însăși Biserica pe care El a adus-o pe lume. Ea Îl condamnă. Acest lucru este și el caracteristic. În fiecare Biserică, în fiecare instituție, există ceva care mai devreme sau mai târziu se îndreaptă chiar împotriva scopului pentru care ea a fost creată. Însă pare să mai existe o șansă. Există Statul; în acest caz, statul roman. Pretențiile sale sunt cu mult mai mici decât cele ale capilor religioși evrei, dar din chiar acest motiv el poate rămâne neatins de fanatismele religioase locale. El se pretinde a ființa numai la un nivel grosier, lumesc. Da, dar numai întrucât acest lucru este compatibil cu eficacitatea politică și cu *raison d'état* (rațiunea de stat). Devii un pion într-un joc complicat. Însă, chiar și acum, nu este totul pierdut. Mai există apelul la Popor — la cei săraci și simpli pe care El îi binecuvântase, pe care îi vindecase și hrănise, și învățase, din rândurile cărora El Însuși face parte. Dar ei s-au transformat peste

noapte (nu este ceva neobişnuit) într-o gloată ucigaşă care Îi vrea sângele. Nu există deci nici un sprijin decât de la Dumnezeu. Iar către Dumnezeu, ultimele cuvinte ale Domnului sunt: „De ce m-ai părăsit?"

Vedeţi cât de caracteristice, cât de reprezentative sunt toate. Condiţia umană scrisă cu litere mari. A fi om înseamnă şi aceste lucruri. Orice frânghie se rupe atunci când o apuci. Orice uşă ţi se trânteşte în faţă când ajungi la ea. A fi ca vulpea la capătul goanei; numai capcane, oriunde te-ai îndrepta.

7 aprilie

Caracterul „ascuns"
al lui Dumnezeu

Cât despre ultima dintre toate părăsirile, cum am putea noi şi să o înţelegem, şi să o îndurăm? Oare Însuşi Dumnezeu nu poate fi Om decât dacă Dumnezeu pare că dispare în cea mai amarnică nevoie? Şi dacă da, de ce? Mă întreb uneori dacă ne aflăm măcar la un început al înţelegerii lucrurilor care se ascund în însuşi conceptul de creaţie. Dacă Dumnezeu creează, El face ca un lucru să fie şi să nu fie El Însuşi în acelaşi timp. A fi creat înseamnă, într-un sens, a fi expulzat sau separat. Oare nu cumva cu cât este o creatură mai desăvârşită, cu atât mai departe trebuie împinsă această separare la un moment dat? Sfinţii, nu oamenii obişnuiţi, sunt cei care trăiesc „noaptea neagră". Oamenii şi îngerii, nu animalele, sunt cei care se revoltă. Materia neînsufleţită doarme la sânul Tatălui. Oare caracterul „ascuns" al lui Dumnezeu apasă cel mai dureros asupra celor care sunt,

într-un alt fel, cel mai aproape de El şi, drept urmare, va fi Dumnezeu Însuşi, făcut om, cel mai părăsit de Dumnezeu dintre toţi oamenii? Un prelat din secolul al XVII-lea spunea: „Dumnezeu nu ar face altceva decât să înşele lumea prefăcându-se că este vizibil." Poate că El se preface, foarte puţin, că este astfel faţă de sufletele simple, care au nevoie de o porţie întreagă de „alinări ale simţurilor". Fără a-i înşela, El doar temperează vântul care îl bate pe mielul cel proaspăt tuns. Desigur, nu vreau să spun, ca Niebuhr[11], că răul ar fi inerent finitudinii. Acest lucru ar identifica geneza cu căderea şi L-ar face pe Dumnezeu autor al răului. Însă poate că există o suferinţă, o alienare, o crucificare intrinsecă actului creator. Totuşi, Cel care singur poate judeca judecă îndepărtata desăvârşire a acestui act ca meritând toate acele lucruri.

8 aprilie

Miracole

Nu am cunoscut în toată viaţa mea decât o singură persoană care pretindea că ar fi văzut o fantomă. Era o femeie; interesant este faptul că ea nu credea în nemurirea sufletului înainte de a fi văzut fantoma şi nu crede nici după ce a văzut-o. Crede că a fost o halucinaţie. Cu alte cuvinte, a vedea nu înseamnă a crede. Aceasta este primul lucru care trebuie lămurit în legătură cu miracolele. Orice experienţe am avea, nu le vom privi drept miraculoase dacă filozofia

---

[11] Niebuhr, Barthold Georg (1865–1944), specialist german în istorie veche, adversar al tradiţiei analitice în studiul istoriei (*n. t.*).

pe care am îmbrăţişat-o până în acel moment exclude supranaturalul. Orice eveniment care se vrea considerat drept un miracol este, în ultimă instanţă, o experienţă receptată prin intermediul simţurilor, iar simţurile nu sunt infailibile. Putem întotdeauna să spunem că am fost victimele unei iluzii; dacă nu credem în supranatural, vom spune negreşit acest lucru. Prin urmare, fie că miracolele au încetat, fie că nu, ele par fără doar şi poate să fi încetat în Europa Occidentală atunci când materialismul a devenit credinţa cea mai răspândită. Căci să nu ne amăgim. Dacă sfârşitul lumii s-ar înfăţişa în mod literal cu tot eşafodajul din Apocalips, dacă materialistul modern ar vedea cu propriii ochi cerurile dându-se la o parte şi marele tron alb ivindu-se vederii, dacă ar avea senzaţia că el însuşi este aruncat în lacul de foc, el ar continua pentru totdeauna, chiar rămânând în acel lac, să considere acea experienţă drept o iluzie şi să-i găsească explicaţia în psihanaliză sau în patologia cerebrală. Experienţa nu dovedeşte nimic în ea însăşi. În caz că un om se îndoieşte dacă este treaz sau visează, nici un experiment nu poate rezolva această îndoială, pentru că orice experiment ar putea fi şi el parte din vis. Experienţa dovedeşte cutare sau cutare lucru, sau nimic, conform prejudecăţilor cu care venim în momentul în care trecem prin ea.

9 aprilie

Capcana ascunsă în materialism

Dacă sistemul solar a fost cauzat de o coliziune accidentală, apariţia vieţii organice pe

această planetă a fost şi ea un accident, şi întreaga evoluţie a Omului a fost de asemenea accidentală. Dacă aşa stau lucrurile, toate gândurile noastre de astăzi sunt şi ele accidente — produsul secundar întâmplător al mişcărilor unor atomi. Iar acest lucru este valabil şi pentru gândurile materialiştilor şi ale astronomilor, la fel ca pentru ale oricui altcuiva. Însă dacă gândurile *lor* —ale materialismului şi ale astronomiei — nu sunt decât produse secundare accidentale, de ce le-am crede adevărate? Nu văd nici un motiv pentru a crede că un accident ar putea să-mi ofere o explicaţie corectă a tuturor celorlalte accidente. Ar fi ca şi cum te-ai aştepta ca forma accidentală luată de stropii de lapte după ce ai vărsat cana să-ţi ofere o explicaţie corectă despre cum a fost făcută cana şi cauza din care s-a răsturnat.

10 aprilie

Naturalul şi supranaturalul

Trăirea unui miracol necesită de fapt două condiţii. Trebuie mai întâi să credem într-o stabilitate normală a Naturii, adică trebuie să fim convinşi că datele oferite de simţuri se repetă după nişte scheme regulate. În al doilea rând, trebuie să credem într-o anumită realitate de dincolo de Natură. Când ambele credinţe se întrunesc, numai cu această condiţie, putem aborda cu deschidere diferitele relatări care pretind că această realitate supra- sau extra-naturală a invadat şi a deranjat uneori conţinutul senzorial de spaţiu şi timp care alcătuieşte lumea noastră „naturală". Credinţa însăşi într-o asemenea realitate supranaturală nu poate fi nici dovedită,

nici infirmată prin experienţă. Argumentele pentru existenţa ei sunt metafizice, iar mie îmi par conclusive. Ele se învârt în jurul faptului că fie şi numai pentru a gândi şi acţiona în lumea naturală avem nevoie să presupunem că există ceva dincolo de ea, ba chiar să presupunem că aparţinem într-o oarecare măsură acelui ceva. Pentru a gândi, trebuie să pretindem că raţiunea noastră are o validitate care nu este credibilă dacă însăşi gândirea noastră nu este decât o funcţie a creierului nostru, iar creierele noastre nu sunt decât un produs secundar al unor procese fizice iraţionale. Pentru a acţiona, dincolo de nivelul unui simplu impuls, trebuie să pretindem că judecata noastră despre bine şi rău are o validitate similară. În ambele cazuri, rezultatul pe care îl obţinem este unul neliniştitor. Am ajuns la însuşi conceptul de Natură doar printr-o pretenţie tacită, şi anume cea că noi înşine am avea un statut oarecum *supra*-natural.

11 aprilie

Miracolele Mântuitorului

Iată ce spune Sf. Atanasie în mica sa carte *Despre întrupare*: „Mântuitorul şi-a luat un trup asemenea nouă şi a trăit ca un om pentru ca aceia care refuzaseră să Îl recunoască drept guvernator şi comandant al întregului univers să poată ajunge să recunoască după faptele pe care le-a făcut aici jos, întrupat, că ceea ce sălăşluia în acel trup era Cuvântul lui Dumnezeu." Acest lucru se armonizează perfect cu ceea ce Christos spune despre miracolele Sale: „Fiul nu poa-

te face nimic de la Sine; El nu face decât ce vede pe Tatăl făcând."[12] Doctrina, așa cum o înțeleg eu, este în felul următor:

Există o lucrare a lui Dumnezeu care transpare în toată făptura creată, o lucrare pe scară mare, ca să spunem așa, pe care oamenii refuză să o recunoască. Miracolele Dumnezeului întrupat, Cel care a trăit sub chip omenesc în Palestina, fac aceleași lucruri ca și această lucrare pe scară mare, însă la o altă viteză și pe o scară mai restrânsă. Unul din scopurile lor principale este ca oamenii, văzând cum un lucru se face în virtutea puterii personale la scară redusă, să recunoască, atunci când vor vedea cum același lucru se realizează la acea scară extinsă, că puterea care stă la baza lui este de asemenea personală — ba chiar că ea purcede de la aceeași persoană care a trăit printre noi acum două mii de ani. Miracolele sunt de fapt o repovestire cu litere mici a aceleiași povești care stă scrisă peste întregul univers, cu litere prea mari pentru ca unii dintre noi să le vadă. O parte din acel scris uriaș este deja vizibilă, o altă parte este încă nedecriptată. Cu alte cuvinte, unele dintre miracole fac local ceea ce Dumnezeu a făcut deja la scara universului; altele fac local ceea ce El nu a făcut încă, ci urmează să facă. În acest sens, și din punctul nostru omenesc de vedere, unele sunt aduceri-aminte, în timp ce altele sunt proorociri.

---

[12] Ioan 5, 19 (*n. t.*).

12 aprilie

Miracolul din Cana

Mai întâi să vorbim despre Miracolele *Fertilităţii.* Prima dintre ele a fost transformarea apei în vin la nunta din Cana. Acest miracol proclamă că Dumnezeul vinului este prezent. Viţa de vie este una dintre binecuvântările trimise de Iehova: El este realitatea din spatele falsului zeu Bachus. În fiecare an, ca parte a ordinii naturale, Dumnezeu face vin. El o face creând un organism vegetal care poate transfigura apa, solul şi lumina solară într-un suc care, atunci când sunt îndeplinite anumite condiţii, urmează să devină vin. Astfel, într-un anume sens, El transformă apa în vin mereu, pentru că vinul, ca toate băuturile, nu este decât apă modificată. Numai o dată, şi într-un singur an, Dumnezeu, acum întrupat, scurcircuitează procesul: face vin într-o singură clipă. El foloseşte vase de ceramică în locul fibrelor vegetale, ca recipiente pentru apă. Însă El le foloseşte pentru a face ceea ce El face întotdeauna. Miracolul constă în acel scurcircuit; însă evenimentul către care duce este cel obişnuit. Dacă acel lucru s-a întâmplat cu adevărat, atunci ştim că acel lucru care s-a ivit în Natură nu este un spirit anti-natural, nu este un Dumnezeu care iubeşte tragedia şi lacrimile şi postul *de dragul lor însele* (chiar dacă El le va permite sau pretinde pentru anumite scopuri), ci este Dumnezeul lui Israel care, de-a lungul tuturor acestor secole, ne-a dat vin ca să încălzească inima omului.

13 aprilie

Hrănirile miraculoase

Alte miracole care aparţin acestei clase sunt cele două hrăniri miraculoase. Ele constau din multiplicarea unei mici pâini şi a unui mic peşte într-o mulţime de pâine şi de peşte. Odată, în pustie, Satana L-a ispitit să facă pâine din piatră: El a refuzat sugestia. Fiul „nu face decât ce vede pe Tatăl făcând"; poate că am putea presupune fără prea multă îndrăzneală că schimbarea directă de la pâine la piatră i-a apărut Fiului a fi cam departe de stilul predecesorului Său. A face multă pâine din puţină este cu totul altceva. În fiecare an, Dumnezeu face multe grâne din puţine: sămânţa este semănată şi sporeşte. Iar oamenii spun, după cum este obiceiul locului, „Acestea sunt legile Naturii" sau „Este Ceres, este Adonis, este Regele-Orz"[13]. Însă legile Naturii nu sunt decât un tipar: ele nu vor putea duce nicăieri decât în cazul în care, pentru a ne exprima astfel, ele vor putea lua în primire universul ca preocupare continuă. Cât despre Adonis, nimeni nu ne poate spune unde a murit acesta sau unde a înviat. Aici, la hrănirea celor cinci mii de suflete, El este cel pe care L-am slăvit în ignoranţa noastră: *adevăratul* Rege-Orz care va muri o dată şi va învia o dată la Ierusalim în timpul guvernării lui Pilat din Pont.

În chiar aceeaşi zi El a înmulţit şi peştii. Priviţi în unda oricărui golf şi a aproape oricărui râu. Această fecunditate forfotitoare şi unduitoare arată că El încă lucrează umplând mările

---

[13] Divinitate şi ritual precreştin al fertilităţii răspândit în Anglia şi Scoţia (*n. t.*).

de „nenumărate viețuitoare mici și mari"[14]. Latinii antici aveau un zeu numit Genius, zeul fertilității animale și umane, patronul ginecologiei, embriologiei și al patului conjugal — patul „genial", cum îl numeau ei după zeul său Genius. Însă Genius nu este decât o altă mască a Dumnezeului lui Israel, căci El este cel care a poruncit la începuturi tuturor speciilor „creșteți și înmulțiți-vă; răspândiți-vă pe pământ, și înmulțiți-vă pe el!" Iar acum, în acea zi, la hrănirea acelor mii de suflete, Dumnezeul întrupat face același lucru: face în mic, în cerc restrâns, sub mâinile Lui umane, de lucrător, ceea ce El făcuse dintotdeauna în mări, în lacuri și în micile pâraie.

14 aprilie

Miracolele Vindecărilor

Fără să decidem în amănunt care dintre vindecări (separat de acceptarea lor în cadrul credinței creștine) trebuie privite drept miraculoase, putem totuși indica genul de miracol care a avut loc acolo. Natura lui poate fi ușor pusă în umbră de reprezentarea oarecum magică pe care mulți oameni o mai au încă despre vindecarea obișnuită și despre cea medicală. Într-un anumit sens, nici un doctor nu vindecă vreodată. Doctorii înșiși ar fi cei dintâi care ar recunoaște acest lucru. Magia nu se află în medicament, ci în trupul pacientului — în acea *vis medicatrix naturae*, energia recuperativă sau autocorectivă

[14] Psalmi, 104, 25 (*n. t.*).

a Naturii. Tratamentul nu face decât să stimuleze funcţiile naturale sau să înlăture ceva ce le stă împotrivă. Vorbim din comoditate despre un doctor, sau un pansament, care vindecă o rană. Dar, într-un alt sens, orice rană se vindecă singură: nici o rană nu poate fi vindecată la un cadavru. Aceeaşi forţă misterioasă pe care o numim gravitaţională atunci când ghidează planetele şi biochimică atunci când vindecă un organism viu este cauza eficientă a tuturor vindecărilor. Iar acea energie provine în primă instanţă de la Dumnezeu. Toţi cei vindecaţi sunt vindecaţi de El, nu numai în sensul că providenţa Lui le pune la dispoziţie îngrijiri medicale şi un mediu sănătos, ci şi în sensul că înseşi ţesuturile lor sunt reparate de energia descinsă din înalt care, emanând de la El, insuflă energie în întregul sistem al Naturii. Totuşi, El a făcut o dată în mod vizibil acest lucru asupra bolnavilor din Palestina, un Om întâlnindu-se cu alţi oameni. Ceea ce, din acest proces general, am desemnat ca aparţinând legilor Naturii sau, în vremuri vechi, lui Apollo sau Esculap ni se revelează pe această cale. Puterea care a stat dintotdeauna în spatele oricărei vindecări primeşte o faţă şi o pereche de mâini. Ceea ce explică, desigur, caracterul aparent întâmplător al miracolelor. În van cârcotim că El îi vindecă pe aceia pe care îi întâlneşte din întâmplare, nu şi pe aceia pe care nu-i întâlneşte. A fi om înseamnă a fi într-un loc şi a nu fi în altul. Lumea care nu voia să-L cunoască ca fiind pretutindeni a fost mântuită prin faptul că El a descins şi a devenit *local*.

15 aprilie

Miracolul Distrugerii

Unicul miracol al Distrugerii înfăptuit de Christos, ofilirea smochinului, s-a dovedit a fi o piatră de încercare pentru unii, însă eu cred că semnificaţia sa este destul de evidentă. Acest miracol este o parabolă pusă în scenă, un simbol al sentinţei lui Dumnezeu asupra a tot ce este „neroditor" şi în special, fără îndoială, asupra iudaismului oficial al acelei epoci. Aceasta este semnificaţia lui etică. Ca miracol, el făptuieşte încă o dată în prim-plan, repetă în mic şi în cerc restrâns, ceea ce Dumnezeu făptuieşte în mod constant şi peste tot în Natură... Dumnezeu, smulgându-i lui Satana din mână propria lui armă, a devenit, după Cădere, Dumnezeu al înseşi morţii omului. Însă într-un sens mult mai adânc, şi poate chiar de la Facerea Lumii, El a fost Dumnezeul morţii organice. În ambele cazuri, deşi în sensuri oarecum diferite, El este Dumnezeul morţii pentru că este Dumnezeul Vieţii: este Dumnezeul morţii omului pentru că prin această moarte ne vine acum o nouă viaţă, sporită, şi este Dumnezeul morţii pur organice pentru că ea este parte a însuşi modului prin care viaţa organică se extinde în Timp rămânând cu toate acestea nouă. O pădure bătrână de o mie de ani trăieşte încă în mod colectiv pentru că unii copaci se usucă în timp ce alţii se înalţă. Faţa Lui cea omenească, întoarsă cu negaţia în ochi spre acel unic smochin, a făptuit o dată ceea ce lucrarea Sa neîntrupată făptuieşte asupra tuturor copacilor. Nici un copac nu a murit în acel an în Palestina, ori în alt an altundeva pe pământ, decât pentru că Dumnezeu

a făptuit — sau mai degrabă a încetat să făptuiască — ceva asupra lui.

16 aprilie

Ce înțelegeau Apostolii prin Înviere

Atunci când autorii moderni vorbesc despre Înviere, ei se referă de obicei la un singur moment — aflarea Mormântului Gol și înfățișarea lui Iisus la câțiva metri depărtare de acesta. Narațiunea acelui moment este acel lucru pe care apologeții creștini încearcă astăzi înainte de orice să îl confirme, iar scepticii înainte de orice să îl pună la îndoială. Însă această concentrare aproape exclusivă asupra primelor aproximativ cinci minute ale Învierii i-ar fi uluit pe cei mai timpurii învățători creștini. Când pretindeau că au văzut Învierea, ei nu pretindeau neapărat că au văzut chiar *acel* lucru. Unii o făcuseră, alții nu. Nu avea mai multă importanță decât oricare dintre celelalte iviri ale lui Iisus cel înviat — în afara importanței poetice și dramatice pe care o primesc întotdeauna începuturile. Ceea ce pretindeau ei era că fiecare dintre ei Îl întâlnise la un moment dat pe Iisus în timpul celor șase sau șapte săptămâni care au urmat după moartea Lui. Uneori par să fi fost singuri în acele împrejurări, însă o dată douăsprezece dintre ei L-au văzut împreună, iar cu o altă ocazie aproximativ cinci sute. Sf. Pavel arată că majoritatea dintre cei cinci sute încă trăiau atunci când a scris *Întâia Epistolă către Corinteni*, în circa 55 a.d.

„Învierea" la care ei au fost martori a fost, de fapt, nu actul de a se ridica din morți, ci starea de a fi înviat; o stare atestată, după cum

au susţinut ei, de întâlniri intermitente pe parcursul unei perioade limitate... Acest sfârşit al perioadei este important deoarece, după cum vom vedea, nu există nici o posibilitate de a izola doctrina Învierii de cea a Înălţării.

17 aprilie

Triumful lui Christos asupra Morţii

Următorul lucru de remarcat este că Învierea nu a fost privită ca fiind în primul rând, sau pur şi simplu, o dovadă a nemuririi sufletului. Astăzi ea este, desigur, deseori privită ca atare: am fost de faţă când cineva spunea că „importanţa Învierii este că ea dovedeşte că *supravieţuim*". O astfel de perspectivă nu poate fi nici un moment împăcată cu limbajul Noului Testament. Conform unei asemenea perspective, Christos nu ar fi făcut nimic mai mult decât ceea ce toţi oamenii fac atunci când mor; unica noutate ar fi că în cazul Lui ni s-a permis să fim martorii întâmplării. Însă în Scriptură nu există nici cea mai vagă sugestie că Învierea ar reprezenta o dovadă nouă a ceva ce se întâmpla *de fapt* dintotdeauna. Autorii Noului Testament vorbesc ca şi cum ceea ce a reuşit Christos ridicându-Se din morţi a fost primul eveniment de acest fel din întreaga istorie a universului. El semnifică „cele dintâi roade"[15], „izvoarele apelor vieţii"[16]. El a descuiat o uşă care fusese închisă chiar de la moartea celui dintâi om. El a stat faţă în faţă cu Regele Morţii, s-a luptat cu el şi l-a învins.

---

[15] Romani 8, 23 (*n. t.*).

[16] Apocalipsa lui Ioan 7, 17 (*n. t.*).

Totul este altfel acum pentru că El a făcut aceasta. Aici se află începutul Noii Faceri: un nou capitol în istoria cosmică a fost început.

18 aprilie

Învierea și „supraviețuirea"

Nu vreau să spun, desigur, că cei care au scris Noul Testament nu credeau în „supraviețuire". Din contră, erau atât de doritori să creadă în ea încât Iisus a trebuit în mai multe rânduri să-i convingă că nu este un spectru. Din cele mai vechi timpuri evreii, la fel ca multe alte neamuri, au crezut că omul posedă un „suflet", *Nefeș*, care se putea detașa de trup și care la moarte mergea într-o lume a umbrelor numită *Șeol*: un tărâm al uitării și al imbecilității unde nimeni nu mai chema numele lui Iehova, un tărâm pe jumătate ireal și melancolic asemenea unui Hades al grecilor sau unui Niflheim al vechilor scandinavi. De acolo, umbrele se puteau întoarce și le puteau apărea celor vii, cum făcuse umbra lui Samuel la porunca vrăjitoarei din En-Dor. În timpuri mult mai recente se ivise credința mai optimistă cum că cei drepți mergeau după moarte în „rai". Amândouă sunt doctrine ale „nemuririi sufletului", așa cum este ea înțeleasă de un grec sau de un englez de astăzi; iar amândouă sunt complet fără legătură cu povestea Învierii. Autorii privesc acest eveniment ca pe o absolută noutate. Este foarte limpede că ei nu cred că au fost bântuiți de vreun spectru din Șeol, nici că ar fi avut o viziune a unui „suflet" aflat în „rai". Trebuie clar înțeles că, în cazul în care cercetătorii psihicului ar reuși să demonstreze „supraviețuirea" și ar arăta că Învierea a fost un

exemplu de așa ceva, ei nu ar sprijini credința creștină ci ar infirma-o. Dacă nu s-ar fi întâmplat decât atât, „Evanghelia" originară ar fi fost neadevărată.

19 aprilie

Spiritualism și cercetarea psihică

Aș spune că amândouă credințele, dacă nu sunt întărite de altceva, îi vor părea omului modern foarte obscure și inoperante. Dacă am ști într-adevăr că Dumnezeu este drept, că ne-a destinat unor scopuri, că este conducătorul de oști într-o bătălie cosmică și că ceva fundamental depinde de felul în care ne comportăm în această bătălie, aceasta ar aduce o oarecare lumină în chestiune. Sau dacă, la fel, afirmațiile care pretind că vin din cealaltă lume ar avea într-adevăr accentul care *sugerează* o altă lume, dacă ar vorbi cu acea voce (cu care vorbesc chiar anumite religii reale inferioare) în fața căreia firea noastră muritoare este zguduită de groază sau de bucurie, și aceasta ar aduce lumină. Însă dumnezeul teismului minimal rămâne neputincios să trezească fie frică, fie iubire... Cât despre afirmațiile spiritiștilor... nu vreau să ofensez. Însă va putea oare chiar și cel mai convins mediu să pretindă că vreo propoziție venită pe această cale a ocupat vreodată un loc între cugetările memorabile ale omenirii, sau măcar că s-a apropiat ca forță de a înălța, întări sau îndrepta (ca să nu mai vorbim de vreo egalare) fie și de acele cugetări de rangul al doilea? Va nega cineva că marea majoritate a mesajelor venite de la spirite coboară în chip jalnic sub ceea ce s-a gândit și s-a spus mai bun chiar pe această lume?

20 aprilie

Înfățișările Mântuitorului înviat

Există, recunosc, anumite aspecte prin care Christos cel înviat se aseamănă cu „stafia" din tradiția populară. Ca o stafie El se „arată" și „se face nevăzut"; ușile încuiate nu sunt un obstacol pentru El. Pe de altă parte, El Însuși afirmă cu tărie că are un trup material (Luca 24, 39–40) și mănâncă pește fript. Acesta este momentul în care cititorul modern devine stingherit. Și devine și mai stingherit la cuvintele: „«Nu mă ține», i-a zis Iisus; «căci încă nu M-am suit la Tatăl Meu»" (Ioan 20, 17). Aceasta pentru că suntem, într-o oarecare măsură, pregătiți pentru voci și arătări. Însă ce este acel lucru care nu trebuie atins? Ce înseamnă vorbele despre „suirea" la Tatăl? Nu este El deja „cu Tatăl", în unicul sens care contează? Ce ar putea oare să însemne „a sui" decât o metaforă pentru *acel* lucru? Și dacă este adevărat, atunci de ce „încă nu S-a suit" El? Aceste stinghereli se nasc pentru că povestea pe care apostolii au avut-o de fapt de povestit începe în acest punct să contrazică povestea pe care noi o așteptăm și pe care suntem decișI dinainte să o vedem printre rândurile relatării lor.

Ne așteptăm ca ei să vorbească despre o viață renăscută care să fie pur „spirituală" în sensul negativ al termenului; folosim, adică, termenul de „spiritual" pentru a ne referi nu la ceea ce este, ci la ceea ce nu este. Avem în minte o viață care nu presupune o localizare, o istorie, un mediu înconjurător și nici un fel de element senzorial. De asemenea, în adâncul nostru, noi avem tendința de a trece peste *umanitatea* lui Iisus

cel înviat, de a-L concepe, după moarte, ca reîntorcându-Se pur şi simplu în Deitate, astfel încât Învierea nu ar fi nimic mai mult decât răsturnarea sau destrămarea Întrupării. Aşa stând lucrurile, orice menţiune a unui *trup* înviat ne nelinişteşte; ea ridică întrebări incomode.

21 aprilie

Christos cel înviat — nu o halucinaţie

Cât timp rămânem la vederile noastre despre un spiritualism negativ, nu se poate să fi crezut vreodată cu-adevărat în acel trup. Am crezut (fie că am recunoscut-o, fie că nu) că trupul nu a fost obiectiv; că a fost o aparenţă trimisă de Dumnezeu pentru a-i încredinţa pe discipoli de nişte adevăruri imposibil de comunicat altfel. Însă care adevăruri? Dacă adevărul ar fi că după moarte există o viaţă spirituală în sens negativ, o eternitate a experienţei mistice, ce mijloc de a induce mai uşor în eroare în privinţa acestui lucru am putea găsi decât apariţia unei forme umane care mănâncă peşte fript? Mai mult, într-o astfel de concepţie, trupul ar fi de fapt o halucinaţie. Iar orice teorie despre halucinaţie se prăbuşeşte în faţa faptului (care, dacă este inventat, este cea mai ciudată invenţie care a mijit vreodată în mintea omului) că în trei împrejurări diferite această halucinaţie nu a fost imediat recunoscută ca fiind Iisus (Luca 24, 13–31; Ioan 20, 15; 21, 4). Chiar dacă am admite că Dumnezeu a trimis o halucinaţie divină pentru a dezvălui adevăruri în care mulţi oameni credeau deja fără ea, care puteau fi dezvăluite mult mai uşor pe alte căi şi care ar fi

devenit cu siguranţă complet de nedesluşit pe această cale, nu ar trebui măcar să sperăm că El ar fi conturat măcar faţa respectivei halucinaţii *cum trebuie*? Este oare El, cel care a creat toate feţele, atât de nepriceput încât nu poate nici măcar reconstrui chipul Omului care a fost El Însuşi în aşa fel încât să poată fi recunoscut?

22 aprilie

Trupul nemuritor al Mântuitorului înviat

Documentele îl reprezintă pe Christos ca trecând după moarte (cum nu mai făcuse nimeni înaintea Lui) nu într-o existenţă pur — adică în chip negativ — „spirituală", nici într-o viaţă „naturală" aşa cum o cunoaştem noi, ci într-un fel de a trăi care îşi are propria lui Natură, nouă. El este înfăţişat ca retrăgându-se, şase săptămâni mai târziu, într-un alt mod de existenţă. Se spune — El spune — că merge „să ne pregătească un loc"[17]. Acest lucru înseamnă, din câte se pare, că El este pe cale să creeze acea Natură cu totul nouă care va furniza mediul sau condiţiile pentru firea Lui omenească glorificată şi, în El, pentru a noastră. Acest tablou nu este un lucru pe care să-l fi putut anticipa — deşi dacă el este mai mult sau mai puţin probabil şi filozofic din cauza acestui fapt este o altă chestiune. El nu este imaginea unei evadări din orice fel de Natură într-o viaţă necondiţionată şi total transcendentă. Este imaginea venirii pe lume a noii naturi a omului, şi a unei noi Naturi

[17] Ioan 14, 2 (*n. t.*).

în general. Trebuie, într-adevăr, să credem că trupul înviat este extrem de diferit de trupul muritor; însă existenţa, în acea nouă stare, a ceva care poate fi numit „corp" în deplinătatea sensurilor cuvântului implică nişte relaţii spaţiale cu totul noi şi, în perspectivă, un univers cu totul nou. Acesta este tabloul — nu unul al desfiinţării, ci unul al reînfiinţării. Vechiul câmp al spaţiului, timpului, materiei şi simţurilor trebuie plivit, arat şi semănat pentru o nouă recoltă. Poate că noi suntem sătui de acest vechi câmp; Dumnezeu nu este.

23 aprilie

Sfântul Gheorghe, patronul Angliei

Un atac serios la adresa basmului ca gen pentru copii vine din partea acelora care nu doresc ca ei să cunoască spaima... Cei care pretind că nu este bine să înspăimântăm copiii ar putea înţelege două lucruri. Ar putea înţelege (1) că nu trebuie să facem nimic care poate să-i insufle unui copil acele temeri patologice care te bântuie şi te fac neputincios, şi împotriva cărora curajul obişnuit este neputincios: *fobii*, de fapt... Sau (2) că trebuie să ne străduim să ţinem departe de mintea sa adevărul că s-a născut într-o lume a morţii, a violenţei şi a rănilor, a aventurii, a eroismului şi laşităţii, a binelui şi răului. Dacă ei înţeleg primul lucru, atunci sunt de acord cu ei; dar nu şi dacă îl înţeleg pe al doilea. Al doilea ar fi într-adevăr echivalent cu a da copiilor o impresie falsă şi a-i hrăni cu un escapism în sensul rău. Ideea de a educa astfel

o generaţie născută în epoca lui Ogpu[18] şi a bombei atomice are ceva ridicol în sine. Fiindcă este atât de probabil ca ei să se lovească de cruzi inamici, bine ar fi ca ei să fi auzit măcar de cavaleri neînfricaţi şi de curaj eroic... Ţinându-vă copilul la adăpost numai cu poveşti nevinovate despre aventuri copilăreşti, în care nu se întâmplă niciodată nimic alarmant, nu veţi reuşi să-i alungaţi spaimele, dar veţi reuşi să alungaţi tot ceea ce le poate înnobila sau le poate face suportabile. Aceasta pentru că în basme, laolaltă cu personajele fioroase, găsim mângâietori şi apărătorii imemoriali, personajele luminoase; iar personajele fioroase nu sunt numai fioroase, ci şi sublime. Ar fi bine ca nici un băieţel care aude, sau îşi închipuie că aude, vreun zgomot noaptea în pat să nu se înspăimânte niciodată. Dar dacă tot se înspăimântă, cred că este preferabil ca el să se gândească la uriaşi şi la balauri decât doar la nişte spărgători. Şi mai cred că Sf. Gheorghe, sau orice alt cavaler strălucitor în armură, este o alinare mai bună decât ideea de poliţie.

24 aprilie

Tot astfel vom învia
şi noi din morţi

Miracolele care s-au întâmplat deja sunt, desigur, după cum se spune atât de des în Sfânta Scriptură, primele roade ale acelei veri cosmice care se apropie cu paşi repezi. Christos a înviat; tot astfel vom învia şi noi din morţi. Sf. Petru

[18] Instituţie sovietică (1923–1934) de securitate a statului, precursoare a KGB-ului (*n. t.*).

întâmple în chiar cursul vieţii lor. Şi, ceea ce e şi mai rău, ei aveau un motiv, şi veţi fi desigur de acord că el este foarte jenant. Însuşi Dumnezeul lor le-a dat de înţeles acel lucru. El le-a împărtăşit iluzia, ba chiar a creat-o. Le-a spus cât se poate de deslușit: «nu va trece neamul acesta până nu se vor împlini toate aceste lucruri». Şi S-a înşelat. Este evident că nu ştia mai mult despre sfârşitul lumii decât oricine altcineva."

Acesta este cu siguranţă cel mai jenant verset din Biblie. Totuşi, cât de neliniştitor este şi că doar unsprezece cuvinte mai jos găsim afirmaţia „Cât despre ziua aceea, sau ceasul acela, nu ştie nimeni, nici îngerii din ceruri, nici Fiul, ci numai Tatăl." Unica manifestare a unei erori şi unica mărturisire a ignoranţei se ivesc una lângă alta. Nu trebuie să ne îndoim deloc că ele au fost împreună rostite de gura Mântuitorului Însuşi, nu au fost pur şi simplu aranjate astfel de către povestitor. Dacă povestitorul nu ar fi fost cu desăvârşire onest, el nu ar fi consemnat deloc acea mărturisire a ignoranţei; nu ar fi putut avea alt motiv să o facă decât o dorinţă de a spune întreg adevărul. Iar dacă, mai târziu, copiştii nu ar fi fost la fel de oneşti, nu ar fi păstrat niciodată acea profeţie (aparent) eronată referitoare la „neamul acesta", după ce trecerea timpului a arătat (aparenta) greşeală. Acest pasaj (Marcu 13, 30–32), împreună cu strigătul „Pentru ce M-ai părăsit?" (Marcu 15, 34), constituie împreună cea mai solidă dovadă că Noul Testament este un document istoric autentic. Evangheliştii posedă cea dintâi mare caracteristică a martorilor oneşti: ei pomenesc de fapte

care sunt, la prima vedere, dăunătoare pentru ceea ce afirmă ei.

26 aprilie

Vindecarea deplină a unei vechi boli

Haideţi să mărturisim că probabil nu există creştin în viaţă căruia să nu i se pară dificil să împace acele două lucruri care i s-au spus despre „rai" — pe de-o parte că este o viaţă întru Christos, o privire asupra chipului lui Dumnezeu, o adoraţie fără sfârşit, şi, pe de alta, că este o viaţă trupească. Atunci când părem că suntem cel mai aproape de o viziune a lui Dumnezeu în această viaţă, trupul pare aproape că nu îşi are rostul. Iar dacă încercăm să ne imaginăm viaţa noastră eternă ca pe una în trup (orice fel de trup), ne pomenim de obicei că o reverie vagă despre paradisuri platonice şi grădini ale Hesperidelor s-a substituit acelei perspective mistice pe care (şi pe bună dreptate, cred) o simţim a fi mai importantă. Însă dacă acea discrepanţă ar fi definitivă, ar însemna — ceea ce este absurd — că Dumnezeu a greşit de la bun început, când ne-a introdus spiritele în ordinea Naturii. Trebuie să conchidem că însăşi discrepanţa nu este decât una dintre acele dezordini pe care Noua Facere vine să le vindece. Faptul că trupul, şi cu el aşezarea în spaţiu, mişcarea şi timpul, par acum fără importanţă pentru cele mai înalte orizonturi ale vieţii spirituale este... un *simptom*. Spiritul şi Natura s-au împotrivit în noi unul alteia; aceasta este boala noastră.

27 aprilie

Raiul și sexualitatea

Litera și spiritul Scripturii, ca și a întregului creștinism, ne interzic să presupunem că viața de după Noua Facere va fi o viață sexuală; acest lucru ne silește însă imaginația să se mulțumească cu alternativa, dătătoare de lehamite, fie a unor trupuri care cu greu ar putea fi luate drept trupuri umane, fie a unui post perpetuu. În ceea ce privește postul, cred că felul nostru de a vedea lucrurile astăzi ar putea fi asemănat cu cel al unui copilandru care, după ce i se spune că actul sexual este cea mai înaltă plăcere a trupului, întreabă imediat dacă poți să mănânci și ciocolată în același timp. Când i se va răspunde „Nu", el va crede, poate, că lipsa ciocolatei este principala caracteristică a sexualității. În zadar îi spui că motivul pentru care iubiții prinși în extazul lor carnal nu se apucă să mănânce ciocolată este că ei au o preocupare mult mai bună. Băiatul știe ce e aceea ciocolată; el nu știe ce este acel lucru pozitiv care o exclude. Și noi suntem în aceeași situație. Știm ce e aceea viața sexuală; nu știm, cu excepția unor slabe scăpărări, ce este acea alternativă care, în Cer, nu va mai lăsa loc pentru așa ceva. Prin urmare, acolo unde ne așteaptă prisosul, noi ne temem că vom fi puși la post. Dacă negăm ideea că viața sexuală, așa cum o înțelegem noi în prezent, este parte a beatitudinii finale, nu este necesar, evident, să presupunem că va dispărea și diferența dintre sexe. Ceea ce nu mai este necesar pentru scopuri biologice putem presupune că va supraviețui de dragul plenitudinii. Sexualitatea este instrumentul

atât al virginității, cât și al virtuții conjugale; bărbaților și femeilor nu li se va cere să arunce armele pe care le-au folosit victorioși. Numai învinșii și dezertorii își aruncă săbiile. Învingătorii și le bagă în teacă și le păstrează. Cuvântul care ar descrie mai bine viața cerească nu este „asexuală", ci „trans-sexuală".

28 aprilie

Ne va *plictisi* oare Raiul?

Ideea noastră despre Rai presupune permanente negări: nu mâncare, nu băutură, nu sex, nu mișcare, nu voioșie, nu acțiune, nu timp, nu artă. Împotriva tuturor acestora, bineînțeles, așezăm o trăsătură pozitivă: vederea lui Dumnezeu și bucuria întru El. Iar pentru că acesta este un bine infinit, presupunem (cu dreptate) că el va atârna mai greu decât toate celelalte. Cu alte cuvinte, realitatea Viziunii Beatifice ar atârna, sau va atârna, infinit mai greu decât realitatea negațiilor. Însă poate oare ideea pe care ne-o facem astăzi despre ea să o răstoarne pe cea pe care ne-o facem astăzi despre toate acele lucruri? Aceasta este o cu totul altă chestiune. Pentru cei mai mulți dintre noi, în cea mai mare parte a timpului, răspunsul este „Nu". Cum stau lucrurile pentru marii sfinți și mistici nu pot ști. Însă pentru ceilalți, ideea acelei Viziuni este o extrapolare dificilă, precară și trecătoare pornind de la momente foarte rare și ambigue ale experienței noastre terestre, în timp ce ideea noastră despre avantajele naturale care vor fi negate este vie și persistentă, încărcată de amintirile unei vieți întregi, înrădăcinată în nervii și în mușchii noștri, deci și în imaginație.

Aşadar, trăsăturile negative au, ca să mă exprim astfel, un avantaj necinstit în orice competiţie cu cele pozitive. Mai rău, prezenţa lor viciază — cu atât mai mult cu cât încercăm mai hotărât să le suprimăm sau să le ignorăm — chiar şi slaba şi fantomatica idee asupra pozitivului pe care am putea-o avea. Excluderea avantajelor inferioare începe să ne pară că este caracteristica esenţială a avantajului superior. Simţim, chiar atunci când nu o spunem, că vederea lui Dumnezeu nu va veni să împlinească, ci să distrugă ceea ce suntem; această fantezie sumbră se află deseori chiar în spatele felului cum folosim nişte cuvinte precum „sfânt", „pur" sau „spiritual".

Nu trebuie să ajungem aici dacă ne stă în puteri să împiedicăm acest lucru. Trebuie să credem — şi în consecinţă să ne şi imaginăm într-un fel — că orice negaţie nu va fi decât reversul unei împliniri. Iar prin acest lucru trebuie să înţelegem tocmai împlinirea umanităţii noastre; nu transformarea noastră în îngeri, nici resorbirea în Deitate. Căci, deşi vom fi „asemenea îngerilor" şi vom fi făcuţi „una cu" Dumnezeul nostru, cred că aceasta înseamnă „asemenea după cum stă în firea oamenilor"; la fel ca nişte instrumente diferite care cântă aceeaşi arie, dar fiecare în felul său. Până unde va fi viaţa omului mântuit o viaţă a simţurilor, nu ştim. Însă presupun că va diferi de viaţa simţurilor pe care o cunoaştem aici, nu în felul în care uscăciunea diferă de apă sau apa de vin, ci în felul în care o floare diferă de un bulb sau o catedrală de schiţa unui arhitect.

29 aprilie

O fabulă despre o foarte probabilă greșeală de înțelegere

Haideți să ne imaginăm o femeie aruncată într-o temniță. Acolo ea aduce pe lume și crește un copil. Acesta se face mare fără să vadă altceva decât zidurile temniței, paiele de pe podea, precum și un mic petec de cer văzut printre gratii, care se află ele însele prea sus pentru a lăsa să se vadă și altceva decât cerul. Această nefericită femeie era pictoriță, iar când au închis-o ea a reușit să ia cu sine un bloc de desen și o cutie de culori. Fiindcă nu și-a pierdut niciodată speranța de a fi salvată, ea îl învață mereu pe fiul său despre lumea de afară, pe care el nu a văzut-o niciodată. Ea face acest lucru în mare măsură prin desene. Cu creionul ea încearcă să-i arate cum sunt câmpiile, râurile, munții, orașele și valurile pe țărm. El este un copil ascultător și se străduiește să o creadă atunci când ea îi spune că acea lume de afară este cu mult mai interesantă și mai plină de splendori decât tot ceea ce se găsește în temniță. Din când în când el reușește acest lucru. El face, vorbind în general, progrese satisfăcătoare până când, într-o zi, spune ceva care o face pe mama lui să rămână mută. Timp de un minut sau două ei nu se înțeleg unul pe altul. În sfârșit, ea începe să priceapă că în toți acești ani el a trăit cu o idee greșită.

— Doar n-ai crezut, de-abia mai suflă ea de uimire, că lumea reală este plină de linii desenate cu creionul?

— Ce? spune copilul. Nu sunt linii în creion?

Și imediat tot ceea ce își imagina el despre lumea exterioară lasă loc unui gol. Căci acele

linii, care erau singurul mijloc prin care şi-o putea reprezenta, au fost acum izgonite din reprezentare. El nu are nici cea mai vagă idee despre ce poate fi acel lucru care exclude liniile şi le face inutile, lucrul faţă de care ele nu reprezintă decât o transpoziţie — coroanele unduinde ale copacilor, lumina care dansează pe apa iazului, realităţile colorate şi tridimensionale care nu sunt îngrădite de contururi, ci îşi definesc formele în fiecare moment, cu o delicateţe şi complexitate pe care nici un desen nu le-ar putea reda vreodată. Copilul va rămâne sub impresia că lumea reală este întrucâtva mai puţin vizibilă decât desenele mamei sale. În realitate, ea nu are acele linii pentru că este incomparabil mai vizibilă.

La fel se întâmplă şi cu noi. „Noi ştim acum ce vom fi"; însă putem fi siguri că vom fi mai mult, nu mai puţin, decât am fost pe pământ. Experienţele noastre naturale (senzoriale, emoţionale şi imaginative) nu sunt nimic altceva decât acel desen, linii în creion pe o foaie plană de hârtie. Dacă ele vor dispărea în noua viaţă, vor dispărea numai în felul în care liniile trasate cu creionul dispar din peisajul real; nu aşa cum dispare lumina unei lumânări când o stingem, ci aşa cum dispare vederii acea lumină atunci când cineva ridică storurile, deschide obloanele, şi lasă să intre înăuntru văpaia soarelui înălţat.

30 aprilie

Un galop împreună cu Regele

Gândul care se ascunde în toată această spiritualitate negativă este în realitate unul care le este interzis creştinilor. Aceştia, mai mult decât

toţi oamenii, nu trebuie să-şi imagineze bucuria şi valoarea spirituală ca pe nişte lucruri care au nevoie să fie salvate sau ocrotite cu delicateţe de sub vârtejul timpului, spaţiului, materiei şi al simţurilor. Dumnezeul lor este Dumnezeul grâului, şi al untdelemnului, şi al vinului. El este Creatorul vesel. El s-a întrupat pe Sine. Sfintele Taine ne-au fost date. Nişte daruri spirituale ni se oferă numai cu condiţia să facem anumite gesturi ale trupului. După toate acestea, noi nu mai putem avea vreo îndoială reală asupra intenţiilor Sale. A ne da înapoi de la tot ce poate fi numit Natură, repliindu-ne în spiritualitatea negativă, este ca şi cum am fugi de cai în loc de a învăţa să călărim. Există loc din belşug în starea noastră actuală de pelerini (mai mult loc decât am dori cei mai mulţi dintre noi) pentru abstinenţă, pentru renunţare şi pentru înăbuşirea pornirilor noastre fireşti. Însă în spatele oricărui ascetism trebuie să stea gândul: „Cine oare ne va încredinţa nouă adevărata bogăţie dacă nu ni se poate încredinţa nici măcar bogăţia pieritoare?“ Cine îmi va încredinţa mie un trup spiritual dacă nu îl pot controla nici măcar pe acesta pământesc? Aceste trupuri mici şi pieritoare pe care le avem acum ne-au fost date aşa cum i se dă unui băiat un ponei. Trebuie să învăţăm să-l stăpânim; nu pentru ca într-o zi să nu mai fie nevoie să avem de a face cu cai, ci pentru ca într-o zi să putem călări fără să avem nevoie de şa, cutezători şi plini de bucurie, pe acei cai mai de soi, acei armăsari înaripaţi şi strălucitori, care zguduie pământul sub copite şi care poate ne aşteaptă cu nerăbdare chiar în acest moment, jucând pe loc şi nechezând în grajdurile Regelui. Nu că acel galop ar

avea vreo valoare dacă n-ar fi un galop împreună cu Regele; dar cum altfel — din moment ce El Însuşi Şi-a păstrat la Sine armăsarul — am putea să-L însoţim?

1 mai

Sf. Iosif Lucrătorul

„Fapte bune", la plural, este o expresie mult mai familiară creştinătăţii moderne decât „lucrare bună". Faptele bune sunt în principal pomenile sau „contribuţiile" în beneficiul parohiei. Ele au un înţeles foarte diferit de „lucrarea" cuiva. Iar faptele bune nu sunt neapărat şi o lucrare bună, după cum oricine poate vedea dacă inspectează unele dintre acele obiecte făcute pentru a fi vândute în bazaruri pentru scopuri caritabile. Acest lucru nu este conform exemplului pe care îl avem. Atunci când Mântuitorul a dat încă un rând de vin tuturor celor care erau prezenţi la o nuntă săracă, El făcea fapte bune. Dar totodată şi o lucrare bună; era un vin care chiar merita băut. La fel, nu ni se arată nicăieri că trebuie să neglijăm binele din „lucrarea", adică munca, noastră. Apostolul spune că trebuie nu numai să lucrăm, fiecare dintre noi, ci trebuie şi ca ceea ce producem prin lucrarea noastră să fie „bun".

Ideea de Bună Lucrare nu s-a stins cu totul în rândurile noastre, deşi nu este, mă tem, caracteristică în primul rând oamenilor credincioşi. Am întâlnit-o printre ebenişti, cizmari sau marinari. Nu are rost să încerci să iei ochii unor marinari cu vreun pachebot nou, doar pentru că este cea mai mare şi cea mai costisitoare navă care se află pe mare. Ei se uită după ceea

ce numesc „linii": prevăd cum are să se comporte într-o mare furtunoasă. Artiştii vorbesc şi ei despre Buna Lucrare; însă din ce în ce mai puţin. Încep să prefere cuvinte precum „semnificativ", „important", „contemporan" sau „îndrăzneţ". Acestea nu sunt, după mintea mea, simptome încurajatoare.

2 mai

Sf. Atanasie

Epitaful său este *Athanasius contra mundum* (Atanasie împotriva lumii). Noi suntem mândri că ţara noastră a stat dreaptă, şi nu o dată, împotriva întregii lumi. Atanasie a făcut la fel. El a luat partea doctrinei Trinităţii, „întreagă şi nepângărită", atunci când se părea că întreaga lume civilizată se prăbuşea din creştinism în religia lui Arie — una dintre acele religii „de bunsimţ" şi de sinteză care ni se recomandă cu atâta tărie astăzi şi care, atunci ca şi acum, număra printre adepţii săi fervenţi numeroşi oameni ai bisericii extrem de cultivaţi. Spre slava sa, nu a mers în spiritul timpului; răsplata lui este că pentru noi astăzi el a rămas, pe când timpul său, cum se întâmplă inevitabil cu toate timpurile, s-a dus.

Atunci când am deschis cartea sa *De incarnatione* pentru prima dată, am descoperit curând... că lecturam o capodoperă... Noi nu putem astăzi, recunosc, să ne însuşim întregul ei optimism. Nu putem să luăm înalta virtute a vieţii creştine şi curajul vesel, aproape batjocoritor, al martiriului creştin, drept dovadă a doctrinelor noastre cu marea siguranţă pe care Atanasie o consideră ca de la sine înţeleasă. Nu ştiu

cine poartă vina pentru această stare de lucruri, dar cu siguranţă nu Atanasie.

3 mai

Sfinţii Apostoli Filip şi Iacov

Suntem învăţaţi că însăşi Întruparea s-a săvârşit „nu prin transformarea divinităţii în carne, ci prin luarea omului în Dumnezeu"; prin ea, viaţa omenească devine vehiculul vieţii divine. Dacă Scripturile nu săvârşesc o transformare a cuvântului lui Dumnezeu în literatură, ci iau literatura şi o înalţă la rang de vehicul al cuvântului lui Dumnezeu, acest lucru nu este o anomalie...

Dacă Vechiul Testament este o literatură astfel „înălţată", transformată într-un vehicul a ceva care este deasupra omului, putem desigur să considerăm că greutatea sau complexitatea înţelesurilor care au fost puse în el nu are limite... Suntem, în principiu, legaţi de el de către Însuşi Mântuitorul. În acea binecunoscută călătorie către Emaus, El i-a certat pe cei doi ucenici pentru că nu au crezut în spusele profeţilor. Ei ar fi trebuit să cunoască din citirea Bibliei că, la venirea Sa, Cel Uns nu putea să se acopere cu slava Sa decât prin suferinţă. El explică apoi, începând de la „Moise" (adică de la pentateuh), toate acele pasaje din Vechiul Testament care erau „cu privire la El"[19]... Nu ştim — în orice caz, eu nu ştiu — care sunt toate acele pasaje. Putem fi destul de siguri însă cu privire la unul. Eunucul etiopian care l-a întâlnit pe Filip (Faptele Apostolilor 8, 27–38) citea din Isaia 53. El nu

[19] Luca 24, 27 (*n. t.*).

ştia dacă în pasajul respectiv profetul vorbea despre sine sau despre altcineva. Filip, răspunzându-i la întrebare, „i-a propovăduit pe Iisus". Răspunsul a fost, literalmente, „Isaia vorbeşte despre Iisus". Nu trebuie să ne îndoim că Filip dădea această interpretare cu împuternicire de la Însuşi Mântuitorul.

4 mai

Învierea noastră după trup

Învierea lui Lazăr este diferită de Învierea lui Christos Însuşi pentru că Lazăr, din câte putem cunoaşte, nu a fost înălţat la un nou mod de existenţă, mai dăruit cu har, ci doar întors la felul de viaţă pe care îl avusese până atunci. Înţelesul acestui miracol este că Acela care va învia toţi oamenii la învierea tuturor o face aici la scară redusă şi în cerc restrâns, precum şi într-un fel inferior — şi doar anticipativ. Căci simpla readucere în această lume a lui Lazăr este mai prejos, sub raportul slavei, de învierea Noii Umanităţi *glorioase* în acelaşi fel cum nişte vase din piatră sunt mai prejos de viţa verde şi roditoare, ori cinci pâini mici de orz mai prejos de acea mare arămie şi aurie, unduindă, a unei văi fertile gata de cules. Resuscitarea lui Lazăr, din câte putem să ne dăm seama, nu este decât o simplă răsturnare: o serie de schimbări care acţionează în direcţia opusă celei cu care am fost obişnuiţi dintotdeauna. La moarte, materia care a fost înainte organică începe să treacă lent înspre anorganic, pentru a fi în final împrăştiată şi folosită (parte a ei) de către alte organisme. Învierea lui Lazăr înseamnă procesul invers. Învierea tuturor înseamnă procesul

invers universalizat — o năvală a materiei înspre starea de organizare, la chemarea spiritelor care au nevoie de ea. Este probabil o fantezie prostească (nejustificată de cuvintele Sfintei Scripturi) că fiecare spirit își va recupera exact acele particule de materie peste care stăpânea odată. Mai întâi că acestea nu ar fi suficiente: trăim cu toții în niște costume de mâna a doua, iar în maxilarul meu există fără îndoială atomi care au servit multor oameni în afară de mine, multor câini, multor țipari, multor dinozauri. Nu mai puțin adevărat este și că integritatea trupurilor noastre, chiar în această viață de acum, nu constă în păstrarea aceloraşi particule. Făptura mea rămâne una, deși materia din ea se schimbă continuu. Sunt, din acest punct de vedere, precum o linie curbă a unei căderi de apă.

5 mai

Învierea simțurilor

Vechea imagine a sufletului care își reia în posesie cadavrul — care poate a fost aruncat în aer sau a fost deja de o veșnicie împrăștiat cu folos pe căile Naturii — este una absurdă. Ea nu este însă nici ceva care s-ar fi putut să decurgă din cuvintele Sfântului Pavel. Recunosc că dacă mă întrebi ce pun eu în locul ei, nu am de oferit decât speculații.

Principiul de dincolo de toate acele posibile speculații este acesta. Noi nu suntem, înăuntrul acestei doctrine, deloc preocupați de materia ca atare; de valuri, de atomi și de altele asemenea. Lucrul după care tânjește sufletul nostru este învierea simțurilor. Chiar și în această viață,

materia nu ar însemna nimic pentru noi dacă nu ar fi un izvor al senzaţiilor...

Însă nu vă grăbiţi să plecaţi cu ideea că atunci când vorbesc despre învierea trupului vreau să spun numai că morţii cei preafericiţi vor avea o excelentă memorie a experienţei lor senzoriale pe pământ. Vreau să spun exact pe dos: că memoria, aşa cum o avem noi acum, nu este decât o tulbure mostră, ba chiar un miraj, al puterii pe care sufletul, sau mai degrabă Christos în acel suflet (El S-a dus „să ne pregătească un loc"), o va exercita în viaţa de apoi. Ea nu va mai trebui să fie intermitentă. Mai presus de orice, nu va mai trebui să aparţină numai lăuntrului acelui suflet în care apare...

În prezent noi avem tendinţa să credem că sufletul se află oarecum „înăuntrul" trupului. Însă trupul îndumnezeit al învierii, aşa cum o gândesc eu — viaţa simţurilor ridicată din moartea ei —, va fi el cel dinăuntrul sufletului. Tot astfel cum nu Dumnezeu se află în spaţiu, ci spaţiul în Dumnezeu...

Nu vreau să spun că învierea trupului se va petrece dintr-o dată. Este foarte posibil ca acea parte a noastră să zacă în ghearele morţii, în timp ce sufletul nostru, cu tot cu intelect, să fie trimis către tărâmurile Postului, unde să ajuneze într-o spiritualitate gol-goluţă — o condiţie umană fantomatică şi imperfectă. Nu vreau să dau de înţeles prin aceasta că un înger ar fi o fantomă. Însă spiritualitatea gol-goluţă este conformă naturii sale; nu este însă, cred eu, conformă şi naturii noastre. (Un cal cu numai două picioare este schilod, însă nu şi un om cu două picioare.) Totuşi, ca urmare a acestui lucru, eu

pot să sper că ne vom întoarce şi ne vom recăpăta bogăţiile pe care le-am lăsat în urmă.

Apoi, noul pământ şi noul cer, aceleaşi şi totuşi diferite de acestea, se vor ridica în noi la fel cum noi ne-am ridicat întru Christos. Şi din nou, după cine ştie câţi eoni petrecuţi în acea tăcere şi în acel întuneric, păsările vor cânta şi păraiele vor susura, iar luminile şi umbrele se vor petrece peste dealuri, iar feţele prietenilor noştri vor râde către noi, recunoscându-ne cu uimire.

Presupuneri, firește, numai presupuneri. Dacă ele nu sunt adevărate, ceva şi mai bun va fi. Căci „ştim că atunci când Se va arăta El, vom fi ca El; pentru că Îl vom vedea aşa cum este"[20].

6 mai

Tărâmurile Postului: Purgatoriul

Sufletele noastre au *nevoie* de Purgatoriu, nu-i aşa? Nu ni s-ar frânge oare inima dacă Dumnezeu ne-ar spune:

— Adevărat, fiule, răsuflarea-ţi este grea iar zdrenţele îţi şiroiesc de noroi şi de necurăţenii, însă noi aici suntem milostivi şi nimeni nu te va dojeni pentru aceste lucruri, şi nici nu ne vom îndepărta de tine. Intri în sânul bucuriei?

Nu am răspunde noi oare:

— Îţi sunt rob preaplecat, Doamne, iar dacă nu Îţi este cu supărare, aş *prefera* să fiu mai întâi curăţat.

— Ar putea să doară, să ştii.

— Chiar şi aşa, Doamne.

---

[20] Ioan 3, 2 (*n. t.*).

Presupun că acest proces de purificare va trebui în mod firesc să se petreacă prin suferinţă. În parte prin tradiţie; în parte pentru că cea mai mare parte a binelui real care mi s-a făcut în viaţa mea a presupus suferinţă. Însă nu cred că suferinţa este scopul purgaţiei. Pot foarte bine să cred că oameni care nu sunt nici cu mult mai răi şi nici cu mult mai buni decât mine vor suferi mai puţin decât mine sau mai mult. „Fără nerozii despre merite." Tratamentul pe care-l vom primi va fi cel necesar, fie că acest lucru presupune foarte multă durere, fie că nu foarte multă.

Imaginea mea favorită asupra acestei chestiuni provine din scaunul dentistului. Sper că atunci când mi se va extrage dintele vieţii şi voi fi gata să-mi „vin în fire", o voce îmi va spune: „Clăteşte-ţi gura cu asta." *Acesta* va fi Purgatoriul.

7 mai

A Doua Venire

Există foarte multe motive pentru care creştinul modern, ba chiar teologul modern, va ezita să dea doctrinei celei de-A Doua Veniri a lui Christos greutatea cu care era ea privită de către înaintaşii noştri. Mi se pare însă imposibil să ne păstrăm, într-o formă cât de cât recognoscibilă, credinţa noastră în natura divină a lui Christos şi în adevărul revelaţiei creştine abandonând, sau chiar neglijând constant, acea Venire care ni s-a promis, sau cu care am fost ameninţaţi. „Şi iarăşi va să vină cu slavă, să judece viii şi morţii", grăieşte Crezul Apostolic. „Acest Iisus", au glăsuit îngerii în Faptele Apos-

tolilor, „va veni în acelaşi fel cum L-aţi văzut mergând la cer."[21] „Atunci", a spus Însuşi Mântuitorul (în acele cuvinte care deschideau calea crucificării), „vor vedea pe Fiul omului... venind pe norii cerului."[22] Dacă aceasta nu este o parte integrantă a credinţei care le-a fost dată odinioară sfinţilor, nu ştiu ce poate fi...

Mulţi ocolesc această doctrină ca reacţie împotriva acelei şcoli de gândire asociată cu marele nume al doctorului Albert Schweitzer[23]. Conform acelei şcoli, învăţăturile lui Christos în ceea ce priveşte întoarcerea Lui şi sfârşitul lumii — ceea ce teologii numesc „apocaliptica" Sa — reprezintă însăşi esenţa mesajului Lui... Prin urmare, din frica de a nu cădea în acea extremă se naşte o tendinţă de a apăsa pe pedala de piano acolo unde şcoala lui Schweitzer a aşezat unele accente prea tari.

În ceea ce mă priveşte, detest reacţiile şi nu am încredere în ele, nu numai în ceea ce priveşte religia, ci în orice lucru. Luther a dat cu siguranţă dovadă de foarte mult bun-simţ atunci când a comparat omenirea cu un beţiv care, după ce a căzut de pe cal pe partea dreaptă, cade de pe el pe partea stângă. Sunt convins că cei care consideră că mesajul lui Christos se găseşte în întregime în apocaliptica Lui se înşală. Însă un lucru nu dispare — şi nici măcar nu este discreditat — pentru că cineva a vorbit despre el în chip exagerat. El rămâne exact acolo unde a fost. Unica diferenţă este că dacă el a fost

---

[21] Faptele Apostolilor 1, 11 (*n. t.*).

[22] Matei 24, 30 (*n. t.*).

[23] Albert Schweitzer (1875–1965), teolog şi filozof german, laureat al Premiului Nobel. A examinat Noul Testament din perspectivă eschatologică (*n. t.*).

şi atâtea lucruri ar fi întrerupte. Poate că urma să vă căsătoriţi luna următoare, poate că urma să vi se mărească salariul; poate că sunteţi pe punctul de a face o mare descoperire ştiinţifică; poate că puneţi la punct mari reforme sociale şi politice. Doar un Dumnezeu bun şi înţelept nu ar putea fi atât de nerezonabil încât să curme toate acestea? Nu *chiar* acum, în orice caz!

10 mai

Piesa pe care a scris-o Dumnezeu

Credem astfel pentru că presupunem tot timpul că ştim despre ce este vorba în piesă. Nu ştim. Nu ştim nici măcar dacă suntem în Actul I sau în Actul V. Nu ştim cine sunt personajele principale şi cine sunt cele secundare. Autorul o ştie. Publicul, în cazul în care există vreun public (dacă îngerii şi arhanghelii şi toţi cei care locuiesc în Cer umplu parterul şi stalurile), ar putea avea o vagă idee. Însă noi, care nu vedem niciodată piesa din exterior şi nu întâlnim niciodată alte personaje decât acea minoritate care „apare" în aceleaşi scene ca şi noi, necunoscând deloc viitorul şi informaţi foarte imperfect asupra trecutului, nu putem şti în care moment urmează să vină sfârşitul. Putem fi siguri că va veni atunci când îi va fi timpul să vină, dar ne pierdem timpul degeaba dându-ne cu presupusul când are să aibă loc. Putem fi siguri că are o semnificaţie, dar nu o putem vedea. Când totul se va sfârşi, poate că ni se va spune. Ni se dau motive să presupunem că Autorul va avea ceva de spus fiecăruia dintre noi despre rolul jucat. A-l juca bine este ceea ce contează infinit de mult.

Doctrina celei de-A Doua Veniri nu trebuie, prin urmare, respinsă pe motiv că ea intră în conflict cu mitologia modernă preferată de noi. Ea trebuie, din chiar acest motiv, cu atât mai mult preţuită şi mult mai frecvent transformată într-un subiect de meditaţie. Ea este medicamentul de care avem cel mai mult nevoie în starea în care ne aflăm.

11 mai

Preziceri despre A Doua Venire

Mulţi oameni găsesc că este dificil să creadă în acest mare eveniment fără să încerce să-i ghicească data, sau măcar fără să adopte cu titlul de certitudine data pe care i-o oferă primul şarlatan ori primul isteric. Dacă ar fi să scriem istoria tuturor acestor explozii de preziceri ar fi nevoie de o carte, şi ce carte tristă, sordidă şi tragicomică ar mai fi şi aceea! O astfel de prezicere circula atunci când Sf. Pavel îşi scria cea de-a doua epistolă către tesaloniceni. Cineva le spusese că „Ziua Domnului ar fi şi venit chiar"[24]. Acest lucru avea, din câte putem deduce, rezultatul pe care îl au de obicei astfel de preziceri; oamenii leneveau şi se ţineau de nimicuri. Una dintre cele mai faimoase preziceri a fost cea a bietului William Miller, în 1843. Miller (pe care îl consider a fi fost un fanatic onest) a datat A Doua Venire la an, la zi şi chiar la minut. O cometă sosită chiar la ţanc a hrănit o iluzie colectivă. Mii de oameni au aşteptat venirea Mântuitorului la miezul nopţii de 21 martie şi au purces spre case pentru a lua un mic dejun

[24] 2 Tesaloniceni 2, 2 (*n. t.*).

întârziat în dimineaţa zilei de 22, în zeflemelele unui beţiv.

Evident, nimeni nu ar dori să mai spună ceva care să redeştepte o astfel de isterie în masă. Nu trebuie niciodată să vorbim cu persoane simple şi excitabile despre „Ziua Domnului", fără a sublinia iarăşi şi iarăşi deplina imposibilitate de a face vreo prezicere. Trebuie să încercăm să le arătăm acestora că respectiva imposibilitate este chiar o parte esenţială a doctrinei. Dacă nu crezi cuvintele Mântuitorului, de ce ai crede în venirea Lui? Iar în cazul în care crezi în acestea, nu trebuie oare să alungi de la tine, în chip deplin şi pentru totdeauna, orice speranţă de a data acea Venire? Învăţăturile Lui despre acest subiect au constat, foarte limpede, din trei afirmaţii: (1) El se va întoarce negreşit; (2) nu ne este dat să putem afla când va fi această Venire; (3) prin urmare, trebuie să fim pregătiţi să-L întâmpinăm în orice clipă.

12 mai

Trebuie să fim pregătiţi în orice clipă

Tocmai pentru că nu putem prevedea momentul, trebuie să fim gata oricând. Mântuitorul a repetat această concluzie practică iarăşi şi iarăşi; este ca şi cum promisiunea Întoarcerii ar fi fost făcută numai de dragul acestei concluzii. Vegheaţi, vegheaţi, aceasta este povara pe care ne-o aşază pe umeri sfatul Lui. Eu voi veni precum un hoţ. Nu veţi vedea, vă asigur în modul cel mai solemn, nu Mă veţi vedea atunci când Mă voi apropia. Dacă gospodarul ar fi ştiut când avea să vină hoţul, ar fi fost pregătit pen-

tru el. Dacă servitorul ar fi știut când avea să vină acasă stăpânul lui, nu ar fi fost găsit beat în bucătărie. Însă nu au știut. La fel și noi. Prin urmare, trebuie să fim pregătiți în orice clipă. Morala este fără doar și poate suficient de simplă. Școlarul nu știe ce parte a lecției sale din Vergiliu va trebui să traducă; din acest motiv, el trebuie să fie pregătit să traducă *orice* pasaj. Santinela nu știe când postul său va fi atacat de un inamic, nici când va veni un ofițer în inspecție; din acest motiv, el trebuie să rămână treaz *tot* timpul. Întoarcerea este cu desăvârșire imposibil de prevăzut. Vor fi războaie și zvonuri despre războaie și despre tot felul de catastrofe, așa cum sunt tot timpul. Lucrurile vor fi, în acest sens, firești, până la ceasul la care cerurile se vor deschide precum un rulou de pergament. Nu poți să ghicești care va fi acesta. Dacă ai putea, unul din principalele scopuri pentru care ni s-a prezis Venirea ar fi zădărnicit. Iar scopurile lui Dumnezeu nu sunt atât de ușor de zădărnicit. Ar trebuie să ne închidem urechile dinainte la orice ne-ar putea spune vreun William Miller al viitorului. Nebunia fie și de a-l asculta este aproape egală cu nebunia de a-l crede. El *nu are cum* să știe acel lucru pe care pretinde, sau crede, că îl știe.

13 mai

Iubirea și teama

Doctrina celei de-A Doua Veniri ar fi un eșec, pentru ceea ce ne privește pe noi aici, dacă nu ne-ar face să înțelegem că, în orice moment din fiecare an al existenței noastre, întrebarea lui

Donne „Și dac-acest prezent este noaptea trecut-a lumii?" este la fel de relevantă.

Uneori am fost forțați să ne punem această întrebare de către cineva care dorea să deștepte în noi frica. Nu cred că în acest fel trebuie ea utilizată. Într-adevăr, aceasta nu înseamnă că aș fi nici pe departe de acord cu cei care cred că orice teamă religioasă este sălbatică și degradantă și pretind ca ea să fie izgonită din viața spirituală. Iubirea perfectă, o știm, izgonește teama. Însă același efect îl au și alte lucruri — ignoranța, alcoolul, patima, îngâmfarea și prostia. Este foarte de dorit ca să înaintăm cu toții către acea perfecțiune a iubirii în care să nu mai simțim teama; însă în același timp este foarte puțin de dorit ca, până când vom ajunge în acel stadiu, să lăsăm drum liber oricărui agent inferior care ne poate alunga acea teamă. Obiecția față de orice încercare de a menține un tremur perpetuu la gândul celei de-A Doua Veniri este, în opinia mea, una foarte diferită: ea nu are, cu siguranță, sorți de izbândă. Teama este o emoție; este aproape imposibil — chiar și fizic — să menții vreo emoție foarte mult timp. O stare de excitație perpetuă în speranța celei de-A Doua Veniri este imposibilă din același motiv. Sentimentul de criză, de orice tip, este prin însăși esența lui trecător. Sentimentele vin și pleacă, iar atunci când vin din ele se poate stoarce bun folos; ele nu pot alcătui dieta noastră spirituală regulată.

14 mai

Sf. Apostol Matei

În primele zile ale creștinismului, un „apostol" era în primul rând un om care susținea că

este martor ocular al Învierii. La numai câteva zile după Răstignire, când doi candidaţi au fost propuşi pentru a umple golul lăsat de trădarea lui Iuda, argumentul ambilor a fost că Îl cunoscuseră personal pe Iisus, atât înainte cât şi după moartea Lui, şi că puteau oferi mărturii directe despre Înviere atunci când s-ar fi adresat lumii din afară (Faptele Apostolilor 1, 22). Câteva zile mai târziu, Sf. Petru, rostind prima predică din istoria creştinătăţii, vine cu aceeaşi afirmaţie: „Dumnezeu a înviat pe Acest Iisus, şi noi toţi [creştinii] suntem martori ai lui" (Faptele Apostolilor 2, 32). În prima *Scrisoare către Corinteni*, Sf. Pavel îşi bazează aspiraţia sa către apostolat pe acelaşi argument: „Nu sunt eu apostol? N-am văzut eu pe Iisus, Domnul nostru?"[25]

După cum sugerează acest argument, să propovăduieşti creştinismul însemna în primul rând să propovăduieşti Învierea... Învierea, şi consecinţele ei, însemnau „Evanghelia", sau veştile bune pe care creştinii le aduceau; ceea ce numim noi „evanghelii", naraţiunile despre viaţa şi moartea Domnului Iisus, au fost scrise mai târziu pentru a fi de folos acelora care acceptaseră deja *Evanghelia*. Ele nu constituiau în nici un sens baza creştinismului; au fost scrise pentru cei deja convertiţi... Nimic nu ar putea fi mai greşit din punct de vedere istoric decât să selectăm anumite spuse ale lui Christos din Evanghelii şi să le privim ca pe un dat, iar restul Noului Testament ca pe o construcţie ridicată pe acestea. Primul fapt din istoria creştinismului este constituit de un număr de oameni care spun că au văzut Învierea. Dacă ei ar fi murit

---

[25] 1 Corinteni 9, 1 (*n. t.*).

fără a reuși să facă pe nimeni altcineva să creadă această „Evanghelie", nici una dintre evangheliі nu ar fi fost scrisă.

15 mai

Și dac-acest prezent este
noaptea trecut-a lumii?

Ceea ce este important nu este ca noi să ne temem (sau să sperăm) tot timpul că va veni Sfârșitul, ci să ne amintim tot timpul acest lucru, să luăm seama tot timpul la el. O analogie ar putea fi de folos aici. Un om de șaptezeci de ani nu trebuie să simtă tot timpul apropierea morții sale (cu atât mai puțin să vorbească tot timpul despre ea); însă un om înțelept de șaptezeci de ani ar trebui să ia seama tot timpul la aceasta. Ar fi o prostie să-și facă planuri care ar presupune încă douăzeci de ani de viață; ar fi o prostie criminală să nu-și facă — ba chiar să nu-și fi făcut cu mult timp înainte — testamentul. Acum, ceea ce moartea este pentru fiecare om, A Doua Venire este pentru întregul neam omenesc. Cu toții credem, presupun, că un om trebuie să „stea strâmb și să judece drept" cu privire la viața sa proprie, trebuie să-și aducă aminte cât de scurtă, de precară, de trecătoare și de provizorie este ea; trebuie să nu își lege toată inima de nici un lucru care se va sfârși atunci când i se va sfârși și viața. Lucrul de care creștinilor moderni le este mai greu să-și aducă aminte este că întreaga viață a omenirii pe acest pământ este și ea precară, trecătoare, provizorie.

16 mai

Moartea lui Lazăr

Lumea, cunoscând cum toate investiţiile noastre reale se află dincolo de mormânt, ar putea să se aştepte ca noi să fim mai puţin preocupaţi decât alţii de ceea ce se numeşte îndeobşte Gândul Înalt şi să ne spună că „moartea nu contează"; însă „noi nu avem asemenea pretenţii" şi îl urmăm pe Acela care a stat şi a plâns la mormântul lui Lazăr — desigur, nu pentru că ar fi fost îndurerat că Maria şi Marta plângeau, şi ar fi deplâns lipsa lor de credinţă (deşi unii interpretează astfel), ci pentru că moartea, pedeapsa păcatelor, este chiar mai îngrozitoare în ochii Lui decât într-ai noştri. Natura pe care El a creat-o ca Dumnezeu, natura pe care El Şi-a însuşit-o ca Om, se aşternea dinaintea Lui în toată ticăloşia sa; o duhoare spurcată, hrană pentru viermi. Deşi avea să o învie o clipă mai târziu, El a plâns de ruşine... Dintre toţi oamenii, noi sperăm cel mai mult de la moarte; însă nimic nu ne va împăca cu — ei bine, cu ceea ce este în ea *contra naturii*. Ştim că nu am fost făcuţi pentru ea; ştim cum s-a strecurat ea în destinul nostru ca un intrus; şi ştim şi Cine a învins-o. Din moment ce Mântuitorul nostru a înviat, cunoaştem că, la un anumit nivel, ea este un inamic deja dezarmat; însă din moment ce cunoaştem şi că natura este la rândul ei creaţia lui Dumnezeu, nu ne putem opri să luptăm împotriva morţii care o desfigurează, la fel cum luptăm împotriva oricărui alt lucru care o întinează, împotriva durerii şi a sărăciei, a barbariei şi a ignoranţei. Dat fiind că iubim altceva

mai mult decât această lume, iubim şi această lume mai mult decât cei care nu cunosc o alta.

17 mai

Moartea

La fel cum sinuciderea este expresia tipică a spiritului stoic, iar lupta a celui războinic, martiriul rămâne mereu suprema întruchipare şi desăvârşire a creştinismului. Această mare faptă a fost iniţiată pentru noi, a fost dusă până la capăt în numele nostru, ne-a fost dată ca exemplu de urmat, şi a fost comunicată, într-un chip de neconceput, tuturor credincioşilor de către Christos pe Golgota. Acolo, gradul Morţii acceptate merge până la ultimele limite ale imaginabilului şi trece, poate, dincolo de ele; nu numai sprijinul firesc, ci chiar prezenţa Tatălui, pentru care se face sacrificiul, părăseşte victima, dar supunerea în faţa voii lui Dumnezeu nu şovăie, deşi El însuşi o „părăseşte"...

Creştinismul ne învaţă că teribila sarcină a fost deja, într-un sens, îndeplinită pentru noi — că mâna unui învăţător o sprijină pe a noastră în timp ce încercăm să desenăm dificilele litere şi că scrierea noastră nu trebuie să fie decât o „copie", nu originalul însuşi. Mai mult, acolo unde alte sisteme expun întreaga noastră natură morţii (precum în renunţarea budistă), creştinismul nu pretinde decât să ne îndreptăm o *greşeală de direcţie* existentă în firea noastră şi nu porneşte nici o gâlceavă, precum Platon, împotriva trupului ca atare, nici împotriva elementelor psihice din alcătuirea noastră. Iar sacrificiul, în ipostaza lui supremă, nu ni se pretinde defel. Mărturisitorii la fel ca şi martirii sunt salvaţi,

iar unii bătrâni de a căror stare de grație cu greu ne putem îndoi par să fi ajuns la cei șaptezeci de ani ai lor surprinzător de ușor. Sacrificiul lui Christos este repetat, sau imitat, în rândul celor care-L urmează, în grade diferite, începând cu cel mai crud martiriu și până la un abandon de bunăvoie al țelurilor personale, ale cărui semne exterioare nu se disting prin nimic de roadele obișnuite ale cumpătării și ale „dulcii cumințenii". Cauzele unei asemenea distribuții nu îmi sunt cunoscute; însă din punctul nostru de vedere, de aici ar trebuie să fie limpede că problema reală nu este de ce suferă unii oameni smeriți, pioși și credincioși, ci de ce unii *nu* o fac. Domnul nostru Însuși, vă veți aminti, a explicat mântuirea celor care sunt fericiți pe această lume numai trimițând la atotputernicia de necercetat a lui Dumnezeu.

18 mai

Verdictul lui Dumnezeu

Unii moderni vorbesc ca și cum îndatoririle față de posteritate ar fi unicele îndatoriri pe care le-am avea. Nu îmi pot imagina un om care să privească cu mai multă groază Sfârșitul decât un revoluționar conștiincios care și-a justificat — sincer, într-un sens — cruzimile și nedreptățile pe care le-a abătut asupra a milioane dintre contemporanii săi prin binefacerile pe care speră să le aducă generațiilor viitoare: generații care, cum i se revelează acum într-o teribilă clipă, nu aveau să existe niciodată. Atunci el își va vedea masacrele, procesele trucate, deportările, ca fiind toate în chip indelebil reale, o parte esențială, partea lui, la acea dramă care tocmai

s-a sfârşit; în timp ce Utopia viitoare nu a fost niciodată altceva decât o fantezie.

Administrarea frenetică de panacee lumii poate fi desigur curmată de reflecţia că „acest prezent" ar putea fi „noaptea trecut-a lumii"; lucrarea aşezată pentru viitor, în limitele moralităţii şi prudenţei obişnuite, nu va fi curmată. Căci ceea ce urmează este Judecata: fericiţi sunt cei pe care ea îi găseşte trudind la acel lucru pentru care au chemare, fie că aceasta înseamnă să dea de mâncare la porci, fie că înseamnă conceperea de planuri judicioase prin care omenirea s-ar salva de la un mare rău o sută de ani mai târziu. Cortina a căzut acum într-adevăr. Acei porci nu vor fi în realitate niciodată hrăniţi, marea campanie împotriva Sclaviei Albe sau a Tiraniei Guvernamentale nu va apuca niciodată să se vadă victorioasă în fapt. Nu are importanţă: ai fost la post atunci când a venit Inspecţia.

Strămoşii noştri au avut obiceiul de a folosi cuvântul „Judecată" în acest context ca şi cum ar fi însemnat pur şi simplu „pedeapsă"; de aici expresia cunoscută: „s-a abătut judecata asupra sa". Cred că am putea uneori să ne reprezentăm mai viu acea realitate luând judecata în sensul său strict: nu ca pe o sentinţă sau ca pe o recompensă, ci ca fiind Verdictul. Într-o zi (şi „dac-acest prezent este noaptea trecut-a lumii?") un verdict absolut corect — o critică perfectă, dacă doriţi — se va da acelui lucru pe care fiecare dintre noi îl reprezintă.

19 mai

Judecata de Apoi

Ea va fi o judecată infailibilă. Dacă va fi favorabilă nu vom avea nici o teamă, iar dacă va

fi nefavorabilă nici o speranţă că ea ar putea fi greşită. Nu doar că vom crede, ci chiar vom şti, vom şti, dincolo de orice îndoială şi cu toate fibrele fiinţei noastre îngrozite sau fericite, că suntem exact aşa cum s-a pronunţat Judecătorul: nici mai mult, nici mai puţin, şi nici altfel. Poate chiar ne vom da seama că, într-un fel de-abia întrezărit, am fi putut şti acest lucru de la bun început. Vom şti, şi la fel va şti întreaga făptură: strămoşii noştri, părinţii noştri, soţii sau soţiile noastre, copiii noştri. Adevărul de nerostit şi (atunci) de la sine înţeles despre fiecare va fi cunoscut tuturor.

Nu găsesc că tablourile care înfăţişează catastrofe materiale — acel semn venit din nori, acele ceruri care se dau la o parte desfăşurându-se ca un pergament — ne ajută la fel de mult ca ideea simplă despre Judecată. Nu putem fi mereu tulburaţi. Putem, posibil, să ne antrenăm în aşa fel încât să ne punem tot mai des întrebarea cum va arăta acel lucru pe care îl spunem sau îl facem (sau nu îl facem) în fiecare moment la vremea când lumina irezistibilă se va abate asupra lui, inundându-l; acea lumină atât de diferită de lumina de pe acest pământ — şi totuşi, chiar acum, noi ştim destul de multe despre ea pentru a o lua în consideraţie. Femeile se confruntă uneori cu problema de a judeca la o lumină artificială cum va arăta o rochie la lumina zilei. Acest lucru seamănă foarte mult cu problema noastră, a tuturor: cum să ne îmbrăcăm sufletele nu pentru luminile electrice ale lumii în care trăim, ci pentru lumina zilei din lumea de dincolo. Rochia cea bună este cea care va face faţă acelei lumini. Căci acea lumină va dura mai mult.

20 mai

Divorțul dintre Rai și Iad

Blake a scris despre Mariajul dintre Rai şi Iad. Dacă eu am scris despre Divorţul lor, nu a fost pentru că m-aş crede un oponent demn de luat în seamă pentru un geniu atât de mare, nici măcar pentru că aş fi cât de cât sigur că ştiu ce a vrut el să spună. Ci pentru că, într-un sens sau în altul, încercarea de a realiza acel mariaj este una perenă. Încercarea porneşte de la credinţa că realitatea nu ne înfăţişează niciodată alegeri cu totul de neevitat de tipul „ori-ori"; că oricine are îndemânare, răbdare şi (mai presus de toate) suficient timp poate găsi întotdeauna un fel de a împăca ambele alternative; că simpla dezvoltare sau ajustare, sau rafinare va transforma cumva răul în bine fără să fim solicitaţi să respingem în mod definitiv şi complet ceva ce ne-ar plăcea să păstrăm. Această credinţă o consider a fi o greşeală dezastruoasă. Nu îţi poţi duce cu tine tot bagajul în toate călătoriile; într-o călătorie pe care o faci s-ar putea chiar ca mâna ta dreaptă şi ochiul tău drept să se numere printre lucrurile la care să fi nevoit să renunţi. Nu trăim într-o lume în care toate drumurile să fie raze ale unui cerc şi unde toate, dacă mergem pe ele suficient de mult timp, să ne conducă, pe acest principiu, tot mai aproape, întâlnindu-se în centru; trăim mai degrabă într-o lume în care orice drum, după câteva mile, se desparte în două, şi fiecare dintre cele două iarăşi în două, iar la fiecare răscruce trebuie să luăm o decizie. Chiar şi la nivel biologic, viaţa nu este asemenea unui râu, ci asemenea unui copac. Ea nu se îndreaptă către unitate, ci se

depărtează de ea, iar făpturile se distanţează tot mai mult una de alta pe măsură ce devin mai desăvârşite. Binele, pe măsură ce prinde contur, devine tot mai diferit nu numai de rău, ci şi de alte feluri de bine.

21 mai

Răul nu se poate „transforma" în bine

Nu cred că toţi cei care aleg nişte drumuri rele pier; însă salvarea lor constă în a fi repuşi pe drumul cel bun. O adunare greşită poate fi corectată; însă numai dacă te întorci până când descoperi greşeala şi o refaci din acel punct, niciodată dacă mergi pur şi simplu *mai departe*. Răul poate fi desfăcut, însă nu se poate niciodată „transforma" în bine. Timpul nu îl vindecă. Vraja trebuie desfăcută, puţin câte puţin, „cu mormăieli de-a-ndoaselea cu puteri dezlegătoare" — sau deloc. Ne aflăm încă pe domeniul lui „ori-ori". Dacă insistăm să păstrăm Iadul (sau chiar şi pământul), nu vom vedea Raiul; dacă acceptăm Raiul, nu vom fi în stare să păstrăm nici chiar cele mai mici şi mai intime amintiri din Iad. Cred, desigur, că orice om care ajunge în Rai va descoperi că ceea ce a abandonat (chiar smulgându-şi ochiul drept) nu a fost pierdut; că sâmburele a ceea ce căuta el cu adevărat chiar şi în dorinţele sale cele mai depravate va fi acolo, mai mult decât ar fi putut spera, aşteptându-l în „Ţinuturile de Sus". În acest sens, va fi adevărat să spunem despre cei care şi-au încheiat călătoria (dar nu şi pentru ceilalţi) că binele este totul iar Cerul este pretutindeni. Însă noi, aflaţi la celălalt capăt al drumului, nu trebuie

să încercăm să anticipăm acea viziune retrospectivă. Dacă o vom face, vom cădea foarte probabil în acel revers şi în acea închipuire falsă şi dezastruoasă conform căreia totul este bun iar pretutindeni este Cerul.

Însă ce rămâne de spus despre pământ, veţi întreba? Oricine dintre noi va descoperi în cele din urmă, cred eu, că pământul nu este un loc foarte distinct. Cred că pământul, dacă este ales în dauna Cerului, se va dovedi a fi fost, de la bun început, numai o zonă din Iad; şi tot el, dacă este pus după Cer, se va dovedi a fi fost, tot de la bun început, o parte a Cerului însuşi.

22 mai

Un episcop din Iad întâlneşte un prieten din Rai

Am văzut un altul dintre acei Oameni Luminoşi care purta o conversaţie cu o umbră. Era acea umbră dolofană cu o voce afectată... şi părea să poarte ochelari.

— Dragul meu, sunt încântat să te întâlnesc, îi spunea aceasta Spiritului, care era gol şi aproape orbitor de alb. Vorbeam cu bietul tău tată deunăzi şi ne întrebam unde eşti.

— Nu l-ai adus cu tine? Spuse celălalt.

— Păi, nu. Stă foarte departe de staţia de autobuz şi, ca să fiu total onest, în ultima vreme a devenit cam excentric... O, Dick, n-am să uit niciodată unele dintre conversaţiile pe care le-am avut. Sper că ţi-ai schimbat puţin părerile de atunci. Deveniseşi destul de îngust la minte către sfârşitul vieţii tale. Dar fără doar şi poate că ţi-ai lărgit din nou vederile.

— Ce vrei să spui cu asta?

— Păi, este clar acum, nu-i aşa, că nu prea aveai dreptate. Dragul meu, doar ajunseseşi să crezi că există Rai şi Iad în sens literal!

— Şi n-am avut dreptate?

— O, într-un sens spiritual, fără doar şi poate. Eu încă mai cred în ele în acest fel. Încă mai caut, dragul meu, Împărăţia. Dar nimic superstiţios sau mitologic...

— Iartă-mă. Unde îţi închipui că te-ai aflat până acum?

— O, am înţeles. Vrei să spui că acel oraş cenuşiu, cu eterna lui promisiune a unei dimineţi (trebuie cu toţii să ne hrănim cu speranţă, nu-i aşa?), cu spaţiul lui pentru progres infinit, este, într-un sens, Raiul, numai să avem ochi să îl vedem? Este o idee frumoasă.

— Nu vreau să spun deloc asta. Este oare posibil ca tu să nu ştii unde ai fost?

— Acum că aduci vorba, nu cred că îl numim vreodată în vreun fel. Cum numeşti tu acel loc?

— Noi îl numim Iad.

— Nu este nevoie de un astfel de limbaj, dragul meu. Poate că nu sunt foarte ortodox, în sensul pe care îl dai tu cuvântului, însă eu cred că aceste lucruri trebuie discutate simplu, serios şi cu respect.

— Să discuţi despre Iad *cu respect*?... Te-ai aflat în Iad; deşi, dacă nu te întorci, îl poţi numi Purgatoriu.

23 mai

Episcopul îi pune întrebări prietenului său

— Continuă, dragul meu... Fără îndoială că îmi vei spune de ce am fost trimis acolo.

— Dar nu știi? Ai mers acolo pentru că ești un apostat...

— Dick, este nedemn de tine să vorbești așa. Ce vrei să sugerezi?

— Prietene, nu sugerez nimic. Vezi tu, eu *știu* acum. Hai să vorbim deschis. Noi nu am ajuns la opiniile noastre într-un chip cinstit. Ne-am găsit pur și simplu în contact cu un anumit curent de idei și am plonjat în el pentru că părea modern și cu șanse de succes... Când oare, în întreaga noastră viață, ne-am confruntat noi cinstit, în singurătate, cu singura întrebare de care depindea totul: dacă, la urma urmelor, Supranaturalul nu ar exista? Când am opus noi o singură clipă rezistență pierderii credinței noastre?

— Dacă prin asta intenționezi să schițezi geneza teologiei liberale în general, eu îți răspund că nu este decât o calomnie. Vrei să sugerezi că oameni precum...

— Nu am nimic de face cu nici o generalitate. Nici cu vreun alt om decât cu tine și cu mine... Știi că amândoi jucam cu niște zaruri măsluite. Nu *vroiam* ca cealaltă parte să aibă dreptate. Ne temeam de salvaționismul brut, de ruptura de spiritul timpului, de ridicol și (mai presus de toate) de temeri și speranțe spirituale adevărate.

— Sunt departe de a nega că tinerii pot face greșeli. Ei pot fi foarte ușor influențați de módele zilei în materie de gândire. Însă nu se pune aici problema condițiilor în care ne formăm opiniile. Important este că ele erau opiniile mele oneste, sincer exprimate.

— Desigur. După ce ne-am lăsat în voia sorții, fără să opunem rezistență, fără să ne rugăm, acceptând orice solicitare pe jumătate conștientă

din partea dorinţelor noastre, am ajuns la un punct în care nu mai credeam în Credinţă. Exact în acelaşi fel, un om gelos, care se lasă în voia sorţii şi nu se opune impulsurilor sale, ajunge la un punct în care crede minciunile care i se spun despre cel mai bun prieten al său; un beţiv ajunge la un punct în care (preţ de o clipă) crede în mod sincer că un pahar în plus nu-i va face nici un rău. Credinţele sunt sincere în sensul că ele se petrec sub forma unor evenimente psihologice în mintea omului respectiv. Dacă asta înţelegi tu prin sinceritate, ele sunt sincere, şi tot astfel erau şi ale noastre. Însă greşelile care sunt sincere în acest fel nu sunt nevinovate.

24 mai

Episcopul este chemat să intre în Cer

— Ei bine, planul tău are atenţia mea. Mă voi gândi la el. Voi avea însă nevoie, desigur, de unele asigurări... Aş dori o garanţie că mă vei duce într-un loc unde voi găsi o mai largă sferă de utilitate — şi un câmp mai mare de desfăşurare pentru talentele cu care m-a înzestrat Dumnezeu —, precum şi o atmosferă a libertăţii de a interoga — pe scurt, toate acele lucruri pe care le înţelegem prin civilizaţie şi, ăă, viaţă spirituală.

— Nu, spuse celălalt. Nu îţi pot promite nici unul dintre aceste lucruri. Nici o sferă a utilităţii: nu este nevoie de tine acolo în nici un fel. Nici un câmp mai mare de desfăşurare pentru talentele tale: numai iertare pentru că le-ai pervertit. Nici o atmosferă a libertăţii de a interoga,

pentru că locul unde vreau să te aduc nu este unul al întrebărilor ci al răspunsurilor, unde vei vedea faţa lui Dumnezeu.

— A, însă trebuie să interpretăm cu toţii aceste frumoase cuvinte în felul care ne este propriu! Pentru mine nu există răspuns definitiv. Vântul liber al interogaţiei trebuie *întotdeauna* să continue să sufle prin intelect, nu este adevărat? „Dovedeşte totul"... să călătoreşti cu speranţă este mai bine decât să ajungi.

— Dacă acest lucru ar fi adevărat, şi s-ar şti că este adevărat, cum ar putea cineva să călătorească cu speranţă? Nu ar exista nimic la care să speri...

— Sugestia că eu ar trebui la vârsta mea să mă întorc la simpla interogaţie faptică a copilăriei este, evident, absurdă. În orice caz, acea concepţie despre gândire ca bazată pe întrebări şi răspunsuri nu se aplică decât faptelor reale. Întrebările religioase şi speculative se află desigur la un alt nivel...

— Oare nu crezi nici măcar că El există?

— Există? Ce înseamnă existenţa? Ţii morţiş să te referi la o realitate de un fel static şi gata făcut care doar se află, ca să mă exprim aşa, „acolo" şi căreia mintea noastră nu trebuie decât să i se conformeze. Aceste mari mistere nu pot fi abordate în acest fel. Dacă ar exista aşa ceva (nu este nevoie să mă întrerupi, dragul meu), sincer, nu m-ar interesa. Nu ar avea nici o semnificaţie *religioasă*. Dumnezeu, pentru mine, este ceva pur spiritual. Spiritul dulceţii, al luminii şi al toleranţei — şi, ăă, Dick, al servituţii. Nu trebuie să uităm aceasta, înţelegi tu.

25 mai

Episcopul se hotărăşte

— Fericirea, dragul meu Dick, spuse Umbra placid, fericirea, aşa cum vei ajunge să înţelegi când vei fi mai în vârstă, se întâlneşte pe drumul datoriei. Apropo... Cerule! Aproape că uitasem. E clar că nu pot veni cu tine. Trebuie să fiu înapoi vinerea viitoare să citesc o comunicare. Avem o mică Societate Teologică acolo jos. O, da! Avem parte de o viaţă intelectuală abundentă. Poate că nu de cea mai înaltă calitate. Observ că există o oarecare slăbire a concentrării — o oarecare confuzie mentală. Acesta este locul unde pot fi de un oarecare folos. Există chiar regretabile gelozii... Nu ştiu de ce, însă oamenii par să se stăpânească mai puţin decât înainte. Totuşi, nu trebuie să ne aşteptăm la prea mult de la natura umană. Simt că pot să fac un lucru grozav în rândurile acelor oameni. Dar nu m-ai întrebat despre ce este comunicarea mea! Iau textul despre cum creştem ca să ajungem până la statura lui Christos şi dezvolt o idee care sunt convins că are să te intereseze. Arăt cum oamenii uită întotdeauna că Iisus (aici Umbra face o plecăciune) era un om încă relativ tânăr atunci când a murit. El şi-ar fi depăşit unele dintre opiniile sale anterioare, înţelegi, dacă ar fi trăit. Şi ar fi putut să o facă, dacă ar fi dat dovadă de mai mult tact şi de răbdare. Am să-i cer auditoriului meu să se gândească care ar fi fost concepţiile sale de maturitate. O întrebare profund interesantă. Ce Creştinism diferit am fi avut noi dacă Întemeietorul ar fi ajuns la statura sa deplină! Voi încheia arătând cum acest lucru adânceşte semnificaţia Răstignirii.

Simţim pentru prima dată ce dezastru a fost ea: ce pierdere tragică... o traiectorie atât de promiţătoare curmată în faşă. O, chiar trebuie să pleci? De fapt, şi eu trebuie. La revedere, dragul meu. A fost o mare plăcere. Extrem de stimulatoare şi de mobilizatoare...

Umbra a dat din cap şi i-a zâmbit Spiritului cu un zâmbet larg, clerical — sau cu cea mai bună aproximare a unui astfel de zâmbet care se putea închipui din nişte buze atât de lipsite de substanţă — iar apoi i-a întors spatele fredonând încetişor doar pentru sine „Cetate a Domnului, cât de largă şi de îndepărtată".

26 mai

Ghidul lui Lewis despre bine şi rău

— Fiule, spuse el, tu nu poţi în starea în care te afli să înţelegi eternitatea... Însă poţi să obţii o imagine aproximativă a ei dacă îţi zici că atât binele, cât şi răul, atunci când au ajuns la împlinirea lor, devin retroactive... Acesta este lucrul greşit înţeles de către oameni. Ei spun despre o suferinţă care se petrece în timp: „Nici o fericire viitoare nu o va putea compensa", neştiind că Cerurile, odată atinse, vor acţiona în sens invers şi vor transforma chiar şi acel chin în slavă. În timp ce despre vreo plăcere păcătoasă ei spun: „Lasă-mă numai să păstrez *aceasta* şi voi suporta consecinţele"; ei nici nu visează cum se va întinde osânda veşnică în sens invers, tot mai adânc în trecutul lor, şi cum va contamina plăcerea acelui păcat. Amândouă procesele încep chiar înainte de moarte. Trecutul omului bun începe să se schimbe astfel încât păcatele

sale iertate şi nenorocirile rememorate îmbracă veşmintele Cerului; trecutul omului rău se conformează deja răutăţii lui şi numai dezolarea îl umple. Din acest motiv, la sfârşitul tuturor lucrurilor... cei Fericiţi vor spune: „Noi nu am trăit niciodată în altă parte decât în Cer", iar cei Pierduţi: „Noi am fost în Iad dintotdeauna". Şi amândouă părţile vor grăi adevărul.

27 mai

Despre cârtire

— Toată greutatea de a înţelege Iadul provine de la faptul că acel lucru care trebuie înţeles este atât de aproape de a fi Nimic. Însă veţi fi avut cu toţii experienţe... Totul începe cu o dispoziţie cârtitoare, faţă de care tu însuţi ai încă o distanţă; poate că ţi-o critici ţie însuţi. Apoi tot tu însuţi, într-un moment de disperare, chemi poate acea dispoziţie, o îmbrăţişezi. Te căieşti şi ieşi din nou din ea. Însă va veni poate o zi în care nu îţi mai stă în puteri să faci acest lucru. Atunci nu va mai exista nici un *tu însuţi* care să-ţi critice dispoziţia, nici chiar să se bucure de ea, ci numai cârtirea care o ia mereu de la capăt, ca o maşină.

28 mai

Tirania „sensibilităţii"

Nu am pretins noi oare niciodată că am fi „lezaţi" în sentimentele noastre sensibile şi delicate (naturile superioare cum este a noastră sunt atât de vulnerabile) atunci când invidia, vanitatea nesatisfăcută sau voinţa de afirmare frustrată era adevărata noastră problemă?

Astfel de tactici au deseori succes. Ceilalţi renunţă. Renunţă nu pentru că nu ar şti care este de fapt problema noastră, ci pentru că au ştiut-o prea bine de foarte mult timp, iar acel balaur poate fi trezit, acel schelet poate fi scos din dulap, numai cu preţul primejduirii întregii relaţii pe care o au cu noi. Ea are nevoie de o operaţie pe care ei ştiu că nu am suporta-o niciodată. Şi astfel câştigăm; trişând. Însă această nedreptate este simţită extrem de profund. Într-adevăr, ceea ce se numeşte îndeobşte „sensibilitate" este cel mai puternic motor al tiraniei domestice, uneori o tiranie care ţine o viaţă întreagă. Cum trebuie să procedăm în cazul altora nu sunt sigur; însă trebuie să fim fără milă la prima sa apariţie în noi înşine.

29 mai

Poţi fi fericit atunci când unii îl resping pe Dumnezeu?

— Unii oameni spun pe pământ că pierderea definitivă a unui singur suflet dă de ruşine întreaga bucurie a celor care sunt mântuiţi.

— Vezi bine că nu este aşa.

— Simt că într-un fel aşa ar trebui să fie.

— Vorbele astea par foarte miloase la prima vedere; însă vezi ce se ascunde în spatele lor.

— Ce?

— Pretenţia ca celor incapabili de iubire şi celor care se condamnă singuri să li se permită să şantajeze universul; ca până când ei consimt să fie fericiţi (în condiţiile impuse de ei), nimeni din univers să nu mai cunoască bucuria; ca a lor să fie suprema putere; ca Iadul să aibă drept de *veto* asupra Raiului.

— Nu știu ce vreau, Doamne.

— Fiule, fiule, trebuie să fie ori una, ori alta. Fie să vină ziua când bucuria învinge și toți cei care provoacă nefericire să nu o mai poată răspândi; fie ca aceia care provoacă nefericire să poată, acum și pururea, să distrugă în ceilalți fericirea pe care o resping în ei înșiși. Știu că sună nobil să spui că nu accepți nici o mântuire care lasă fie și o singură făptură afară în întuneric. Însă ai grijă la acest sofism dacă nu vrei să faci dintr-o vulpe în fața unor struguri pe care nu-i ajunge tiranul universului.

30 mai

Mila

— Însă ar îndrăzni cineva să spună — este îngrozitor să spui așa ceva — că Mila va trebui vreodată să moară?

— Trebuie să faci diferența. Lucrarea Milei va trăi pentru totdeauna; însă patima Milei nu. Patima Milei, patima pe care doar o suferim, durerea care îi împinge pe oameni să îngăduie ceea ce nu poate fi îngăduit și să lingușească atunci când ar trebui să rostească adevărul, Mila care le-a răpit multor femei fecioria și multor oameni de stat cinstea — aceea va să piară. Ea a fost folosită ca armă de către oamenii răi împotriva celor buni: arma lor va fi sfărâmată.

— Și ce este celălalt fel — lucrarea?

— Ea este o armă aflată de cealaltă parte. Ea sare mai repede ca gândul de la locul cel mai înalt la cel mai de jos pentru a aduce vindecare și bucurie, oricare ar fi prețul pe care ea însăși îl plătește. Ea schimbă întunericul în lumină și răul în bine. Însă, oricâte lacrimi viclene

ar plânge Iadul, nu va impune binelui tirania răului. Orice boală care se lasă vindecată va fi vindecată; însă nu vom spune că albastrul este galben pentru a face plăcere celor care insistă să mai aibă icter și după aceea, nici nu vom face din grădina lumii o grămadă de băligar pentru a face plăcere unora care nu suportă mirosul trandafirilor.

31 mai

La sfârșit nu există decât două feluri de oameni

La sfârșit nu există decât două feluri de oameni — cei care spun Domnului: „Facă-Se voia Ta" și cei cărora Dumnezeu le spune, într-un sfârșit: „Facă-se voia *ta*." Toți cei care sunt în Iad îl aleg. Fără această alegere conștientă nu ar putea exista nici un Iad. Bucuria nu-i va fi refuzată vreodată nici unui suflet care-o dorește serios și statornic. Cei care caută găsesc. Celor care bat li se va deschide.

1 iunie

Alegerea

Pe când zăcea el așa, încă incapabil și poate nedoritor să se ridice, îi trecu prin minte că în cărțile unor vechi filozofi și poeți pe care îi citise însăși vederea diavolilor se număra printre cele mai mari chinuri ale Iadului. Până atunci i se păruse a fi doar o fantezie bizară. Și totuși (vedea el acum), chiar și copiii au mai multă minte: nici unui copil nu i-ar veni greu să înțeleagă că ar putea să existe un chip a cărui simplă privire ar însemna o nenorocire fără seamăn.

Copiii, poeţii şi filozofii avuseseră dreptate. La fel cum există un Chip deasupra tuturor lumilor a cărui simplă privire este o fericire de nestrămutat, dedesubtul tuturor lumilor aşteaptă un alt chip, simplul fapt de a-l zări aducând cu sine o nefericire din care nimeni nu şi-ar mai putea reveni vreodată. Şi deşi păreau să existe, şi chiar existau, o mie de cărări pe care un om putea umbla prin lume, nu se afla una singură care să nu ducă mai devreme sau mai târziu fie la viziunea beatifică, fie la cea mizerifică.

2 iunie

Povara slavei

La sfârşit, acel Chip care este bucuria sau teroarea întregului univers trebuie să se întoarcă asupra fiecăruia dintre noi, cu o expresie sau cu cealaltă, conferind o slavă ce nu poate fi exprimată în cuvinte sau pricinuind o ruşine care nu va putea fi niciodată lecuită sau mascată. Am citit într-un periodic zilele trecute că lucrul cel mai important ar fi felul în care ne gândim la Dumnezeu. Pe Însuşi Dumnezeu, nu acesta este! Felul în care Dumnezeu Se gândeşte la noi nu este numai mai important, ci infinit mai important. Într-adevăr, felul în care ne gândim la El nu are nici o importanţă decât în măsura în care are legătură cu felul în care El Se gândeşte la noi. Stă scris că vom „sta înaintea" Sa, că ne vom înfăţişa, că vom fi inspectaţi. Slava care ni se promite este promisiunea, aproape incredibilă şi posibilă numai prin lucrarea lui Christos, ca unii dintre noi, ca oricare dintre noi am alege acest lucru cu tot dinadinsul, să supravieţuiască acestui examen, să primească aprobarea

lui Dumnezeu, să Îl bucure. A-L bucura pe Dumnezeu... a fi un ingredient adevărat al fericirii divine... a fi iubit de Dumnezeu, nu doar obiect al milei Sale, ci a-L bucura la fel cum un artist se bucură când își contemplă opera sau un tată când își contemplă fiul — pare imposibil, pare o povară sau o greutate a slavei pe care gândurile noastre de-abia o pot purta. Și totuși așa este.

3 iunie

Cerul

Am fost plămădiți pentru Domnul. Numai fiind într-un fel asemenea Lui, numai fiind o manifestare a frumuseții Sale, a binevoirii Sale iubitoare, a înțelepciunii sau a bunătății Sale a putut trezi în noi dragostea vreun Iubit sau Iubită pământeană. Nu înseamnă că i-am iubit pe aceștia prea mult, ci că nu am înțeles foarte bine care era lucrul pe care îl iubeam. Nu înseamnă că ni se va cere să ne depărtăm de ei, obișnuiții noștri cei atât de dragi, pentru a îmbrățișa un Străin. Atunci când vom vedea Chipul lui Dumnezeu vom ști că l-am cunoscut dintotdeauna. El a fost părtaș la toate experiențele noastre de iubire inocentă, le-a creat, le-a întreținut și le-a mișcat clipă de clipă din interior. Tot ceea ce era iubire adevărată în ele aparținea, chiar și pe pământ, cu mult mai deplin Lui decât nouă, iar nouă ne aparținea doar pentru că era a Lui mai întâi. În Cer nu vor exista chinuri sufletești, nici datoria de a ne depărta de Iubiții noștri pământeni. În primul rând pentru că o vom fi făcut-o deja; ne vom fi depărtat de la portrete către Original, de la pârâiașe către

Fântână, de la creaturile pe care El le-a făcut să inspire iubire către Însăşi Iubirea. Dar în al doilea rând pentru că urmează să descoperim în El toate acele lucruri pe care le-am iubit. Iubindu-L pe El mai mult decât pe ele le vom iubi mai mult decât o facem acum.

4 iunie

Doctrina Iadului

Nu există doctrină pe care aş exclude-o mai bucuros din creştinism decât aceasta, dacă mi-ar sta în putinţă. Dar ea are sprijinul deplin al Scripturilor, şi în special pe cel al cuvintelor rostite de Mântuitorul Însuşi; creştinismul a susţinut-o dintotdeauna; în plus, are şi sprijinul raţiunii. Dacă se joacă un joc, trebuie să fie posibil să îl şi pierzi. Dacă fericirea unei făpturi stă în renunţarea de sine, nimeni nu poate transpune în fapt această renunţare decât ea însăşi (deşi mulţi o pot ajuta în acest proces), iar ea poate refuza să o facă. Aş plăti un preţ oricât de mare ca să pot spune cu dreptate: „Toţi vor fi salvaţi". Însă raţiunea mea ripostează: „Fără voia lor, sau cu ea?" Dacă spun „Fără voia lor", detectez imediat o contradicţie; cum ar putea supremul act voluntar de renunţare de sine să fie involuntar? Dacă spun „Cu voia lor", raţiunea îmi răspunde „Cum, dacă *nu vor* să se dea bătuţi?"

Afirmaţiile lui Iisus despre Iad, asemenea tuturor afirmaţiilor Lui, se adresează conştiinţei şi voinţei noastre, iar nu curiozităţii noastre intelectuale. În momentul în care ne-au chemat să acţionăm, convingându-ne de o îngrozitoare posibilitate, ele au făcut probabil tot ceea ce au fost menite să facă; iar dacă întreaga lume ar

fi alcătuită din creştini convinşi nu ar fi nevoie să se mai spună un singur cuvânt despre acest subiect. Aşa cum stau lucrurile însă, această doctrină este una din principalele motive pentru care creştinismul este atacat ca fiind barbar, iar bunătatea lui Dumnezeu este pusă la îndoială. Ni se spune că este o doctrină detestabilă — şi, într-adevăr, şi eu o detest din fundul sufletului — şi ni se aduce aminte de tragediile care au fost iscate în viaţa umană ca urmare a credinţei în ea. De celelalte tragedii, care decurg din lipsa de credinţă în ea, ni se spune mai puţin.

5 iunie

Nu putem fi mai milostivi decât Dumnezeu

Haideţi să încercăm să fim cinstiţi cu noi înşine. Imaginaţi-vă un om care a ajuns să aibă bogăţie sau putere printr-un şir neîntrerupt de trădări şi cruzimi, exploatând în scopuri pur egoiste impulsurile nobile ale victimelor sale, râzând tot timpul de naivitatea lor; care, după ce a ajuns pe astfel de căi să aibă succes, se foloseşte de el pentru satisfacerea patimii carnale şi a urii şi îşi pierde în cele din urmă şi ultima brumă de onoare tâlhărească când îşi trădează propriii complici, luând în râs ultimele lor tresăriri de dezamăgire nedumerită. Să mai presupunem apoi că face toate aceste lucruri nu (cum ne place să ne imaginăm) chinuit de remuşcări sau chiar de îndoieli, ci mâncând ca un şcolar şi dormind ca un sugar sănătos — un om voios, cu obraji rumeni, fără nici o grijă pe lumea aceasta, cu o încredere, rămasă până la sfârşit

de nezdruncinat, că el este singurul care a descoperit răspunsul la ghicitoarea vieţii, că Dumnezeu şi omul sunt nişte proşti pe care i-a păcălit, că felul lui de viaţă este plin de succes, de satisfacţii, şi complet invulnerabil. Trebuie în acest punct să fim precauţi. Cel mai mic abandon în faţa patimii pentru răzbunare este un păcat mortal. Caritatea creştină ne sfătuieşte să facem toate eforturile pentru a converti un astfel de om; să preferăm convertirea pedepsei, chiar punându-ne în primejdie vieţile, poate chiar şi sufletele; să o preferăm infinit. Însă nu aceasta este problema. Presupunând că el nu *vrea* să fie convertit, ce destin în lumea cea eternă poţi considera că i se cuvine? Poţi într-adevăr să doreşti ca un astfel de om, *rămânând ceea ce este* (şi trebuie să aibă posibilitatea să o facă dacă are liber-arbitru), să fie întronat pentru eternitate în fericirea lui prezentă — să fie mai departe, pentru eternitate, cu desăvârşire convins că şi-a bătut joc de toţi şi de toate?

6 iunie

Iadul

Pretenţia ca Dumnezeu să ierte un astfel de om câtă vreme el rămâne ceea ce este se bazează pe confuzia dintre a trece cu vederea şi a ierta. A trece cu vederea un rău înseamnă pur şi simplu a-l ignora, a te purta cu el ca şi cum ar fi bun. Însă iertarea trebuie să fie nu doar oferită, ci şi acceptată, dacă este să fie completă: un om care nu îşi acceptă nici o vinovăţie nu poate accepta nici o iertare...

Sunt gata să cred că damnaţii au, într-un fel, succes, fiind rebeli până la capăt; că uşile

Iadului sunt încuiate *pe dinăuntru*. Nu vreau să spun că umbrele nu ar *vrea* să iasă din Iad, în acel fel vag în care omul invidios „dorește" să fie fericit; însă cu siguranță că ele nu au nici măcar voința necesară pentru primele stadii, preliminare, ale renunțării de sine, singurul mijloc prin care un suflet poate răzbate până la bine. Ele se bucură perpetuu de oribila libertate pe care au cerut-o și sunt, prin urmare, sclavi ai propriei lor voințe; la fel cum cei fericiți, ascultând necontenit cu umilință, străbat veșnicia devenind din ce în ce mai liberi.

Până la urmă, răspunsul dat tuturor acelora care obiectează față de doctrina Iadului este el însuși o întrebare: „Oare ce Îi cereți lui Dumnezeu?" Îi cereți să șteargă cu buretele păcatele trecute ale acelora și să le dea, cu orice preț, o nouă șansă, netezind toate dificultățile și acordându-le un sprijin miraculos? Dar El a făcut deja acest lucru, pe Golgota. Să îi ierte? Ei nu vor să fie iertați. Să îi lase în pace? Vai, mă tem că tocmai asta face El.

7 iunie

Nu există oameni *obișnuiți*

Nu este lucru de glumă să trăiești într-o societate laolaltă cu posibili zei și zeițe, să îți aduci aminte că până și persoana cea mai anostă și mai puțin interesantă cu care s-ar putea întâmpla să schimbi o vorbă va fi, poate, într-o zi, o făptură pe care ai fi foarte tentat să-o venerezi dacă ai vedea-o acum, după cum la fel de bine poate deveni o oroare și o putreziciune cum ai întâlni acum, dacă ai ghinionul, numai într-un coșmar. Cât este ziua de lungă ne ajutăm unii

pe alţii, într-o măsură mai mare sau mai mică, să ajungem la una sau la alta dintre aceste destinaţii. În lumina acestor posibilităţi copleşitoare, cu toată veneraţia şi circumspecţia care se cade să le întovărăşească, ar trebui noi să ne purtăm în toate raporturile dintre noi, toate prieteniile, toate iubirile, tot jocul şi toată politica. Nu există oameni *obişnuiţi*. Nu aţi stat niciodată de vorbă cu un simplu muritor. Naţiunile, culturile, artele, civilizaţiile — acestea sunt muritoare, iar viaţa lor faţă de a noastră este precum a unui ţânţar. În tot acest timp însă, noi ne spunem glumele unor nemuritori, lucrăm cot la cot cu ei, îi luăm în căsătorie, îi bruftuluim şi îi exploatăm — orori fără moarte sau măreţii eterne. Acest lucru nu înseamnă că trebuie să fim mereu solemni. Trebuie să ne amuzăm. Însă amuzamentul nostru trebuie să fie de felul (care este de fapt şi cel mai vesel) care există între oameni care s-au luat de la bun început în serios unii pe alţii — fără impertinenţe, aere de superioritate sau îngâmfare. Iar milostenia noastră trebuie să fie o iubire reală şi costisitoare, cu un simţ profund al păcatelor în ciuda cărora îl iubim pe păcătos — nu doar acea toleranţă sau indulgenţă care parodiază iubirea la fel cum impertinenţa parodiază amuzamentul. După însăşi Sfânta Taină, aproapele tău este obiectul cel mai sfânt care ţi se înfăţişează simţurilor. Iar dacă este vorba de aproapele tău creştin, el este sfânt în aproape acelaşi fel, pentru că şi în el Christos *vere latitat* — slăvitorul şi slăvitul, şi Însăşi Slava — se află ascuns în adevăr.

8 iunie

Iubirea-dar și Iubirea-nevoie

„Dumnezeu este iubire", spune Sfântul Ioan. Atunci când am vrut prima dată să scriu această carte [*The Four Loves — Cele patru iubiri*], am crezut că maxima sa îmi va pune la dispoziție o cărare extrem de netedă care să străbată întregul subiect. Am crezut că voi fi în stare să spun că iubirile omenești merită numele de iubire numai întrucât ele seamănă cu acea Iubire care este Dumnezeu. Prima distincție pe care am făcut-o a fost, așadar, între ceea ce am numit Iubire-dar și Iubire-nevoie. Exemplul tipic de Iubire-dar ar fi acea iubire care îl împinge pe om să muncească, să facă planuri și să economisească pentru viitoarea bunăstare a familiei sale, știind că va muri înainte să o împărtășească sau să o vadă; cât despre cel de-al doilea tip, el ar fi acel lucru care îl face pe copilul singur sau speriat să dea fuga în brațele mamei sale.

Nu încăpea nici o îndoială în privința cărui tip era mai aproape de Iubirea Însăși. Iubirea divină este Iubirea-dar. Tatăl dă tot ceea ce este și ce are El Fiului. Fiul se dă pe Sine în loc Tatălui, și Se dă lumii, iar pentru lume Tatălui, dând astfel în același timp lumea (în El însuși) înapoi Tatălui.

Și ce oare, pe de altă parte, ar putea să semene mai puțin cu orice concepție pe care am nutri-o despre viața lui Dumnezeu decât Iubirea-nevoie? El nu duce lipsă de nimic, însă Iubirea-nevoie pe care o încercăm noi este, după cum a văzut Platon, „fiica Sărăciei". Ea este reflexia fidelă în conștiință a firii noastre adevărate. Ne naștem nevolnici. Imediat ce devenim

conştienţi pe de-a-ntregul, descoperim singurătatea. Avem nevoie de alţii fizic, emoţional, intelectual; avem nevoie de ei dacă este să cunoaştem ceva, chiar şi pe noi înşine.

9 iunie

Dumnezeu — unicul care *dăruieşte* cu adevărat

Orice creştin ar fi de acord că sănătatea spirituală a unui om este direct proporţională cu iubirea lui pentru Dumnezeu. Dar iubirea omului pentru Dumnezeu, pornind de la însăşi natura situaţiei sale, trebuie să fie întotdeauna într-o mare măsură, şi adesea cu totul, o Iubire-nevoie. Acest lucru este evident atunci când implorăm iertarea păcatelor sau sprijin în încercările prin care trecem. Însă până la urmă, el este poate şi mai vădit în felul în care devenim tot mai conştienţi — căci trebuie să devenim — de faptul că întreaga noastră făptură este, prin însăşi natura ei, o uriaşă nevoie; incompletă, pregătitoare, goală chiar dacă învălmăşită, ţipând după Cel care poate să dezlege acele lucruri care sunt acum înnodate şi să le lege pe acelea care încă mai stau fără vlagă şi noimă. Nu vreau să spun că omul nu poate veni niciodată la Dumnezeu decât cu această pură Iubire-nevoie. Sufletele exaltate ar putea să ne povestească despre un alt promontoriu, dincolo de acesta. Însă tot ele ar fi primele, cred eu, care să ne spună că acele înălţimi ar înceta să mai fie adevărate lăcaşuri ale Slavei, ar deveni nişte iluzii neoplatonice sau în final diabolice din clipa în care vreun om ar îndrăzni să creadă că ar putea să se nutrească numai cu ele şi să

renunțe, prin urmare, la elementul de nevoie. „Ceea ce se află cel mai sus", se spune în *Imitatio*, „nu stă fără ceea ce se află cel mai jos." Ce creatură impertinentă și necugetată ar mai fi și cea care s-ar înfățișa înaintea Creatorului său lăudându-se: „Eu nu sunt miloagă. Eu te iubesc în chip dezinteresat"! Cei care ajung cel mai aproape de o Iubire-dar pentru Dumnezeu vor începe în clipa următoare, ba chiar în aceeași clipă, să se bată cu pumnii în piept laolaltă cu vameșul și își vor așterne puținătatea dinaintea Celui care singur dă cu adevărat. Iar Dumnezeu dorește ca lucrurile să stea astfel — adresându-se Iubirii-nevoie din noi — „Veniți la Mine, toți cei trudiți și împovărați"[26], ori, în Vechiul Testament, „Deschide-ți gura larg, și ți-o voi umple!"[27]

10 iunie

Apropierea de Dumnezeu

Trebuie să distingem două lucruri care ambele ar putea să fie numite o „apropiere de Dumnezeu". Primul este asemănarea cu Dumnezeu. Dumnezeu a imprimat o anume asemănare cu Sine, presupun, în tot ce a creat El. Spațiul și timpul reflectă, în felul lor, măreția Sa; orice formă de viață, fecunditatea Sa; viața animală, lucrarea Sa. Omul este înzestrat cu o asemănare mai importantă decât acestea, fiind rațional. Îngerii, credem, au asemănări care nouă ne lipsesc: nemurirea și cunoașterea intuitivă. În acel fel toți oamenii, buni sau răi, și toți îngerii, inclusiv

[26] Matei 11, 28 (*n. t.*).
[27] Psalmi 81, 10 (*n. t.*).

cei căzuți, sunt mai asemănători lui Dumnezeu decât animalele. Naturile lor sunt, în acest sens, mai „aproape" de Natura Divină. Însă cel de-al doilea fel de apropiere este unul pe care îl putem numi de abordare. Dacă la acest lucru ne referim, stările în care un om se află cel mai „aproape" de Dumnezeu sunt cele în care el se apropie în felul cel mai sigur și mai rapid de uniunea ultimă cu El, de vederea Lui și de bucuria întru El. Imediat ce distingem apropierea-prin-asemănare și apropierea-de-abordare, vedem că ele nu coincid în mod necesar. Pot să o facă sau pot să nu o facă.

Poate că o analogie ne va fi utilă. Să presupunem că facem o plimbare prin munți către satul unde se află casa noastră. Pe la miezul zilei ajungem pe vârful unei stânci de unde suntem, spațial vorbind, foarte aproape de sat deoarece el se găsește chiar dedesubt. Am putea arunca o piatră în el. Însă, nefiind alpiniști, nu putem coborî acolo. Trebuie să ocolim foarte mult, vreo opt kilometri să zicem. În multe puncte ale acelui drum ocolit noi vom fi, static vorbind, mai departe de sat decât eram atunci când am stat pe stâncă. Însă numai static. Sub raportul avansului, vom fi mult mai „aproape" de băile și de ceaiurile noastre.

11 iunie

Sf. Apostol Barnaba

De ce au nevoie oare oamenii să fie schimbați atât de profund? Răspunsul creștin — deoarece ne-am folosit liberul-arbitru pentru a ne înrăi foarte mult — este atât de bine cunoscut încât nu mai are nevoie să fie reluat. Însă a face ca

această doctrină să prindă viaţă în minţile modernilor, ba chiar ale creştinilor moderni, este un lucru extrem de dificil. La vremea când propovăduiau Apostolii, ei se puteau baza pe faptul că există, chiar şi în ascultătorii lor păgâni, o conştiinţă reală a faptului că merită mânia divină. Misteriile păgâne au existat pentru a linişti această conştiinţă, iar filozofia epicuriană pretindea că îi salvează pe oameni de frica pedepsei veşnice. Pe acest fundal, Evanghelia a apărut ca o veste bună. Ea a adus speranţa unei posibile vindecări a celor care ştiau că sunt bolnavi de moarte. Însă toate acestea s-au schimbat. Creştinismul trebuie să propovăduiască acum diagnosticul — în sine o veste foarte proastă — înainte de a-şi putea câştiga un public care să asculte care este calea spre vindecare.

12 iunie

Afecţiunea

Încep cu cea mai umilă şi cea mai larg răspândită dintre iubiri, iubirea în care experienţa noastră pare că diferă cel mai puţin de cea a animalelor. Trebuie să adaug imediat că nu îi confer din acest motiv o valoare inferioară. Nici un lucru nu îl face pe om fie mai rău, fie mai bun, prin simplul fapt că el este comun şi animalelor. Atunci când certăm un om că este „nimic mai mult decât un animal", nu vrem să spunem că el ar avea însuşiri animale (cu toţii avem), ci că el nu şi le arată decât pe acestea în împrejurări în care i se cer cele specific umane. (Spunând că cineva este „bestial", înţelegem de regulă că persoana comite cruzimi care le sunt

cu neputinţă celor mai multe bestii reale; ele nu au suficientă inteligenţă.)

Grecii numeau acest tip de iubire *storge* (pronunţat în două silabe cu un g „dur"). Eu o voi numi simplu Afecţiune. Lexiconul meu grecesc defineşte *storge* drept „afecţiune, în special a părinţilor faţă de copii"; dar totodată şi cea a copiilor faţă de părinţi. Aceasta, nu am nici o îndoială, este forma iniţială a ideii pe care cuvântul o desemnează, precum şi sensul central al cuvântului. Imaginea de la care trebuie să pornim este cea a unei mame care îşi leagănă copilul, cea a unei căţele sau pisici cu un coş plin de căţei sau de pisoi; toţi împreună într-o grămadă chiţăitoare şi scormonitoare; tors, lipăieli, gângureli, lapte, căldură, mirosul de viaţă tânără.

Importanţa acestei imagini este că ne înfăţişează de la bun început un oarecare paradox. Nevoia şi Iubirea-nevoie a celor mici este evidentă; la fel şi Iubirea-dar a mamei. Ea dă naştere, hrăneşte la sân, oferă protecţie. Pe de altă parte, ea trebuie fie să nască, fie să moară. Trebuie fie să alăpteze, fie să sufere. În acest fel, şi Afecţiunea ei este o Iubire-nevoie. În aceasta constă paradoxul. Este o Iubire-nevoie, dar ceea ce îi este ei necesar este să dea. Este o Iubire-dar care are nevoie însă ca altcineva să aibă nevoie de ea.

13 iunie

Cea mai umilă iubire

Afecţiunea... este cea mai umilă iubire. Ea nu îşi dă aere. Unii se pot mândri cu faptul că sunt „îndrăgostiţi", ori cu prieteniile lor. Afecţiunea

este modestă — chiar furișată și sfioasă. Odată, după o remarcă a mea despre afecțiunea întâlnită destul de des între un câine și o pisică, un prieten mi-a replicat: „Da. Dar pun pariu că nici un câine nu ar recunoaște vreodată lucrul ăsta față de alți câini." Această observație glumeață este cel puțin o bună caricatură a multor relații umane de Afecțiune. „Chipurile domestice să stea acasă", spune Comus. Afecțiunea are ea însăși un chip foarte domestic. La fel și mulți dintre aceia pentru care o simțim. Faptul că îi iubim nu este o dovadă a rafinamentului sau a unui simț ascuțit de observație; nici faptul că ei ne iubesc pe noi. Ceea ce am numit Iubire Apreciativă nu este parte componentă a Afecțiunii. Este de obicei nevoie de o absență sau de o pierdere pentru ca să începem să-i lăudăm pe cei de care nu ne leagă decât Afecțiunea. Îi considerăm prezențe de la sine înțelese; iar această atitudine, care este un scandal în iubirea erotică, este aici corectă și adecvată până la un punct. Ea se potrivește cu natura confortabilă și liniștită a sentimentului. Afecțiunea nu ar fi afecțiune dacă s-ar exprima tare și adesea; a o vântura în public este ca atunci când ne scoatem în stradă mobila din casă pentru un mutat. La locul ei și-a făcut treaba foarte bine, însă pare ponositā, bătătoare la ochi sau stridentă în plin soare. Afecțiunea pare aproape că se furișează sau se infiltrează prin viețile noastre. Locul ei este laolaltă cu acele lucruri umile, personale, cu ținuta de casă; papuci moi, haine vechi, glume vechi, bătaia înfundată a cozii unui câine somnoros pe podeaua bucătăriei, sunetul mașinii de cusut, o păpușă de cârpă uitată pe peluză.

14 iunie

Afecțiunea împreună cu celelalte iubiri

Vorbesc despre Afecţiune aşa cum este ea când apare separat de celelalte iubiri. Ea apare deseori astfel; deseori nu. La fel cum ginul nu este numai o băutură de sine stătătoare, ci şi o bază pentru multe băuturi mixte, Afecţiunea, pe lângă faptul de a fi o iubire independentă, poate intra în celelalte iubiri, le poate colora pe toate până în străfunduri şi poate deveni însuşi mediul în care ele se mişcă zi de zi. Fără ea, ele poate că nu ar ţine foarte bine la purtat. A-ţi face un prieten nu este acelaşi lucru cu a simţi afecţiune. Însă atunci când prietenul tău devine un prieten vechi, toate acele lucruri care ţin de felul lui de a fi şi care nu au avut iniţial nimic de a face cu prietenia îţi devin familiare şi dragi prin familiaritate. Cât despre iubirea erotică, nu îmi pot imagina nimic mai dezagreabil decât să o trăieşti, dincolo de o perioadă foarte scurtă, fără acest veşmânt ţesut în casă al afecţiunii. Acea stare ar fi una cât se poate de incomodă, prea angelică, prea animală, sau ambele cu rândul; niciodată destul de mare sau de mică pentru măsura omului. Au într-adevăr un şarm aparte, atât în prietenie, cât şi în Eros, acele momente în care Iubirea Apreciativă se face ghem şi adoarme, am putea spune, iar simpla lejeritate şi banalitate a relaţiei (liberă precum singurătatea, deşi nici unul nu e singur) ne înfăşoară ca într-un cocon. Nu este nevoie de cuvinte. Nu este nevoie să facem dragoste. Nu avem nici o nevoie, decât poate să mai aţâţăm câte puţin focul.

15 iunie

Slava proprie Afecțiunii

Afecțiunea... poate să „răzbească" și atunci când avem de a face cu oamenii cei mai puțin bătători la ochi. Totuși, în chip destul de ciudat, chiar acest fapt înseamnă că ea poate, până la urmă, să facă posibile unele aprecieri care nu ar fi existat niciodată fără ea. Putem spune, și nu total fără temei, că ne-am ales prietenii și femeia pe care o iubim grație diferitelor lucruri în care excelează — frumusețe, sinceritate, bunătate a inimii, spirit, inteligență sau orice altceva. Însă a fost nevoie să găsim acel tip anume de spirit, de frumusețe, de bunătate care ne atrage, și cu toții avem gusturile noastre personale în aceste chestiuni. Acesta este motivul pentru care prietenii și iubiții simt că au fost „făcuți unul pentru altul". Slava proprie Afecțiunii este că ea îi poate uni pe cei care, în chipul cel mai emfatic, chiar comic, nu au nimic care să-i unească; oameni care, dacă nu ar fi fost așezați de soartă în același cămin sau comunitate, nu ar fi avut nimic de a face unul cu celălalt. Dacă din aceasta se naște Afecțiunea — desigur că adesea nu se întâmplă așa — ochii încep să li se deschidă. Pe măsură ce îl îndrăgesc pe „drăguțul de cutare", mai întâi doar pentru că se întâmplă să fie în apropiere, încep deodată să văd că, în definitiv, „este ceva de capul lui". Momentul în care spunem pentru prima dată, cu tot sufletul, că deși cutare nu este „genul meu de om", este un om foarte bun „în felul lui", este unul de eliberare. Nu simțim că ar fi astfel; poate că nu ne simțim decât toleranți și indulgenți. Însă de fapt am trecut peste o graniță. Acel „în felul lui"

înseamnă că începem să trecem dincolo de propriile idiosincrazii, că învățăm să apreciem bunătatea și inteligența în ele însele, nu doar bunătatea și inteligența condimentate și servite după cum ne place nouă.

„Câinii și pisicile ar trebui crescuți totdeauna împreună", spunea cineva, „lucrul acesta le lărgește orizontul."... Afecțiunea este cea care deschide apetitul pentru acest lucru, învățându-ne mai întâi să-i observăm, apoi să-i suportăm, apoi să le zâmbim, apoi să ne bucurăm de ei și la urmă să-i apreciem pe acei oameni care „sunt din întâmplare în jurul nostru". Sunt ei făcuți pentru noi? Slavă Domnului, nu. Ei sunt ei înșiși, mai ciudați decât ai fi putut crede și valorând mult mai mult decât ai fi putut să bănuiești.

16 iunie

Prietenia

Atunci când fie Afecțiunea, fie Erosul, este tema noastră, ne găsim auditoriul pregătit. Importanța și frumusețea ambelor au fost subliniate și aproape exagerate iarăși și iarăși. Chiar și cei care le demitizează fac acest lucru ca reacție conștientă la tradiția elogioasă și sunt, tocmai în această măsură, influențați de ea. Însă foarte puțini moderni consideră Prietenia drept o iubire de o valoare comparabilă, și puțini o așază măcar în rândul iubirilor. Nu îmi amintesc dacă vreo poezie de la *In Memoriam*[28]

[28] Poem de Lord Alfred Tennyson (1809–1892), dedicat memoriei bunului său prieten Athur Hallam, mort de tânăr (*n. t.*).

încoace, sau vreun roman, a celebrat-o. Tristan și Isolda, Antoniu și Cleopatra, Romeo și Julieta au nenumărați corespondenți în literatura modernă; David și Ionatan, Pilade și Oreste, Roland și Oliver, Amis și Amile[29] nu au. Anticilor, Prietenia le părea cea mai fericită și cea mai deplin umană dintre toate iubirile; încununarea vieții și școala virtuții. Lumea modernă, prin comparație, o ignoră. Recunoaștem, desigur, că pe lângă soție și familie un bărbat mai are nevoie și de câțiva „prieteni". Dar însuși tonul acestei recunoașteri, precum și acel fel de cunoștințe pe care cei care le fac le descriu drept „prietenii", arată clar că lucrul la care se referă ei are foarte puține în comun cu acea *Philia* pe care Aristotel o încadra între virtuți, sau cu acea *Amicitia* despre care Cicero scria un volum. Este un lucru mai degrabă marginal; nu este un fel principal la banchetul vieții, ci o diversiune, ceva care umple micile goluri ce se cască în timpul cuiva.

17 iunie

Prietenia: Iubirea prețuită de prea puțini

Cum s-a ajuns la această stare de lucrùri? Primul răspuns și cel mai evident este că puțini o prețuiesc pentru că puțini o întâlnesc. Iar posibilitatea de a trece prin viață fără să faci această

[29] Amis și Amiles sunt personajele principale ale unui roman cavaleresc medieval francez în versuri, intitulat *Amis și Amiles*, bazat pe o mai veche și foarte răspândită legendă despre prietenie și sacrificiu, (*n. ed.*).

experienţă îşi are rădăcinile în faptul care separă Prietenia atât de drastic de celelalte două tipuri de iubire. Prietenia este — într-un sens care nu se vrea deloc derogator faţă de ea — cea mai puţin *naturală* dintre iubiri; cea mai puţin instinctivă, organică, biologică, gregară şi necesară. Ea are cel mai puţin de a face cu sistemul nostru nervos; nu ne dă dificultăţi în vorbire; nimic în ea nu iuţeşte pulsul şi nu te face să te înroşeşti şi să păleşti. Ea se stabileşte într-un sens crucial între doi indivizi; în momentul în care doi bărbaţi devin prieteni ei s-au retras împreună, într-o oarecare măsură, din turmă. Fără Eros nici unul dintre noi nu am fi fost aduşi pe lume şi fără Afecţiune nici unul dintre noi nu ar fi putut fi crescut; însă putem trăi şi ne putem înmulţi fără Prietenie...

Această (ca s-o numim astfel) trăsătură „nenaturală" a Prieteniei explică în mare măsură de ce a fost ea ridicată în slăvi în epoca antică şi în cea medievală şi cum a ajuns să nu fie luată în serios într-a noastră. Gândul cel mai adânc şi cel mai constant al acelor epoci era unul ascetic şi de renunţare la lumesc. Natura, emoţiile şi trupul erau lucruri de care oamenii trebuiau să se teamă, fiind primejdii pentru suflet, sau pe care să le dispreţuiască, fiind degradări ale condiţiei noastre umane. Inevitabil, cel mai preţuit era acel fel de iubire care părea că este cel mai independent de Natură, ba chiar că o sfida. Afecţiunea şi Erosul erau în chip prea evident legate de nervi, prea evident comune omului şi bestiilor. Simţeai acele zvâcnituri în măruntaie şi acele fluturări ale diafragmei. Însă în Prietenie — în acea lume luminoasă, liniştită şi raţională a relaţiilor liber alese — scăpai

de toate acele lucruri. Singură ea, între toate iubirile, părea că te ridică la nivelul zeilor sau al îngerilor.

18 iunie

Exaltarea instinctului

Dar a urmat apoi Romantismul, „comedia lacrimogenă", „reîntoarcerea la Natură" şi exaltarea Sentimentului; iar odată cu ele toată acea tăvălire în emoţii care, deşi adesea criticată, a supravieţuit de-atunci şi până acum. La urmă de tot vine exaltarea instinctului şi zeii cei întunecaţi ai sângelui, ai căror hierofanţi sunt, poate, incapabili de prietenii masculine. Cu această nouă dispensă, tot ceea ce odinioară recomanda această iubire începea să acţioneze împotriva ei. Nu avea destule zâmbete înlăcrimate, suveniruri şi dulcegării pentru a fi pe placul sentimentaliştilor. Nu exista în ea suficient sânge şi măruntaie scoase afară pentru a-i atrage pe primitivişti. Părea slabă şi veştejită, un substitut vegetarian pentru iubirile mai hrănitoare.

Alte cauze s-au adăugat acestora. Celor — care formează azi majoritatea — care văd în viaţa omenească doar o dezvoltare şi o complicare a vieţii animale, orice formă de comportament care nu se poate lăuda cu certificate de origine animală şi cu puterea de a supravieţui sunt suspecte. Certificatele prieteniei nu sunt foarte satisfăcătoare. Mai mult, acea concepţie care aşază colectivul deasupra individualului nu are cum să nu dispreţuiască Prietenia, o relaţie între oameni la cel mai înalt nivel de individualitate. Ea îi retrage pe oameni din „tovărăşia" în care se găsesc în comunitate la fel de sigur cum o

face chiar singurătatea; şi cu atât mai primejdios decât aceasta cu cât îi retrage în grupuri de câte doi şi câte trei. Unele forme de sentiment democratic îi sunt în mod natural ostile pentru că este selectivă şi se petrece între puţini oameni. A spune „aceştia sunt prietenii mei" înseamnă „Aceia nu sunt". Din toate aceste motive, dacă un om crede (cum cred eu) că vechea opinie înaltă despre Prietenie era cea justă, nu poate să scrie... despre ea decât încercând să o reabiliteze.

19 iunie

Pisici invizibile

A devenit în chip real necesar în epoca noastră să respingem teoria că orice prietenie statornică şi serioasă este de fapt homosexuală.

Periculoasa expresie *de fapt* este importantă aici. A spune că orice Prietenie este în chip conştient şi explicit homosexuală ar fi într-un mod prea vădit fals; atotştiutorii îşi găsesc refugiul în acuzaţia mai puţin palpabilă că ar fi *de fapt* — inconştient, criptic, într-un anume sens Pickwickian — homosexuală. Iar acest lucru, deşi nu poate fi dovedit, nu poate fi, evident, niciodată respins. Faptul că nu se pot descoperi dovezi pozitive de homosexualitate în comportamentul a doi Prieteni nu îi deconcertează deloc pe acei atotştiutori: „Este exact lucrul", spun ei gravi, „la care trebuie să ne aşteptăm." Însăşi lipsa dovezilor este privită astfel ca o dovadă; absenţa fumului dovedeşte că focul este foarte bine ascuns. Da — dacă într-adevăr există. Însă trebuie mai întâi să-i dovedim existenţa. Altfel argumentul nostru seamănă cu al cuiva care spune:

„Dacă ar exista o pisică invizibilă în acel scaun, scaunul ar părea gol; însă scaunul chiar pare gol; prin urmare, în el există o pisică invizibilă."

O credință în pisici invizibile poate că nu se poate respinge în mod logic, însă ea ne spune foarte mult despre cei care o au. Cei care nu își pot imagina Prietenia ca iubire de sine stătătoare, ci numai ca deghizare sau prelucrare a Erosului, trădează despre ei înșiși faptul că nu au avut niciodată un Prieten. Noi ceilalți cunoaștem că, deși putem avea o iubire erotică și un sentiment de prietenie pentru aceeași persoană, în anumite privințe nimic nu se aseamănă mai puțin cu o Prietenie decât o relație amoroasă. Iubiții își vorbesc mereu unul altuia despre iubirea lor; Prietenii, aproape niciodată despre Prietenia lor. Iubiții stau în mod obișnuit față către față, absorbiți unul de celălalt; Prietenii, umăr la umăr, absorbiți de un interes comun.

20 iunie

Iubirea cea mai puțin geloasă

Lamb spune undeva că dacă, din trei prieteni (A, B și C), A moare, atunci B nu îl pierde numai pe A, ci și „rolul lui A din C", pe când C nu îl pierde numai pe A, ci și „rolul lui A în B". În fiecare dintre prietenii mei există un lucru pe care numai un alt prieten îl poate scoate pe deplin la iveală. Eu însumi nu sunt destul de cuprinzător pentru a putea trezi omul întreg; vreau și alte lumini decât a mea proprie pentru a-i arăta toate fațetele. Acum că Charles a murit, nu voi mai vedea niciodată reacția lui Ronald la câte-o glumă tipică de-a sa. În loc de a mă bucura mai mult de Ronald, având-l „nu-

mai pentru mine" după ce Charles s-a stins, am parte și de mai puțin din Ronald. Prin urmare, adevărata prietenie este cea mai puțin geloasă dintre iubiri. Doi prieteni se bucură dacă al treilea li se alătură, iar trei se bucură de patru, cu condiția ca nou-venitul să aibă calitățile necesare unui prieten adevărat. Ei pot spune atunci, cum spun sufletele Fericiților în Dante: „Iată că vine cineva care va spori iubirea dintre noi". Căci în această iubire, „a împărți nu înseamnă a lua deoparte". Sigur, greutatea de a-ți găsi suflete pereche — ca să nu pomenim și de considerații practice precum mărimea camerelor și audibilitatea vocilor — pune limite în calea lărgirii cercului; însă în interiorul acestor limite, noi îi avem pe fiecare dintre prietenii noștri nu mai puțin, ci mai mult, cu cât numărul celor cu care îl împărțim crește. Prin aceasta, Prietenia dă dovadă de o glorioasă „apropiere prin asemănare" față de însuși Cerul, unde însăși multitudinea celor fericiți (pe care nici un om nu îi poate număra) sporește rodirea pe care fiecare o are de la Dumnezeu. Căci fiecare suflet, văzându-L în felul său propriu, transmite fără doar și poate această unică viziune tuturor celorlalți. Acest lucru, spune un vechi autor, este motivul pentru care serafimii din viziunea lui Isaia strigă „Sfânt, Sfânt, Sfânt" *unul altuia* (Isaia 6, 3). Cu cât ne împărțim astfel mai mult între noi Pâinea Cerească, cu atât vom avea cu toții parte de mai multă.

21 iunie

Nașterea unei Prietenii

Prietenia se naște din simpla Tovărășie, atunci când doi sau mai mulți tovarăși descoperă că

au în comun o anumită înţelegere a lucrurilor, un interes sau chiar gust pe care ceilalţi nu îl împărtăşesc şi care, până în acel moment, fiecare l-a crezut a fi comoara (sau povara) sa unică. Expresia tipică a începerii unei prietenii ar fi cam aceasta: „Cum? Şi tu? Am crezut că eram singurul." Ne putem imagina ca printre acei vânători şi războinici din cele mai vechi timpuri câte un individ — unul într-un secol? unul la o mie de ani? — să fi văzut ceea ce alţii nu au putut să vadă; să fi văzut că antilopele erau şi frumoase, nu numai comestibile, că vânătoarea era amuzantă, nu numai necesară, să fi visat că zeii săi ar putea fi nu numai puternici, ci şi sfinţi. Însă câtă vreme fiecare dintre aceste persoane capabile să înţeleagă moare fără să-şi găsească un suflet pereche, acest lucru (presupun) nu are nici o urmare; arta, sportul sau religia spirituală nu se nasc atunci. Numai când doi asemenea oameni se descoperă, atunci când, fie cu imense dificultăţi şi bolboroseli semiarticulate, fie cu ceea ce ni s-ar părea o viteză uimitoare şi eliptică, ei îşi împărtăşesc viziunea — Prietenia se naşte. Instantaneu, cei doi se unesc într-o imensă solitudine...

În propriul nostru timp, Prietenia se naşte în acelaşi fel. Activitatea noastră comună şi, prin urmare, tovărăşia în care survine Prietenia nu va fi, desigur, de prea multe ori una trupească, precum vânatul sau luptele. Va fi, poate, o religie comună, nişte studii sau o profesie comună, ba chiar o distracţie comună. Toţi cei părtaşi la ea ne vor fi tovarăşi; însă unul, doi sau trei, care au în comun şi altceva, vor fi Prietenii noştri. În acest tip de iubire, după cum a spus Emerson, *Mă iubeşti?* înseamnă *Vezi acelaşi adevăr ca şi*

mine? — Sau măcar „Te *preocupă* același adevăr?" Omul care este de acord cu noi că o anumită chestiune, pe care ceilalți nu o prea bagă în seamă, are o mare importanță poate fi Prietenul nostru. Nu trebuie ca el să fie de acord cu noi și asupra răspunsului.

22 iunie

Personalități goale-goluțe

Această iubire ignoră (în chip esențial) nu numai trupurile noastre fizice, ci acel întreg eșafodaj reprezentat de familia noastră, de munca noastră, de trecutul și relațiile noastre. Acasă, în afară de numele de Peter sau Jane, mai ducem în spate și niște însușiri generale; soție sau soț, frate sau soră, șef, coleg sau subordonat. Nu însă și între Prieteni. Această întâlnire este una între minți eliberate din laț, ori dezbrăcate. Erosul cere trupuri goale; Prietenia cere personalități goale.

De aici provine (dacă nu mă înțelegeți greșit) desăvârșitul arbitrar și iresponsabilitatea acestei iubiri. Nu am datoria să fiu Prietenul nimănui și nici un om de pe lume nu are datoria să fie al meu. Fără pretenții, fără umbra lăsată de necesitate. Prietenia este nenecesară, precum filozofia, precum arta, precum însuși universul (pentru că Dumnezeu nu a creat dintr-o nevoie). Ea nu are o valoare de supraviețuire; este, mai degrabă, unul din acele lucruri care dau valoare supraviețuirii...

Într-o Prietenie perfectă, această Iubire Apreciativă este, cred, adesea atât de mare și de bine înrădăcinată încât fiecare membru al cercului se simte, în străfundurile sale, umilit în fața tuturor

celorlalţi. Uneori se întreabă ce caută el acolo printre cei care îi sunt superiori. Are noroc mai presus de orice merite ale sale să se afle într-o asemenea tovărăşie. Mai ales atunci când întregul grup se află reunit, fiecare scoţând la lumină tot ce este mai bun, mai înţelept sau mai amuzant în fiecare dintre ceilalţi. Acestea sunt întâlniri de aur; când patru sau cinci dintre noi, după o zi întreagă de mers pe jos, trag la hanul nostru; când, luându-ne papucii în picioare, ni le întindem către focul ce arde cu vâlvătăi, având cana de băutură lângă noi; când întreaga lume, şi chiar ceva de dincolo de lume, se deschide minţilor noastre în timp ce vorbim; iar nimeni nu are nici o pretenţie de ridicat şi nici o răspundere pentru nici unul dintre ceilalţi, ci suntem cu toţii oameni liberi şi egali, ca şi cum ne-am fi întâlnit pentru prima dată în urmă cu un ceas, în timp ce o Afecţiune coaptă de-a lungul anilor ne învăluie. Viaţa — viaţa naturală — nu are un dar mai bun să ne dea. Cine ar putea fi oare vrednic de el?

23 iunie

Prietenia are nevoie de protecţie divină

Prietenia, la fel ca celelalte iubiri fireşti, nu este capabilă să se salveze singură. De fapt, pentru că este spirituală şi se confruntă, prin urmare, cu un inamic mai subtil, ea trebuie, cu şi mai multă tragere de inimă decât ele, să cheme în ajutor protecţia divină dacă speră să nu îşi piardă mireasma. Căci gândiţi-vă cât de îngustă îi este poteca cea adevărată. Ea nu trebuie să devină ceea ce oamenii numesc „societate pentru

admirația reciprocă"; totuși, dacă nu este plină de admirație reciprocă, de Iubire Apreciativă, nici nu s-ar putea numi Prietenie...

Pentru un creștin, nu există, la drept vorbind, hazard. Un Maestru secret de Ceremonii și-A făcut lucrarea. Christos, Cel care le-a spus discipolilor „Nu voi M-ați ales pe Mine; ci Eu v-am ales pe voi"[30], poate spune pe drept oricărui grup de prieteni creștini „Nu voi v-ați ales unii pe alții, ci Eu v-am ales pe voi pentru fiecare." Prietenia nu este o recompensă pentru discernământul și bunul gust de care am dat dovadă găsindu-ne. Ea este instrumentul prin care Dumnezeu dezvăluie fiecăruia dintre noi frumusețile tuturor celorlalți. Ele nu sunt mai mari decât frumusețile a o mie de alți oameni; prin Prietenie, Dumnezeu ne deschide ochii către ele. Ca orice frumusețe, ele purced de la El; apoi, dacă Prietenia este bună, ele sunt sporite de El prin însăși acea Prietenie, astfel încât ea este instrumentul cu ajutorul căruia El creează dar și revelează. La acest ospăț, El este Cel care a pus masa și tot El Cel care a ales oaspeții. El este, îndrăznim noi să sperăm, Cel care prezidează uneori, și ar trebui s-o facă mereu. Haideți să nu ne facem socotelile fără s-o numărăm și pe Gazda noastră.

24 iunie

Eros

Prin Eros înțeleg, desigur, acea stare pe care o numim „a fi îndrăgostit"; sau, dacă preferați, acel tip de iubire în care „se află" îndrăgostiții.

---

[30] Ioan 15, 16 (*n. t.*)

Unii cititori s-ar putea să fi fost surprinși atunci când... am descris Afecțiunea drept iubirea în care experiența noastră pare să se apropie cel mai mult de cea a animalelor. Dar, ar putea întreba cineva, funcțiile noastre sexuale nu ne apropie la fel de mult? Acest lucru este foarte adevărat în ceea ce privește sexualitatea umană în general. Însă nu am să mă ocup aici cu sexualitatea umană ca atare. Sexualitatea intră în cadrul subiectului nostru numai atunci când devine un ingredient al stării complexe numită „a fi îndrăgostit". Că se pot petrece experiențe sexuale fără Eros, fără a fi „îndrăgostit", și că Erosul include și alte lucruri pe lângă activitatea sexuală, am să accept fără discuție. Dacă preferați o altă formulare, eu cercetez nu sexualitatea care ne este comună nouă și animalelor, și comună chiar tuturor oamenilor, ci o variație a ei care este doar umană și care se dezvoltă înăuntrul „iubirii" — ceea ce eu numesc Eros. Elementul carnal sau sexual de tip animalic din interiorul Erosului, intenționez să-l numesc (urmând vechi uzanțe) Venus. Prin Venus înțeleg ceea ce este sexual nu într-un sens criptic sau rarefiat — ca cel pe care l-ar putea explora un specialist în psihologie abisală —, ci într-un sens extrem de clar; ceea ce este considerat drept sexual de către cei care experimentează acest lucru; ceea ce poate fi dovedit a fi sexual pe baza observațiilor celor mai simple.

25 iunie

Erosul și supunerea sau nesupunerea față de Dumnezeu

Sexualitatea poate opera fără Eros sau ca parte a Erosului. Trebuie să mă grăbesc să adaug

că fac această distincţie pur şi simplu pentru a limita domeniul de cercetare şi fără nici o implicaţie morală. Nu subscriu deloc ideii populare că absenţa sau prezenţa Erosului este ceea ce face din actul sexual unul „impur" sau unul „pur", unul degradat sau unul nobil, unul nelegitim sau unul legiuit. Dacă toţi cei care au făcut dragoste fără a fi în starea de Eros ar fi abominabili, cu toţii am avea un fond genetic pătat. Acele timpuri şi locuri în care căsătoria depinde de Eros reprezintă o foarte restrânsă minoritate. Cei mai mulţi dintre strămoşii noştri au fost căsătoriţi prin aranjamente în prima tinereţe, cu parteneri aleşi de către părinţii lor după criterii care nu aveau nimic de a face cu Erosul. Ei treceau la acţiune fără vreun alt „combustibil", ca să mă exprim astfel, în afara purei dorinţe animale. Şi bine au făcut; soţi şi soţii creştini cinstiţi, ascultându-şi taţii şi mamele, îndeplinindu-şi unul faţă de celălalt „îndatorirea maritală" şi crescând noi familii în frica lui Dumnezeu. În acelaşi timp, un act adus la îndeplinire sub influenţa unui Eros avântat şi incandescent, care reduce rolul simţurilor la un considerent minor, poate totuşi să fie un adulter clar, poate să frângă inima soţiei, să înşele un soţ, să trădeze un prieten, să întineze ospitalitatea şi să lase copiii de izbelişte. Nu L-a bucurat pe Dumnezeu ca distincţia dintre păcat şi datorie să atârne de nişte sentimente „nobile". Acest act, ca oricare altul, este justificat (sau nu) de criterii cu mult mai prozaice şi mai uşor de definit; de ţinerea sau de încălcarea unor promisiuni, de dreptate sau de nedreptate, de caritate sau de egoism, de ascultare sau de neascultare.

26 iunie

Erosul își admiră Iubita

În mintea evoluționistului, Erosul (varietatea sa umană) trebuie să fie ceva care se naște din Venus, o complicație și o evoluție târzie a impulsului biologic imemorial. Nu trebuie însă să presupunem că acest lucru se întâmplă neapărat și în conștiința individului. Există poate și dintre cei care au simțit mai întâi un apetit sexual pentru o femeie și, într-un stadiu ulterior, au sfârșit prin a se „îndrăgosti de ea". Însă mă îndoiesc că acest lucru este cât de cât des întâlnit. Foarte adesea, ceea ce apare mai întâi este pur și simplu o preocupare încântată pentru Iubită — o preocupare generală, nespecificată, pentru ea în totalitatea ei. Un bărbat care se găsește în starea aceasta nu are, la drept vorbind, răgazul de a se gândi la sex. El este prea ocupat cu gândul la o persoană. Faptul că ea este femeie este cu mult mai puțin important decât faptul că este ea însăși. El este plin de dorință, dar dorința nu este neapărat colorată sexual. Dacă l-ai întreba ce dorește, răspunsul adevărat ar fi adesea: „Să continui să mă gândesc la ea." El este contemplativul iubirii. Iar când, într-o altă etapă, elementul sexual explicit se deșteaptă, el nu va simți (în afară de cazul în care este sub influența unor teorii științifice) că aceasta a fost de la bun început fundamentul întregii chestiuni. Mai probabil este că va simți că fluxul de nestăvilit al Erosului, după ce a stricat multe castele de nisip și a transformat multe stânci în insulițe, a inundat acum, în cele din urmă, cu un al șaptelea val triumfător, și această parte a firii sale — mica băltoacă de sexuali-

tate comună care existase pe plaja lui înainte ca acest flux să dea năvală. Erosul intră în el ca un invadator, luând în stăpânire şi restructurând, una câte una, toate instituţiile unei ţări cucerite.

27 iunie

Venus vrea „acel lucru"

George Orwell... prefera sexualitatea în starea sa originară, necontaminată de Eros. În *1984*, înfricoşătorul său erou, înainte de a tăvăli eroina, pretinde să i se dea asigurări în privinţa unui lucru: „Îţi place să faci asta?" întreabă el. „Nu vreau să spun cu mine; vreau să spun lucrul în sine." El nu se lasă până nu primeşte răspunsul: „Ador asta." Acest mic dialog defineşte restructurarea de care vorbeam. Dorinţa sexuală, fără Eros, doreşte *acel lucru*, lucrul *în sine*; Erosul îşi doreşte Iubita.

Acel lucru este o plăcere senzorială; este, adică, un eveniment care se petrece în interiorul propriului trup. Noi recurgem la o expresie cât se poate de nefericită atunci când spunem, despre un bărbat lasciv care bate străzile, că „vrea o femeie". La drept vorbind, o femeie este tocmai ceea ce nu vrea. El vrea o plăcere pentru care o femeie este, din întâmplare, instrumentul necesar. Cât de mult îi pasă lui de femeia însăşi se poate măsura din atitudinea pe care o are faţă de ea cinci minute după faptă (nu păstrezi pachetul după ce ai fumat ţigările). Erosul însă îl face pe bărbat să dorească cu adevărat nu o femeie, ci o femeie anume. Într-un fel misterios dar dincolo de orice îndoială, îndrăgostitul o doreşte pe însăşi Iubita, nu plăcerea pe care o

poate ea oferi. Nici un îndrăgostit din această lume nu ar căuta vreodată îmbrățișările femeii iubite ca urmare a vreunui calcul, oricât de inconștient, că acestea ar fi mai desfătătoare decât cele ale oricărei alte femei. În cazul în care i-ar trece prin minte una ca asta, fără îndoială că ar crede că exact așa stau lucrurile. Însă atunci când îți trece una ca asta prin minte, înseamnă că ai ieșit cu totul afară din lumea Erosului.

28 iunie

O primejdie spirituală în Eros

În trecut foarte multă lume a crezut, și poate încă multă lume puțin sofisticată mai crede și astăzi, că pericolul spiritual al Erosului provine aproape în întregime din elementul carnal existent în el; că Erosul este mai „nobil" și mai „pur" atunci când Venus este redusă la minimum. Teologii morali mai vechi par fără doar și poate să fi crezut că pericolul împotriva căruia trebuie să ne păzim în primul rând în căsnicie este acel abandon în fața simțurilor, distrugător de suflete. Vom remarca însă că aceasta nu este atitudinea din Scripturi. Sfântul Pavel, când îi abate de la căsătorie pe cei pe care-i convertea, nu spune nimic despre această latură a problemei, afară doar de o descurajare a abstinenței prelungite din calea lui Venus (1 Corinteni 7, 5). Lucrul de care se teme el este preocuparea, nevoia de a „face pe plac" mereu — adică de a se concentra asupra — partenerului, numeroasele tulburări sentimentale ale domesticității. Căsătoria însăși, nu patul conjugal, este cea care cel mai probabil ne va împiedica să ne punem fără

întrerupere în slujba lui Dumnezeu. Şi Sf. Pavel are, nu-i aşa, dreptate? Dacă pot să mă încred în experienţa mea, grijile practice, dictate de prudenţă, ale acestei lumi, ba chiar cea mai mică şi mai prozaică dintre aceste griji sunt (în interiorul căsniciei, ca şi în afara ei) marea sursă de tulburări. Norul micilor nelinişti şi al deciziilor în privinţa conduitei din următorul ceas s-a amestecat, ca un nor de ţânţari, în rugăciunile mele cu mult mai des decât orice fel de pasiune sau apetit. Marea, permanenta ispită a căsniciei nu ţine de senzualitate, ci (ca să fim foarte direcţi) de avariţie.

29 iunie

Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel

Petru L-a mărturisit pe Iisus ca fiind Cel Uns. De-abia se sfârşeşte acea strălucire de har că începe profeţia cea întunecată — că Fiul Omului trebuie să pătimească şi apoi să moară. După aceasta, acelaşi contrast se repetă. Petru, înălţat preţ de o clipă de mărturisirea sa, comite greşeala sa; urmează zdrobitoarea respingere: „Înapoia Mea, Satano". Apoi, peste acea ruină de moment în care Petru se preschimbă (cum o face atât de des), vocea Domnului, îndreptându-se către mulţime, generalizează morala. Toţi cei care vor să Îl urmeze trebuie să-şi ia crucea. Această evitare a suferinţei, această autoconservare, nu este de fapt adevărata viaţă. Apoi, şi mai clar, vin chemările la martiraj. Trebuie să rămâi credincios alegerii tale. Dacă te lepezi de Christos aici şi acum, El se va lepăda mai târziu de tine.

Cred că mediul anglican al „Bisericii de Jos"[31] în care am crescut avea tendința de a se simți prea în largul său în Sion. Bunicul meu, mi s-a spus, obișnuia să spună că „de-abia așteaptă să poarte niște conversații foarte interesante cu Sfântul Pavel atunci când are să ajungă în rai". Doi gentlemeni ai Bisericii care discută lejer într-un club! Nu pare să-i fi trecut prin minte că o întâlnire cu Sf. Pavel ar putea fi o experiență puțin cam prea copleșitoare chiar și pentru un preot evanghelic de familie bună. Însă atunci când Dante i-a văzut pe marii apostoli în rai, ei l-au tulburat ca niște *munți*. Se pot spune multe împotriva devoțiunii față de sfinți; însă, dacă nu mai mult, ei măcar ne amintesc tot timpul că suntem niște oameni foarte mici în comparație cu ei. Și cu cât suntem mai mici față de Însuși Domnul lor?

30 iunie

Îngeri, motani și patul conjugal

Nu trebuie să o luăm pe Venus foarte în serios. Într-adevăr, nu putem fi totalmente serioși fără o anumită violență față de omenescul nostru. Nu degeaba toate limbile și literaturile pământului sunt pline de glume despre sex. Multe dintre ele pot fi plicticoase și dezgustătoare și aproape toate sunt vechi. Însă trebuie să insistăm că ele întrupează o atitudine față de Venus care, pe termen lung, pune în primejdie viața

[31] Facțiune anglicană caracterizată prin simplificarea ritualului și absența rigidității dogmatice (*n. t.*).

creştină cu mult mai puţin decât o gravitate reverenţioasă...

Ea însăşi este un spirit zeflemitor şi pus pe şotii, mai mult o silfidă decât o zeitate, şi îşi râde de noi. Atunci când toate circumstanţele exterioare sunt cele mai favorabile pentru a aduce jertfă pe altarul ei, ea lasă pe unul sau pe amândoi iubiţii total incapabili să o facă. Atunci când orice gest făţiş este imposibil şi nu se poate schimba nici măcar o privire furişă — în trenuri, în magazine şi la petrecerile interminabile — ea îi va asalta cu toată forţa. O oră mai târziu, atunci când locul şi timpul o favorizează, descoperi că ea s-a retras în mod misterios; poate că numai de la unul dintre cei doi. Ce tărăboi mai iscă şi aceste lucruri — câte resentimente, câte autocompătimiri, câte suspiciuni, câte vanităţi rănite, precum şi toată acea trăncăneală la ordinea zilei despre „frustrare" — la aceia care au zeificat-o! Însă iubiţii cuminţi râd...

Nu pot să mă abţin să nu privesc ca pe una dintre glumele lui Dumnezeu faptul că o pasiune atât de avântată, atât de transcendentă, aparent, precum Erosul este astfel legată într-o simbioză absurdă cu un apetit trupesc care, la fel ca orice alt apetit, îşi dezvăluie fără tact dependenţa lui de nişte factori tereştri precum vremea, sănătatea, dieta, circulaţia sângelui şi digestia. În Eros, la răstimpuri, părem că zburăm; Venus ne dă acea bruscă zgâlţâitură care ne aminteşte că suntem de fapt nişte baloane captive. Este o continuă demonstraţie a adevărului că suntem făpturi compozite, animale raţionale, înrudite pe de-o parte cu îngerii, pe de alta cu motanii. Este rău să nu fii în stare să

accepți o glumă. Și mai rău este să nu accepți o glumă divină; făcută, vă garantez, pe seama noastră, dar și (cine se îndoiește?) pentru binele nostru etern.

Redactor
DRAGOȘ DODU

Tehnoredactor
DOINA ELENA PODARU

Corector
MARIA MUȘUROIU

Apărut 2005
BUCUREȘTI – ROMÂNIA

Lucrare executată la „ARTPRESS" – Timișoara